

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2020 30 stp
Fakultetet for landskap og samfunn

Askelund, en mulig ny gravform i Norge

”Askelund”, a New Potential Ritual of the Cemetery
in Norway

Juliane Tytlandsvik Nødland &
Cecilie Waage Rivenæs
Landskapsarkitektur

Askelund, en mulig ny gravform i Norge

Av Juliane Tytlandsvik Nødland og Cecilie Waage Rivenæs

Biblioteksside

Tittel: Askelund, en mulig ny gravform i Norge

Title: Askelund, a new potential funeral rite in Norway

Forfattere: Juliane Tytlandsvik Nødland og Cecilie Waage Rivenæs

Veileder: Kirsten G. Lunde, dosent ved fakultetet for landskap og samfunn, NMBU

Antall sider: 182

Format: Kvadratisk (297 mm x 297 mm)

Font: Gill sans nova og Whitman

Foto: Alle fotografier er produsert av forfatterne der annet ikke er oppgitt

Kilder: Fullstendig litteraturliste ligger til slutt i oppgaven

Emneord: gravplass, gravform, askespredning, spre aske

Keywords: cemetery, rituals of the cemetery, scattering ashes

Forord

Etter fem lærerike år avslutter denne oppgaven vårt studie som landskapsarkitekter ved Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet.

Vi vil først og fremst takke vår veileder Kirsten G. Lunde for gode, inspirerende og kloke innspill, og ikke minst for å ha introdusert oss til tematikken i oppgaven. Hennes smittsomme engasjement for gravplasser har inspirert og interessert oss.

Takk til alle som har hørt på oss snakke om temaet i over ett år og gitt oss gode diskusjoner. Da vi først fortalte venner og familie om temaet i masteroppgaven ble folk overrasket over to ting: Hvorfor vi som landskapsarkitektstudenter hadde noe på gravplassen å gjøre og at askespredning på gravplassen er ulovlig i Norge. Generelt fikk vi inntrykk av at folk visste lite om gravformer utenom den tradisjonelle kiste- og urnegraven, men hadde interesse og var nysgjerrig på å få vite mer.

Da universitet stengte, sammen med resten av Norge, ble løsningen å flytte masterplassen til et kjøkken. Vi vil derfor spesielt takke Jens B. Due for tålmodigheten, humøret og hjelpen under ukene vi har “lånt” kjøkkenet.

Takk til familiene våre hjemme i Bergen og Stavanger som dro ut for å ta bilder når Norge stengte. De har vært til god hjelp og vist entusiasme ovenfor oppgaven.

Takk til gode venner for kreative synspunkt, faglige diskusjoner, virtuelle lunsjer, motivasjon og støtte.

Takk til “befaringspartnere” som holdt oss med selskap.

Takk til Gunnar Tenge for kartgrunnlag og ortofoto til alle de fem case-områdene.

I en spesiell tid med lite kontakt med andre har det vært ekstra godt å være to om oppgaven, derfor vil vi takke hverandre.

Sammendrag

I Norge kan man i dag velge mellom askespredning i naturen eller gravlegging på gravplass. Man kan derimot ikke spre aske på gravplassen. Dette er en gravform som praktiseres i andre land, for eksempel i Sverige. Kan et eget område for askespredning anlegges på dagens gravplasser i Norge? Et slikt område på gravplassen, som vi har valgt å kalle askelund, vil likestille gravformen med kiste- og urnegraver. Man vil slippe å søke fylkesmannen om tillatelse til askespredning, slik man må ved askespredning i naturen i dag. En askelund vil kunne tilby et minnesmerke som alle kan benytte, noe som bortfaller hvis man velger askespredning i naturen.

Det er i dag en økning i antallet som velger askespredning i naturen. Spørreundersøkelser viser at interessen for gravformen er økende. En askelund kan være mer tilgjengelig og et mer inkluderende alternativ for de etterlatte enn askespredning i naturen. Samtidig vil innføringen av en ny gravform på gravplassen gi flere valg for de etterlatte enn det som finnes i Norge i dag. Disse momentene er vår motivasjon for å utforske tilrettelegging for askespredning på gravplassen.

Opgaven ser på hvilke behov og ønsker de besøkende generelt har i forhold til grav og gravplass, for å ivareta dette i askelunder. Verdighet, trøst og en opplevelse av evighet er tre grunnleggende behov og summen av disse kan gi restitusjon for sørgende og andre besøkende. For å imøtekomme behovene er det utarbeidet ni opplevelsesprinsipper til bruk ved prosjektering og vurdering av ulike ideer til askelunder.

Gjennom idémyldring og modellarbeid undersøker vi metoder som kan benyttes for å gravsette aske uten urne. En samling av 17 ideer viser askelunder med ulike løsninger og utforminger. På bakgrunn av analyser, funn i litteraturstudier og tradisjonelle registreringer benyttet i landskapsarkitektur, prosjekteres askelunder på fem reelle case-områder.

Resultatet er flere askelunder med ulike uttrykk og varierende løsninger for gravsetting av aske. Prosjektene viser at askelunder for askespredning kan, ut ifra vårt ståsted som landskapsarkitekter, anlegges på norske gravplasser i dag.

Abstract

In Norway today you can choose between scattering ashes in nature or burial in a cemetery. However, you cannot scatter ashes within a cemetery. Other countries practice this ritual in the cemetery, for example Sweden. Could a designated area for scattering ashes within the cemetery be constructed in Norway? Such an area at the cemetery, which we have decided to call “askelund” (= scatter garden), would equate the ritual with in-ground burials. One would not have to send an application to a “fylkesmann” (= County Governor) to acquire permission to scatter ashes, as is required today when scattering ashes in nature. Furthermore, a scatter garden can offer a memorial that everyone can use, which is not available when scattering ashes in nature.

Today there is an increase in the number of people choosing to scatter ashes in nature. Surveys show that the demand for the dispersal of ashes are increasing. A scatter garden can be more available and a more inclusive alternative for the bereaved than scattering ashes in nature. Additionally, the introduction of a new cemetery ritual provides more alternatives for the bereaved than what exists today in Norway. These aspects are our motivation to explore facilitation for scattering ashes in the cemetery.

This thesis finds which needs and wishes visitors of the cemetery have related to the grave and cemetery in general, to assess which functions a scatter garden should include. Dignity, eternity and an experience of consolation are three fundamental needs, and the sum of these can offer restitution to mourners and other visitors. To accommodate these needs, nine “experience principles” are developed to use in planning and evaluation of different ideas for scatter gardens.

Through brainstorming and model work, methods for scattering ashes without an urn are tested. A collection of 17 ideas display scatter gardens with different solutions and designs. Based on analyses, findings in literature studies and traditional observations used in landscape architecture, five case sites are developed.

The result is multiple scatter gardens with different expressions and various solutions for the dispersal of ashes. The case sites show that scatter gardens can, from our perspective as landscape architects, be constructed in Norwegian cemeteries today.

Innholdsfortegnelse

	Sidetall
Tema og valg av oppgave	10
Askelund, et nytt begrep i Norge	11
Mål og problemstilling	12
Oppgavens oppbygning	12
Arbeidsmetode	13
Prosessutvikling – Fra idé til askelund	14
Avgrensing i oppgaven	16
Begrepsliste	17
Del 1 – Bakgrunn	21
Askespredning	22
Historie – Kremasjon i Norge	24
Gravferdsloven – Lovhistorie punktvis	25
Loven i skandinavisk kontekst	26
Gravformer i dag	27
Askespredningsstatistikk	28
Askespredning på gravplassen i andre land	30
Del 2 – Askelunden	35
Askelundens funksjon	36
Opplevelsesprinsipper	37
Minnesmerke på askelunden	40
Eksempelsamling	43

Del 3 – Prosjektering	91
Valg av case-områder	92
Case-område 1: Fana kirkegård	95
Oversiktskart Fana kirkegård	97
Registreringer på Fana kirkegård	98
Konsept – Oppdagelse av elven	99
Bevegelsesanalyse	100
Askelunder fra eksempelsamlingen	101
Askelunden på Fana kirkegård	102
Plan Fana askelund	103
Flom og vannmengde	104
Fana askelund snittoppriss A	104
Detaljer	106
Vegetasjon	107
Case-område 2: Solheim gravplass	109
Oversiktskart Solheim gravplass	110
Registreringer på Solheim gravplass	112
Konsept – RO	113
Valg av område, terrenyanalyse	114
Askelunder fra eksempelsamlingen	115
Askelunden på Solheim gravplass	116
Plan Solheim askelund	117
Solheim askelund snittoppriss B	118
Solheim askelund snittoppriss Bb	120
Detaljer	122
Vegetasjon	123

Case-område 3: Tennebekk	125
Oversiktskart Tennebekk	127
Registreringer på Tennebekk	128
Konsept – Sveve over terrenget	129
Terrenyanalyse	130
Askelunder fra eksempelsamlingen	131
Askelunden på Tennebekk	132
Plan Tennebekk askelund	133
Helningsdiagram	134
Tennebekk askelund snittoppriss C	136
Detaljer	138
Vegetasjon	139

Case-område 4: Tjensvoll gravlund	141
Oversiktskart Tjensvoll gravlund	143
Registreringer på Tjensvoll gravlund	144
Konsept – Sirkel	145
Askelunder fra eksempelsamlingen	146
Askelunden på Tjensvoll gravlund	148
Plan Tjensvoll askelund	149
Tjensvoll askelund snittoppriss D	150
Tjensvoll askelund snittoppriss Dd	152
Detaljer	154
Vegetasjon	155

Case-område 5: Varhaug gamle kirkegård	157
Oversiktskart Varhaug gamle kirkegård	159
Registreringer ved Varhaug gamle kirkegård	160
Konsept – Lånt utsikt	161
Askelunder fra eksempelsamlingen	162
Askelunden på Varhaug	163
Plan Varhaug askelund	164
Varhaug askelund snittoppriss E	166
Detaljer	168
Vegetasjon	169

Del 4 – Avsluttning	173
Diskusjon	174
Refleksjon	176
Litteraturliste	178
Figurliste	180
Bildeliste	181
Kartdata	181

Tema og valg av oppgave

Tema for oppgaven vår er å innføre askespredning på gravplassen som en ny gravform i Norge. Vi foreslår utforming av områder på gravplasser for gravsetting av aske uten urne. Disse vil vi omtale som askelunder.

Vi ble kjent med gravplassdelen av landskapsarkitekturfaget gjennom to emner, *LAA307 Planlegging av gravplasser* og *LAA327 Fordypning i LAA307 – planlegging av gravplasser*. Her fikk vi et innblikk i dagens gravplasser, valg av gravformer og lovverkets begrensninger for utformingen av dem. Emnene gjorde oss oppmerksomme på hvordan tradisjonell tenkning preger gravplassplanlegging i dag, fra organisering og design til tilbud av gravformer og gravminner. Vi ble spesielt interessert i hvorfor man ikke får spre aske på gravplassen og tradisjonen med å gravsette askeurnen på samme måte som en kiste. Vi ønsker å åpne for flere gravformer på gravplassen, og vil gjennom utforming vise hvordan man kan gravsette aske uten urne på gravplassen.

Gravferdsloven (1996) omtaler askespredning og begrensingene ved valg av å spre aske. I henhold til loven kan man spre aske i naturen. Man får ikke satt opp minnesmerke ved askespredning, verken i naturen eller på gravplassen. Å få muligheten til å sette opp et minnesmerke etter avdøde er noe vi også ønsker å utforske på gravplassen i samhold med askelunden.

En motivasjon for å åpne for en ny gravform i Norge er at antallet som velger eller ønsker å velge askespredning har økt de siste årene. I oppgaven vil vi gå nærmere inn på kremasjonsstatistikk og utviklingen av askespredning i Norge.

Med oppgaven håper vi å tilføre mer kunnskap om hvordan askespredning kan tilbys og tilrettelegges på gravplassen.

Askelund, et nytt begrep i Norge

I denne oppgaven innfører vi et nytt begrep; *askelund*. Dette definerer vi som:

Et område på gravplassen tilrettelagt for å helle, spre eller gravsette aske uten urne.

Grunnen til at vi velger å innføre ordet *askelund*, er at vi savner et godt begrep for “askespredning på gravplassen”. Her syns vi at “askespredningsplassen” eller “areal for spredning av aske” og lignende blir for tungvint og begrensende. “Spredning” eller “å spre” begrenser noen av metodene man kan bruke for å gravsette aske. Vi mener at begrepet askelund ikke er begrensende for de ulike metodene å gravsette aske uten urne på. Om ordet askelund blir stående og brukt i fremtiden gjenstår å se.

Gravlund, urnelund og minnelund er ord/uttrykk vi kjenner fra dagens gravplass og er steder vi ofte ser på som flotte og fine. Å bruke askelund som et sted for å helle, spre eller gravsette aske føles naturlig da ordet har slektskap og forbindelse med kjente ord/uttrykk fra gravplassen. Dette er fordi vi bruker ordet “lund” som defineres som: “en mindre samling av trær eller et vigslet sted utendørs” (Universitet i Bergen og språkrådet, 2020). Et tilleggsargument er at utformingen av askelunden kan ligne på en navnet minnelund. Imidlertid er det noen utfordringer knyttet til begrepet askelund. Begrepet kan misforstås, spesielt i en skandinavisk kontekst. Svenskene omtaler urnelunder med strenge regulerte rammer for “askgravlund” eller “asklund” (Sörensen og Wembling, 2008). Dette er derimot tilfelle for mange ord i de skandinaviske språkene og derfor noe vi velger å se bort ifra.

Vi omtaler arealer for askespredning på gravplassen som askelund videre i oppgaven.

Mål og problemstilling

Målet for oppgaven er å utarbeide ulike ideer til utforming av askelunder og utforske noen av ideene gjennom prosjektering av askelunder på reelle caseområder ved eksisterende gravplasser.

Hovedproblemstilling:

Kan en ny gravform, askelund, anlegges på dagens gravplass i Norge?

Underproblemstillinger:

Hva finnes av eksempler på askelunder?

Hvilke verdier og behov har de som velger gravformen askelund?

Hvilke egenskaper ved askelunder på gravplasser har betydning for utforming?

Hvilke metoder for gravsetting av aske kan anvendes i askelunder?

Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i 4 deler.

Del 1 – Bakgrunn

Her innhenter vi blant annet informasjon om historie, dagens lover, statistikk og miljøpåvirkning. Vi diskuterer også motivasjonen for å innføre en ny gravform i Norge og ser på hvordan gravplassen er i dag. I tillegg presenterer vi seks eksempler på “askelunder” fra andre land som er til inspirasjon videre i oppgaven. Alle temaene som er skrevet om, underbygger oppgaven og fører oss videre til neste del.

Del 2 – Askelunden

Først undersøker vi hvilke behov en askelund må oppfylle for de besøkende, hvilke egenskaper en askelund skal ha og viktigheten med minnesmerker. I denne delen setter vi opp ni opplevels prinsipp som er viktig for besøkende på gravplasser og som kan antas å være viktige for utformingen av en askelund. Videre viser vi en idébank av askelunder, en eksempelsamling. Her vurderer vi askelundene ut ifra de ni opplevels prinsippene samt kommenterer utfordringer og videre forskning.

Del 3 – Prosjektering

I denne delen av oppgaven prosjekterer vi fem askelunder på eksisterende gravplasser (eller gravplass under planlegging). Vi argumenterer for hvorfor vi har valgt de fem case-områdene og resultatet er fem askelunder tilpasset til stedet.

Del 4 – Avslutning

I den siste delen av oppgaven diskuterer vi problemstillingen, ulike funn og problemer vi møtte gjennom oppgaven, samt reflekterer over ulike aspekter ved oppgaven.

Arbeidsmetode

Gjennom oppgaven har vi brukt flere ulike metoder til ulike temaer som besvarer underproblemstillingene i oppgaven.

Litteraturstudie

I bakgrunnsdelen (del 1) av oppgaven har vi brukt litteraturstudie som metode for å innhente kunnskaps- og teorigrunnlag. Generelt er det lite litteratur og få vitenskapelige artikler om temaet. Det som finnes, er stort sett artikler i fagtidsskrifter. Vi sammenligner praksis og lovverk i Norge med Sverige og Danmark. Her ligger Sverige helt klart foran når det gjelder både litteratur og praktisering av gravsetting av aske uten urne. For å undersøke hvilke behov og verdier de som velger askelunden har, gjennomførte vi et litteraturstudium med fokus på brukerne. Kildene vi har forholdt oss til er både primærkilder og sekundærkilder. Vi har så godt det lar seg gjøre gått tilbake til primærkilden for å sjekke troverdigheten og brukt denne kilden direkte. I noen tilfeller har det ikke vært mulig å oppdrive primærkilden, men da er sekundærkilden brukt med forbehold om at den er troverdig.

Litteratursøk

For å finne ut hva som finnes av eksempler på askelunder gjorde vi et litteratursøk og søk på nettet. Det er ingen resultater på norske søkeord, derfor ble vi nødt til å gjøre søkene på andre språk. Blant annet engelsk, svensk, spansk og nederlandsk. Det var en omfattende prosess å finne frem til arealer ment for askespredning i andre land. Søkeord inkluderte: askespredning, gravplass, spre aske, scattering ashes, graveyard, cemetery, scatter garden, askspridning, kyrkogård, as verspreiden, esparcir cenizas...

Ideutvikling

For å undersøke hvilke gravformer som kan anvendes for aske i askelunder har vi laget en eksempelsamling som er en kategorisering/sortering av ideer. eksempelsamlingen er et resultat av flere metoder som sammenligning av lover, idémyldring og undersøkning av hvilke måter man kan gravsette aske på. I idémyldringen til utformingen av askelundene i eksempelsamlingen benyttet vi flere tradisjonelle teknikker innenfor landskapsarkitekturfaget som skissering, modellarbeid, snitt- plan- og perspektivskisser og syntetisering.

Case-studie

I case-studiet prosjekterer vi fem askelunder på eksisterende gravplasser (eller gravplass under planlegging). For å velge ut case-områder gjennomførte vi individuelle befaringer sommeren 2019 i nærheten av hjembyene våre. Med kunnskapen fra del 1 og 2 i masteroppgaven befarte vi ni gravplasser sammen i februar 2020. Case-områdene valgte vi ut ifra registreringer og vurderinger vi gjorde på gravplassene vi besøkte.

I prosjekteringsdelen har vi benyttet oss av metoden prosjektering med tradisjonelle teknikker som kartbruk, registreringer, skissering, modellarbeid, snitt- plan og perspektivskisser, fotografi, syntetisering og drøfting av resultat opp mot mål.

Egne erfaringer knyttet til oppgaven

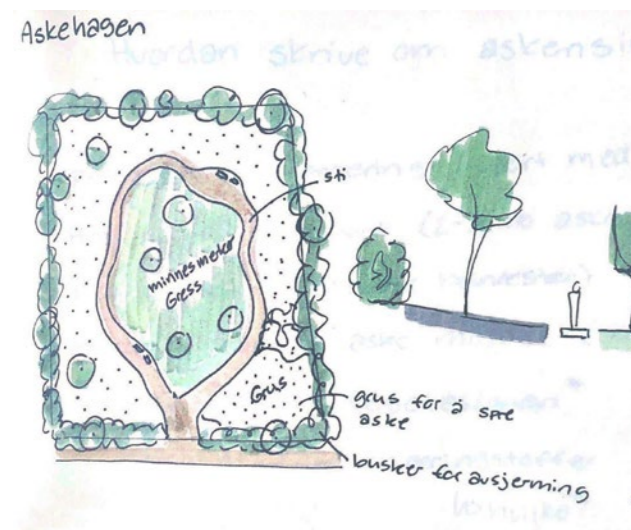
For å kunne utforme gode askelunder gjorde vi egne erfaringer ved hjelp av benmel. Benmel er rester etter brente, finmalte dyrebein som minner om kremasjonsaske. Det var naturlig å teste spredning med benmel i vinden.

Ved å kaste asken fra hendene fikk vi sett hvordan benmelet oppførte seg og hvor langt det “fløy” vekk fra oss. Vi observerte en spredning på omtrent fem meter og vi har derfor basert størrelsen på områdene for askespredning ut ifra dette. Spredningen vil variere fra sted til sted, i forhold til vind og terreng.

Prosessutvikling – Fra idé til askelund

1. Idé

Vi startet med ideer og skisser. Her hadde vi ingen grenser og ”alt var lov”. For å komme på de ulike ideene tenkte vi på ulike fiktive landskap og ulike metoder for gravsetting av aske. Vi jobbet parallelt med idéutvikling og litteratur.

Idé om askespredning i grus med hagepreg. Inspirert fra "Jardin de cenizas" på Tenerife (vist på s. 30).

2. Konkretisering

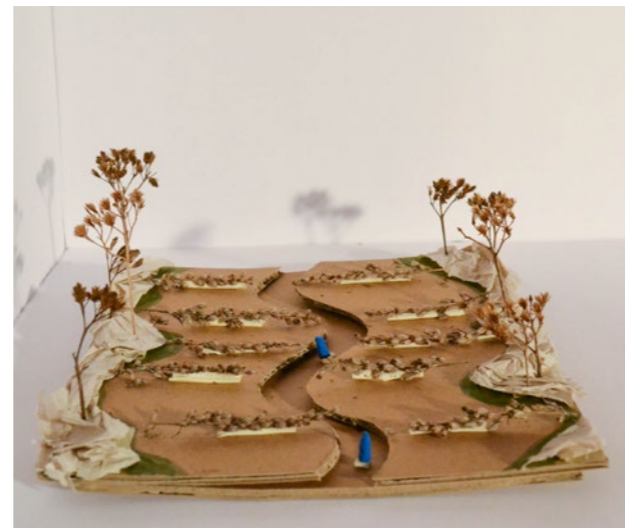
Vi skisserte videre på ideer hver for oss før vi sammen videreutviklet ideene til mer konkrete utforminger.

Skisse av videreutvikling av Askehage på glassvegg.

3. Modellarbeid

Videre prøvde vi ut ideene i modell. Dette gjorde vi for å se hvor gjennomførbare ideene var og for å teste størrelsesforhold. Vi endte opp med 17 arbeidsmodeller, med ulike metoder for gravsetting.

Arbeid i modell for å teste romfølelse, volum og størrelsesforhold.

4. Eksempelsamling

Vi samlet de 17 ideene i en eksempelsamling. Her fikk hver modell navn, plan, snitt og detaljer og med det landet ideene. Askelundene fikk stemning, rom og troverdighet. Vi brukte eksempelsamlingen videre i prosjekteringsdelen.

Illustrasjon fra eksempelsamlingen av Askehage.

5. Prosjektering

Vi tok ideene videre til reelle case-områder. På gravplassene så vi på kvaliteter vi kunne forsterke og bruke i askelunden. Vi brukte eksempelsamlingen og tilpasset askelundene til case-området. Dette gjorde vi gjennom modellarbeid, skissering, koting, 3D visualisering osv.

Arbeid med terreng på case-området (Solheim gravplass) med ideene Askeseng og Askehage som inspirasjon til videreutvikling.

6. Askelund

Til slutt ble noen av ideene realisert i prosjekterte askelunder.

Illustrasjon av askelunden ferdig prosjektert på Solheim gravplass.

Avgrensning i oppgaven

Avgrensingen for oppgaven omhandler å fysisk fjerne aske fra urnen. I oppgaven går vi ikke inn på askespredning utenfor gravplassen, unntaksvis der aske blir spredd i naturlig vannkilde og dermed føres med vannet fra gravplassen til utenfor gravplassens område.

Vi ser kun på landskapsarkitekturfaglige sider ved askelunder som gravform på gravplasser. Forvaltningsnivåenes ulike roller og oppgaver knyttet til askelunder har vi ikke sett på i oppgaven.

I prosjekteringsdelen går vi ned til forprosjektnivå. Vi viser løsninger og tekniske tegninger der dette er naturlig, og finner det bekreftende for utformingen.

Religion, tros- og livssynssider av kremasjon og askespredning går vi ikke inn på i denne oppgaven.

Begrepsliste

Askelund	Et område på gravplassen tilrettelagt for gravsetting av aske uten urne. Se forklaring på side 11.	Helle aske	Helle aske ut av urnen direkte ned mot bakken.
Askespredning	<i>Asken blir tømt ut av urnen eller senket i havet (NOU 2014:2, s. 193).</i>	Kremasjonsaske	Beinrester etter kremering blir malt/knust til mindre partikler/biter som i dag blir forseglet i urnen. Vi vil i oppgaven omtale kremasjonsaske som aske.
Askeurne	<i>Lett nedbrytelig beholder til aske etter kremasjon (NOU 2014:2, s. 193).</i>	Minnelund (anonym/navnet)	<i>Gravfelt for gravlegging av kiste eller urnen der man ikke kan sette opp individuelle gravminner. På navnet minnelund blir navn og data satt inn på et felles minnesmerke. Anonym minnelund har ikke plass til å sette opp navn og data (NOU 2014:2 s. 192).</i>
Gravferd/gravferdsseremoni	<i>Hendelsene fra dødsfall til kisten eller asken er gravlagt eller at asken er spredd (NOU 2014:2 s. 190).</i>	Minnesmerke	<i>Minnesmerke som ikke er gravminne, for eksempel minnesmerke på anonym eller navnet minnelund (NOU 2014:2, s. 192).</i>
Gravform	Metoden liket eller asken blir begravd eller håndteret på.	Spre aske	Spre aske i luften.
Gravminne	Et enkeltstående, personlig minne med navn og data på avdøde.	Urne	Beholder som inneholder aske etter kremasjon som ikke er lett nedbrytelig.
Gravplass	Gravplass, gravlund og kirkegård er alle ord som blir brukt, men vi vil i denne oppgaven bruke gravplass. Dette gjelder ikke ved egennavn hvor gravplassen blir omtalt som gravlund eller kirkegård.	Utbrente beinrester	Det som er igjen etter kremasjon, uten å ha blitt malt.
Gravsette	Hvordan asken blir håndtert ved en gravferdsseremoni.		

Del 1 – Bakgrunn

Del 1 omhandler bakgrunnen i oppgaven. Først undersøker vi motivasjonen for å innføre en ny gravform i Norge. Her ser vi blant annet på NOU 2014:2 “Lik og likskap”. Deretter undersøker vi hvilken miljøpåvirkning det er ved askespredning. Videre ser vi på historien til kremasjon og askespredning, samt hvordan gravferdsloven har endret seg. Her vil vi kommentere endringene i gravferdsloven, §20 annet ledd. Vi setter loven i en skandinavisk kontekst. Videre presenterer vi kremasjons- og askespredningsstatistikk, som underbygger det faktum at flere ønsker å velge askespredning som gravform. Vi vil også illustrere hvilke gravformer man kan velge i dag og argumentere videre for å åpne for askespredning på gravplassen. Til slutt viser vi “askelunder” i andre land.

Askespredning

Det er relativt få som velger askespredning i Norge i dag (2 %). Imidlertid har antallet personer som velger gravformen økt med nesten 1,7 prosentpoeng fra 2001 til 2018 (Kirkegårdskonsulenten, 2001; Norsk forening for gravplasskultur, 2018). I en undersøkelse utført av SSB (Statistisk Sentralbyrå) i 2013, gjengitt i NOU 2014:2 “Lik og likskap”, svarte 11 prosent at de ønsket askespredning. Henholdsvis svarte 42 prosent at de ønsket kistegrav, og 31 prosent urnegrav (NOU 2014:2, s. 218). Disse tallene tyder på at flere vil velge askespredning i fremtiden.

Hvorfor gravsette uten urne

Kremasjonsaske er utbrente beinrester som blir samlet opp etter en kremasjon. Nedbrytningen av liket er fullført etter en kremasjon i motsetning ved kistebegravelse, der kroppen brytes ned i jorden. Når man gravlegger en urne med aske (askeurne) brytes urnen ned relativt raskt. Asken vil som oftest ikke brytes ned fordi asken trenger et surt miljø med pH på rundt 5,5 for å forvitre og oppløses (Lunde, 2017, s. 53). Askespredning er i dag et alternativ til å sette urnen med aske i jord på gravplass. Man kan spre asken i vann eller på land. I andre kulturer og religioner, som for eksempel i hinduismen, er kremering og askespredning i vann hovedregelen (Ruud, 2008, s. 52). Det kan være flere grunner for å velge askespredning, religion er en av dem, men andre faktorer som etikk, kultur, tradisjon og økonomi spiller også inn på valget. Hvorfor man velger den gravformen man gjør, er et komplisert spørsmål. Vi har diskutert temaet videre og kommet frem til en del andre årsaker og grunner som også kan ha spilt inn på personers ønske om å spre aske.

- tilknytning til stedet der asken blir spredt

- selve ritualet av å spre aske, handlingen kan være fin i seg selv

- minimalt inngrep i naturen

- ingen behov for en videre nedbryting av kroppen etter kremasjon

- et ønske om å ikke være en plikt og økonomisk byrde for de etterlatte

Askespredning på gravplassen

Hvorfor skal man åpne for å spre aske på gravplassen? I NOU (2014:2) argumenterer de for å åpne for askespredning på gravplass burde basere seg på at man ønsker flere alternativer til gravlegging enn det som er i dag. De fortsetter med at de ikke tror mange vil velge askespredning på gravplass. Denne påstanden er basert på at det er relativt få som velger anonym gravlegging i Norge. De foreslår at askespredning blir likestilt med anonym minnelund (NOU 2014:2, s. 164). Vi mener det bør diskuteres om askespredning bør likestilles med navnet minnelund, altså at man burde få tilgang til et minnesmerke på gravplassen.

Det kan argumenteres for at askespredning kan være et mindre inngrep i naturen enn den tradisjonelle gravplassen. Ved kistegravlegging skal liket brytes ned i jorden og derfor må jorden ha visse kvaliteter for at nedbrytningsprosessen skal skje. Mange gravplasser må derfor foreta en masseutskifting av uegnet, leirrik jord, til mer egnet, veldrenert og aerob jord for å få de korrekte forholdene. Dette unngår man ved askespredning og askelunden vil lettere kunne tilpasse seg terreng og natur. Videre kan askelunder være et arealbesparende grep. Det kan tenkes en gravplass med lavere utnyttingsgrad og et fokus på vakre og parklignende kvaliteter (NOU 2014:2, s. 70).

Hva er de gunstige sidene ved å åpne for askespredning på gravplassen for meg og deg? Vi har diskutert temaet med hensyn til de som ønsker denne gravformen og de etterlatte.

- Ved å åpne for askelunder kan man tilrettelegge for en gravferdsseremoni på gravplassen, der man for eksempel kan ta i bruk et kapell. I etterkant kan man avslutte seremonien med å gå ut og spre asken samme dag.

- Askelunden vil være mer tilgjengelig enn askespredning i naturen. I motsetning til tur i fjellet eller båttur, vil lunden være universelt utformet og tilgjengelig med parkeringsplass eller kollektiv transport. Askespredning i naturen kan begrense hvem som kan delta og en askelund kan derfor være et mer inkluderende alternativ.

- Ved å tillatte askespredning på gravplassen unngår man søknadsprosessen gjennom fylkesmannen. Ikke minst likestilles gravformen med kiste- og urnebegravelse (Lunde, 2017, s. 86).

For å inkludere askespredning som en gravform på gravplassen foreslår Lae utvalget i NOU 2014:2 en lovendring:

<i>Vedtektene for gravplassen kan fastsette at aske kan spres på anonym minnelund eller annet sted på gravplassen angitt i vedtektene, dersom den som sørger for gravferden ber om det. Representant for gravplassforvaltningen skal være tilstede ved askespredningen (NOU 2014:2, s. 164).</i>

Her foreslår de at man kan spre aske på anonym minnelund, eller på et utpekt område på gravplassen. De legger opp til at den lokale gravplassforvaltningen kan vedta å innføre denne gravformen.

Vi vil i denne masteroppgaven fokusere på et dedikert “område” for askespredning, og ikke eksisterende og nye anonyme minnelunder.

Aske og miljøpåvirkning

En kremasjon begynner med at kisten med liket blir ført inn i kremasjonsovnen. Brenneprosessen tar ca. 1 time og etter dette blir de utbrente beinrestene samlet sammen (Vestfold krematorium, u.å). På dette stadiet er det noen større beinrester sammen med støv og aske. Beinrestene blir knust slik at asken blir homogen og alt samles i en urne. Urnen med aske veier 3-5 kg (Lunde, 2017, s. 52). Har man valgt askespredning får man urnen utlevert fra krematoriet. Asken man får utlevert i urnen minner ikke om peisaske som mange først tror, men om benmel.

I motsetning til askespredning i naturen vil askelunden få konsentrerte mengder aske på mindre arealer. I NOU (2014:2, s. 42) skriver de at: “Utvalget legger til grunn at askespredning over vann og land ikke er en kilde til forurensing.” Men hvordan kan kremasjonsaske påvirke miljøet lokalt?

I en rapport av Svenska Kyrkans Församlingsförbund (SKF, 2009) har de undersøkt miljøpåvirkningen ved askespredning i minnelunder. Rapporten ble gjennomført på Skogskyrkogården i Stockholm. Der har det vært lov å spre aske siden 1961.

Hva kremasjonsaske inneholder er av etiske grunner ikke utført analyser av (SKF, 2009, s. 8). Derfor har de i rapporten undersøkt hva asken mest sannsynlig inneholder. SKF konkluderer med at kremasjonsaske har generelt sett den samme kjemiske sammensetningen som benmel. Videre har de funnet hvordan spredning av aske påvirker miljøet. Resultatet er at påvirkningen på jord og vegetasjon er marginal. Imidlertid vil tilførelse av aske påvirke vegetasjonen i bunn- og feltsjiktet noe. Konklusjonene til SKF (2009) er presentert under:

- Spredningen av aske kan skade bunn- og feltsjikt. Asken har høy pH som gir askespredning noen av de samme egenskapene som kalking. Vegetasjonen blir “brent” og arter som krever kalkrik jord etablerer seg lettere.

- Asken vil kontinuerlig tilføre næringsstoffer, særlig fosfor og kalsium, som har en gjødslende effekt på vegetasjonen. På lang sikt betyr dette at asken kan endre konkurransevilkårene på stedet.

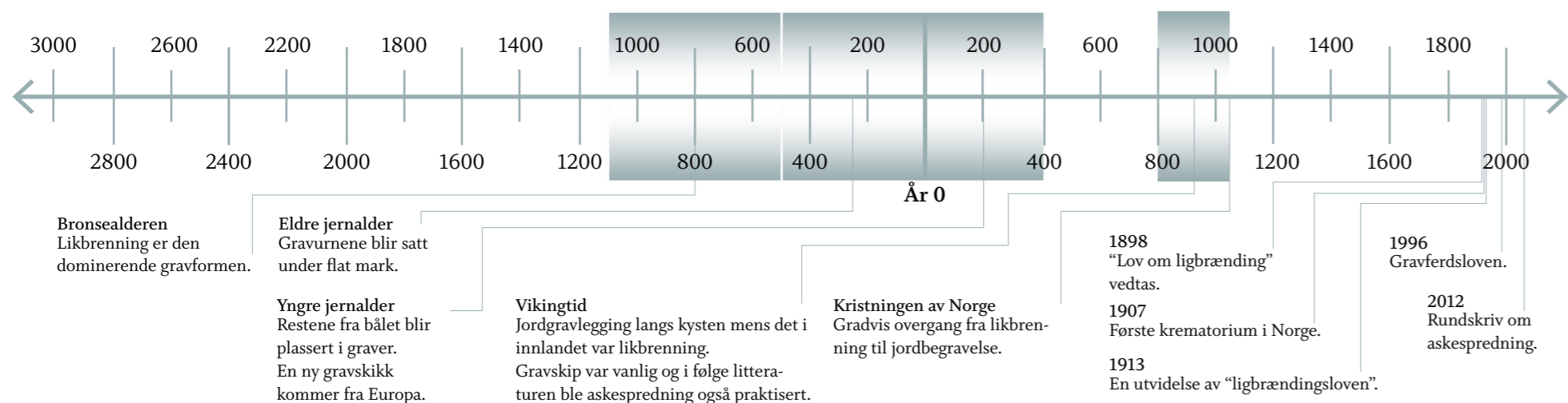
- Ved opphold i asketilførselen reetablerte arter seg raskt.

- En følsom biotop kan bli skadet av tilførelse av store mengder aske. Eksempelvis en næringsfattig, tørr eng.

Funnene i rapporten er viktig for å kunne fremheve at askespredning ikke har stor påvirkning på miljøet. Hvordan aske påvirker bunn- og feltsjikt vil vi ta i betraktning videre i oppgaven med hensyn til vegetasjonsvalg og å unngå følsomme biotoper.

Historie – kremasjon i Norge

I historiedelen har vi lagt hovedvekt på relevante hendelser og lover knyttet til kremasjon og askespredning.

Før religionsskiftet

I Bronsealderen (ca. 1100-500 fvt.) var libbrenning, med få unntak, den dominerende gravkulturen og varte i omtrent 1000 år. Før dette er det spor av at man ble begravd i dysser og steingraver. Etter libbrenningen ble de store beinrestene som regel vasket og lagt i kister som var på lengde med et menneske. Etter hvert ble restene lagt i mindre gravurner eller direkte i en grop i bakken (Ruud, 2008, s. 8). I jernalderen (ca. 500 fvt. - 400 evt.) ser man et todelte forhold til hvordan man gravla restene etter libbrenningen. Tidlig i perioden, eldre jernalder (ca. 500 fvt. - år 0), satte man urnene under flat mark og senere i perioden, yngre jernalder (år 0 - 400 evt.), ble restene fra libbålet plassert i graver. I denne tidsalderen kommer det også en ny gravskikk fra Danmark og Sverige blant de med høy sosial status om å begraves uten å bli brent med steinringer som gravminne (Ruud, 2008, s. 9).

I Vikingtiden (800-1050 evt.) ser vi flere ulike tradisjoner og begravelsesskikker i Norge. Langs kysten finner man spor etter jordgravlegging, mens det var mest libbrenning i innlandet.

Her hadde libbrenning sterke røtter, og de holdt lenge ved tradisjonen (Ruud, 2008 s. 9). Gravskip var også vanlig i denne perioden, enten sendte man gravskip med levninger ut på sjøen eller gravla de på land. I overgangen til middelalderen ble det i litteraturen diskutert om å spre asken på sjøen eller at den igjen skulle begraves (Ruud, 2008 s. 10).

Religionsskiftets betydning for kremasjonen

Olav Tryggvason og Olav den hellige gjennomførte tvangskristningen av Norge rundt år 1000. Overgangen gikk gradvis og både libbrenning og jordbegravelse eksisterte om hverandre. Tradisjonen om libbrenning måtte etter hvert gi tap til troen på et evig liv og oppstandelsen. Ifølge den katolske kristendommen skulle man gravlegges på gravplassen, noe som førte til at det ble vanskelig å praktisere libbrenning (Ruud, 2008, s. 15). Med kristendommen kom også begravelsesplikten. Liket skulle fraktes til kirkegården for å begraves innen fem dager etter død, holdt man ikke loven fikk man bot. Dette var med på å hindre at hedenske begravelsesskikker ble holdt i hjemmet (Ruud, 2008, s. 15).

Moderne tids kremasjon

Frem til omtrent 1814 var det vanlig å brenne lik av praktiske og sanitære årsaker, som for eksempel epidemier og krig. Men rundt om i byer i Europa jobbet foreninger for igjen å innføre libbrenning ved naturlig dødsfall. Dette ble møtt med stor motstand, spesielt fra kirken. I 1874 finner den første forsøkskremasjonen i en moderne ovn sted, og året etter åpner det første moderne krematoriet i Milano (Lunde, 2017, s. 8-9). Det er først i 1888 at Italia og Sverige, som de første landene i Europa, lovfester kremasjon. Flere land følger etter, og Norge får i 1898 "lov om ligbrænding" som vedtas etter mye arbeid fra Ligbrændingsforeningen i årene før (Jullum, 1964, s. 7). Ti år etter, i 1907, kom det første krematoriet i Norge, i Bergen. I 1913 kom det en utvidelse av "ligbrændingsloven" og den var nå en av de mest liberale lovene om kremasjon i Europa (Lunde, 2017, s. 9). Askespredning har ikke vært praktisert siden tidlig historie. Det er ikke før med "lov om kirkegårder, kremasjon og gravferd" (1996) at askespredning blir tatt opp igjen, men utenfor gravplassen.

Gravferdsloven – lovhistorie punktvis

Lovverket er presentert og kommentert der askespredning omtales.

I 1996 ble "Lov om Kirkegård og kirkegårder" og "Lov om ligbrænding" slått sammen til "Lov om kirkegårder, kremasjon og gravferd" (Lunde, 2017, s. 10). Her ble askespredning introdusert i lovverket. I 2011 ble ordlyden endret til "Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd" med kortnavn Gravferdsloven. Under har vi gjengitt loven om askespredning og dens utvikling (Gravferdsloven, 1996).

1996

§ 20 annet ledd: Når det foreligger underskrevet og datert erklæring om det fra person som har fylt 15 år, kan fylkesmannen etter vedkommendes død gi tillatelse til den som sørger for gravferden sprer asken for vinden. **Fylkesmannen kan sette vilkår for tillatelsen.** Ved slik gravferd kan det ikke kreves kirkelig medvirkning.

1999

Rundskriv F-77-99 veiledning vedrørende saker om spredning av aske

2001

§ 20 annet ledd: Når det foreligger underskrevet og datert erklæring om det fra person som har fylt 15 år, kan fylkesmannen etter vedkommendes død gi tillatelse til den som sørger for gravferden sprer asken for vinden. *Fylkesmannen kan etter søknad fra person som har fylt 15 år, gi tillatelse til at den som skal sørge for vedkommendes gravferd sprer asken for vinden. Tillatelse kan også gis etter vedkommendes død når det godtgjøres at avdøde ønsket askespredning. Slik tillatelse kan også gis for aske etter barn når nærmeste etterlatte ønsker det.* **Fylkesmannen kan sette vilkår for tillatelsen.** Ved slik gravferd kan det ikke kreves kirkelig medvirkning.

2011

§ 20: Annet ledd femte punktum oppheves:

Fylkesmannen kan etter søknad fra person som har fylt 15 år, gi tillatelse til at den som skal sørge for vedkommendes gravferd sprer asken for vinden. Tillatelse kan også gis etter vedkommendes død når det godtgjøres at avdøde ønsket askespredning. Slik tillatelse kan også gis for aske etter barn når nærmeste etterlatte ønsker det. **Fylkesmannen kan sette vilkår for tillatelsen.** Ved slik gravferd kan det ikke kreves kirkelig medvirkning.

2012

Rundskriv P-8/2012 veiledning vedrørende saker om spredning av aske

Kommentarer til loven:

○ Askespredning kom inn i lovverket i 1996, og ble formulert under kapittel 4. "Forskjellige bestemmelser".

○ Paragrafen slår fast at det er fylkesmannen som gir tillatelse og vilkår for askespredning. Alle som ønsker dette, må søke fylkesmannen der asken skal spres. Dette er det eneste leddet som har vært uendret siden lovens opprinnelse og er avgjørende for blant annet hvor man får spre aske.

○ Da loven kom ble det fastslått at man måtte ha underskrevet og datert erklæring fra den avdøde for at den som sørget for gravferden skulle få tillatelse til å spre asken for vinden (Ruud, 2008, s. 74). Dette gikk ut av det Norske lovverket i 2001, og man trenger kun en godtgjørelse om at den avdøde ønsket askespredning.

○ I 2011 ble setningen om forbehold om kirkelig medvirkning fjernet fra lovverket. Dette kan tolkes som en aksept for askespredning som gravform fra Den norske kirke.

○ Søknadsprosess kommer kun ved valget av askespredning og ingen andre gravformer i Norge.

○ Gravferdsforskriften utdypet ikke loven om askespredning mer enn i § 35 registerføring som handler om at urnen med aske må bli markert for askespredning i kremasjonsregisteret hvis det er gitt tillatelse til dette (Gravferdsforskriften, 1997).

○ I 2012 kom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet med et nytt rundskriv (P-8/2012) om veiledning vedrørende saker om spredning av aske. Her kommer rammene rundt askespredning tydeligere frem enn i lovverket. Intensjonen med rundskrivet er å beskrive hvor fylkesmenn kan tillate askespredning og at praksisen nasjonalt blir mer enhetlig. Man har ikke rett på å benytte et minnesmerke.

○ Hvor man kan spre aske, etter rundskrivet P-8/2012, er i vann: hav, fjorder, elver, vassdrag og øvrige ferskvannsområder med øde preg, og i luft: områder som ikke er bebygd og med øde preg. Det må være langt fra bebyggelse og høyt trafikkerte fritidsområder ved askespredning i vann og i luft.

Loven i skandinavisk kontekst

Vi setter loven som omhandler askespredning i en skandinavisk kontekst ved å se mot nabolandene og deres bestemmelser.

Norge

Gravferdsloven, 1996, kapittel 4 ”Forskjellige bestemmelser”:
 § 20 annet ledd: *Fylkesmannen kan etter søknad fra person som har fylt 15 år, gi tillatelse til at den som skal sørge for vedkommendes gravferd sprer asken for vinden. Tillatelse kan også gis etter vedkommendes død når det godtgjøres at avdøde ønsket askespredning. Slik tillatelse kan også gis for aske etter barn når nærmeste etterlatte ønsker det. Fylkesmannen kan sette vilkår for tillatelsen.*

Tillatt på gravplass Nei.

Må man søke Ja, til fylkesmannen.

Hvem kan søke Avdøde, etter fylt 15 år. Etterlatt, med godtgjørelse fra avdøde.

Hvor Fylkesmannen setter vilkår for tillatelsen. Veiledning i rundskriv P-8/2012 om saker om spredning av aske.

Sverige

Begravningslag 1990:1144, kapittel 1 ”Inledande bestämmelser”:
 § 1 gravsättning: *placering av stoft eller aska inom en bestämd gravplats eller inom ett gemensamt gravområde utan bestämda gravplatser eller utströende av aska i minneslund eller på någon annan plats än begravningsplats.*

Begravningsförordning 1990:1147*, ”utströende av aska”:
 § 30: *Askan efter en avliden får strös ut på någon annan plats än en begravningsplats, om länsstyrelsen ger tillstånd till det. Ett sådant tillstånd får ges endast om den plats där askan ska strös ut är lämplig för ändamålet och om det är uppenbart att man kommer att hantera askan på ett pietetsfullt sätt. Förordning (2012:359).*

Tillatt på gravplass Ja.

Må man søke Hvis man ønsker å spre asken utenfor gravplassen søker man til länsstyrelsen (=fylkesmann).

Hvem kan søke Alle/ikke spesifisert.

Hvor Offentlige eller individuelle gravplasser. I naturen på et sted länsstyrelsen finner sømmelig.

Danmark

Lov om begravelse og ligbrænding, 2013, kapittel 1 ”Almindelige bestemmelser”:
 § 3 Stk. 3.: *Asken kan spredes over åbent hav, hvis afdøde skriftligt har ønsket dette. Kravet om skriftlighed kan fraviges, når det er utvivlsomt, at det var afdødes ønske, at asken skulle spredes over åbent hav. Begravelsesmyndigheden træffer afgørelse om, hvorvidt kravet om skriftlighed kan fraviges. Fremsættes der indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse, og tages indsigelsen ikke til følge, forelægger begravelsesmyndigheden afgørelsen for skifteretten, der træffer afgørelse ved en kendelse, der ikke kan kæres.*

Tillatt på gravplass Nei.

Må man søke Ja, til begravelsesmyndigheten.

Hvem kan søke Avdøde, skiftlig. Etterlatt, med avdødes skriftlige eller utvilsomme ønske.

Hvor Over åpent hav. Det er ikke lov å spre asken i innsjø, og det er ikke lov å senke urnen i vannet (Kirkeministeriet, u.å).

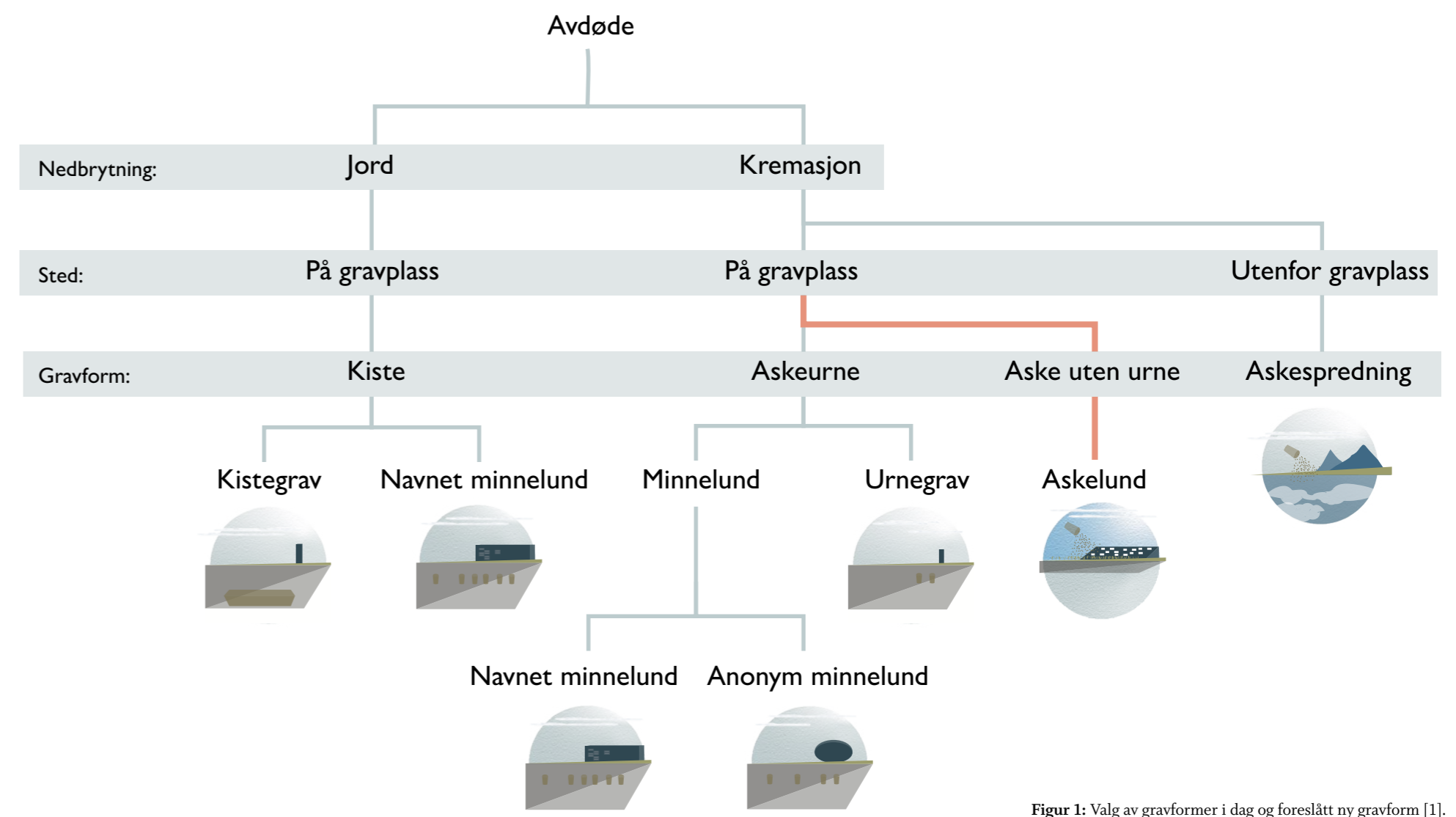
*Den svenske loven utdyper ikke askespredning utenfor en definisjon av gravsetting, derfor inkluderer vi forskiften.

Gravformer i dag

I dag har vi valget mellom to former for nedbrytning etter døden. Den ene er nedbrytning i jorden og den andre er kremasjon. Begge nedbrytningsprosessene gir ulike gravformer. Alle gravformene på gravplassen har en fredningstid på minst 20 år. Diagrammet under (figur 1) viser hvilke valg man har i dag. Med oppgaven tilfører vi askelund som en ny type gravform inne på gravplassen.

Jordbegravelse

Om man velger nedbrytning i jord er det på kun på gravplassen man kan gravlegges. Gravformene man kan velge mellom for jordbegravelse er: enkelt grav, dobbelt grav eller navnet minnelund. Enkel og dobbel grav har gravminne og navnet minnelund har et minnesmerke alle kan benytte.

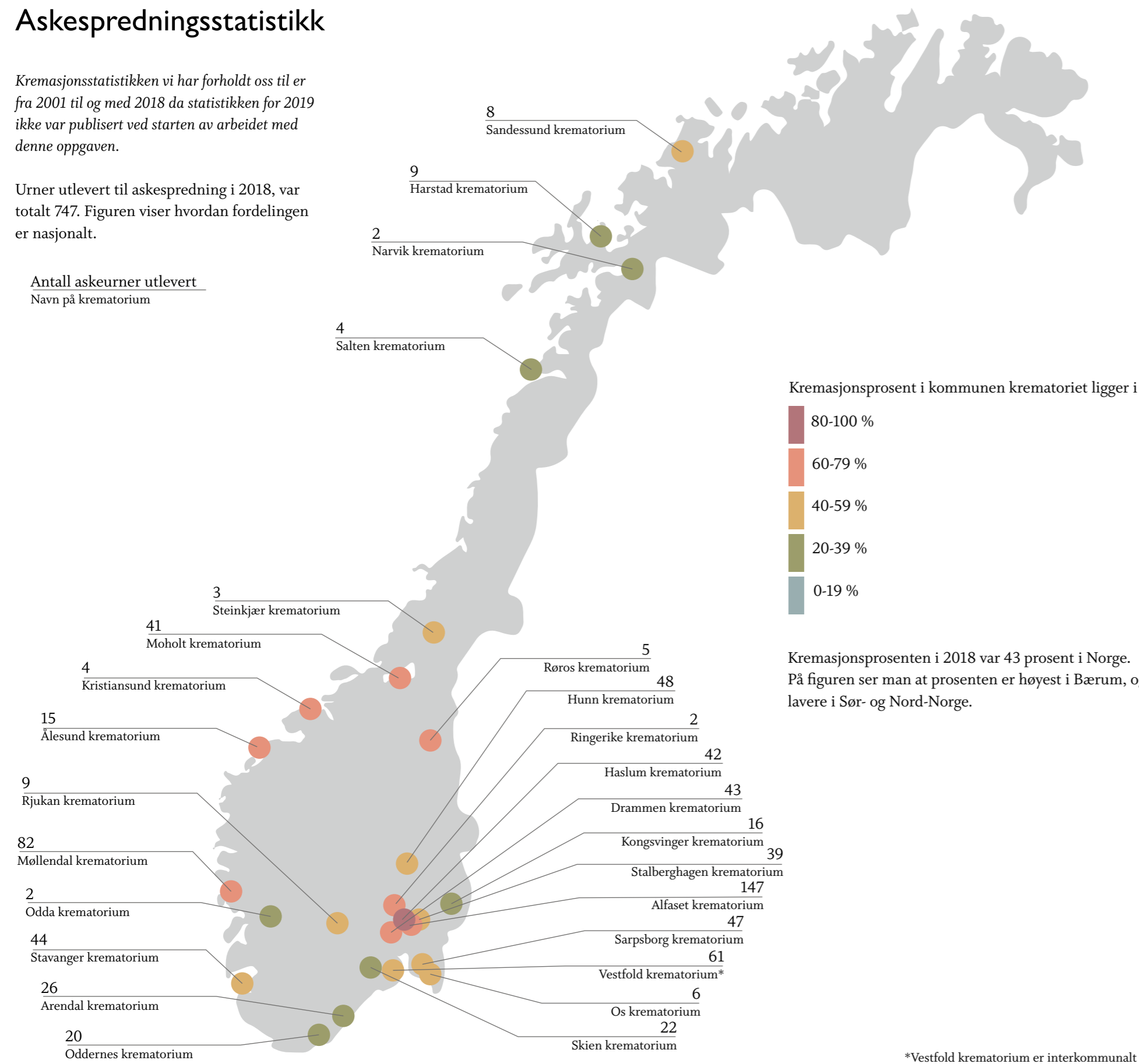
Figur 1: Valg av gravformer i dag og foreslått ny gravform [1].

Askespredningsstatistikk

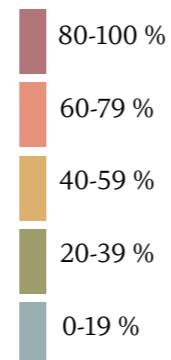
Kremasjonsstatistikken vi har forholdt oss til er fra 2001 til og med 2018 da statistikken for 2019 ikke var publisert ved starten av arbeidet med denne oppgaven.

Urner utlevert til askespredning i 2018, var totalt 747. Figuren viser hvordan fordelingen er nasjonalt.

Antall askeurner utlevert
Navn på krematorium

Kremasjonsprosent i kommunen krematoriet ligger i

Kremasjonsprosenten i 2018 var 43 prosent i Norge. På figuren ser man at prosenten er høyest i Bærum, og lavere i Sør- og Nord-Norge.

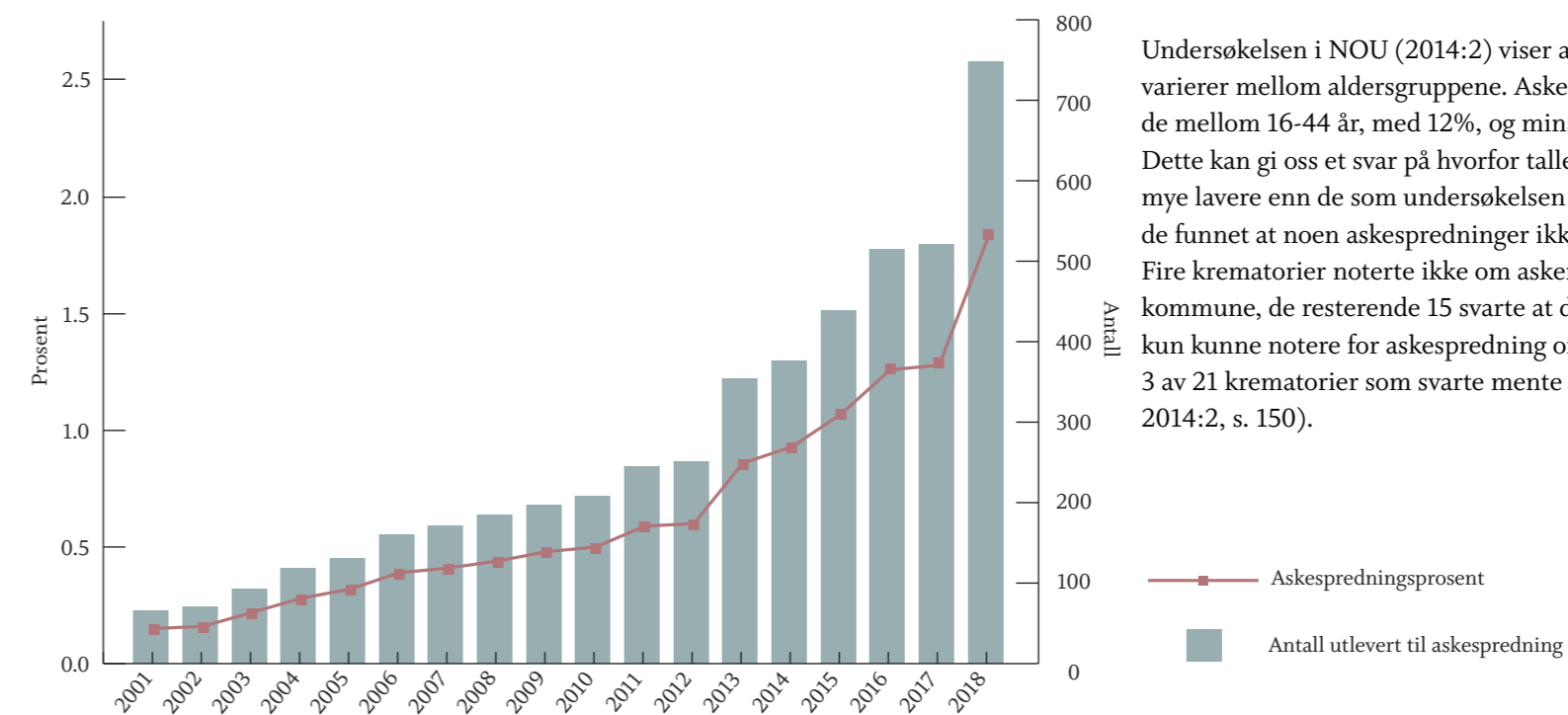
Figur 2: Kart over Norges krematorier og tall for urner utlevert til askespredning i 2018 [2,3].

*Vestfold krematorium er interkommunalt

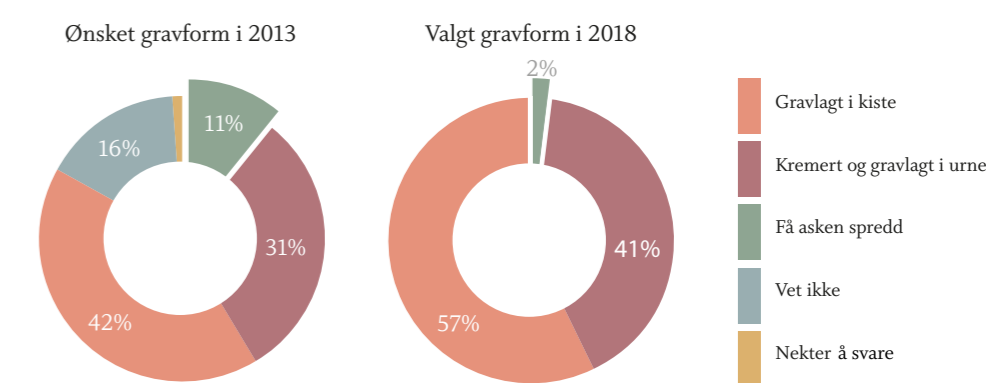
Utviklingen av askespredning

Fra 2001 er antall urner utlevert for askespredning dokumentert. Prosenten av døde som har valgt askespredning har økt betydelig gjennom hele perioden (se figur 3), med blant annet en stor stigning fra 2012 til 2013. Dette er trolig grunnet rundskrivet (P-8/2012) som kom i 2012 om veiledning vedrørende saker om spredning av aske. I rundskrivet kom det frem at det er lov å spre aske mange steder i naturen, som kan ha påvirket hvor mange søknader fylkesmennene godkjente. Fra 2013 har antallet steget enda mer, og den totale økningen fra 65 i 2001 til 747 i 2018 indikerer at det blir mer og mer populært å spre aske. (Kirkegårds konsulent, 2001; Norsk forening for gravplasskultur, 2018).

I undersøkelsen av SSB, gjengitt i NOU 2014:2 "Lik og likskap", om hvilken gravform man ønsket svarte 11% at de ønsket å få asken spredd (se figur 4). Hvis vi antar at antall døde per år forblir noenlunde lik, og bruker tallene fra 2018 (40840 døde) finner vi at det tilsvarer ca. 4500 personer som velger askespredning i fremtiden. Dette er en økning på nesten 4000 personer, og nærmere en fjerdedel av kremerte vil velge askespredning. I 2018 gjennomførte Vestfold Krematorium en spørreundersøkelse i samarbeid med Universitetet i Agder. Her svarte 24% at de ønsket å bli "kremert og få asken spredd på havet eller et annet sted" (Vestfold krematorium, 2018). Hvis vi igjen bruker tallene fra 2018, og antar at svarene til Vestfold er representativt for Norge, finner vi at dette tilsvarer ca. 9800 personer. Dette er nesten dobbelt så mange som svarte at de ønsket askespredning i 2013. Sannsynligvis vil tallene ligge litt lavere nasjonalt, da Vestfold har en høyere askespredningsprosent enn gjennomsnittet.

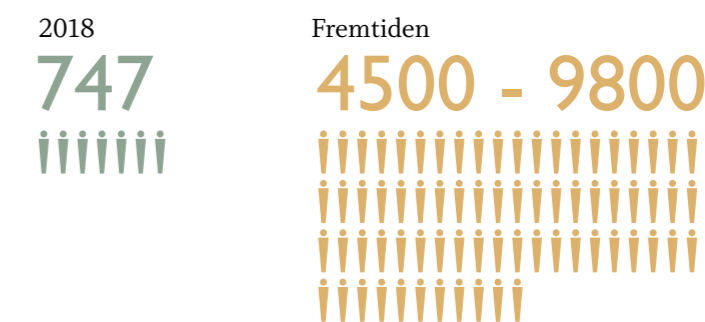

Figur 3: Prosentvis økning av døde som har valgt å få asken spredd og antall utleverte urner til askespredning [3-13]. Det er en stor økning i prosenten og antallet fra 2017 til 2018 og dette er grunnet at i 2018 inkluderte de urner utlevert for askespredning uavhengig av kremasjonsår.

Figur 4: Ønsket gravform i 2013 [14] og valgt gravform i 2018 [3].

Utviklingen av antall som velger askespredning

Figur 5: 1 person representerer ca. 100 [3,14,15].

Undersøkelsen i NOU (2014:2) viser at svarene for ønsket gravform varierer mellom aldersgruppene. Askespredning er mest populært blant de mellom 16-44 år, med 12%, og minst hos de mellom 67-79 år, med 7%. Dette kan gi oss et svar på hvorfor tallene vi ser, per i dag, fortsatt er så mye lavere enn de som undersøkelsen gir. Imidlertid, i NOU (2014:2) har de funnet at noen askespredninger ikke er blitt fanget opp av statistikken. Fire krematorier noterte ikke om asken skulle bli spredd i en annen kommune, de resterende 15 svarte at de noterte dette, men påpekte at de kun kunne notere for askespredning om det stod spesifisert på et skjema. 3 av 21 krematorier som svarte mente at statistikken ga for lave tall (NOU 2014:2, s. 150).

Askespredning på gravplassen i andre land

I mange land finnes det dedikerte områder på gravplassen til å spre aske. Vi viser et utvalg av dem og bruker dette til inspirasjon for å utforme askelunder.

Spania – Tenerife

Gravplass: San Luis

Jardín de las cenizas (Askehagen)

Bilde 1

I askehagen sprer man aske ”i” et dekke av grus. Grusen skyves tilside, asken strøs og grusen skyves tilbake. En stein med skiltet “Jardín de cenizas” informerer deg om hva området brukes til, å spre aske. Feltet er utformet for å gjøre dette på en diskret og privat måte. Det er flere trær og aromatiske planter som skal skape en inviterende og rolig stemning (Elblogferoz, 2012).

Sverige – Stockholm

Gravplass: Sandsborgkyrkjegården

Askgravlund med vatten

Bilde 2

I askgravlunden gravsettes aske ved hjelp av vann. Urnen blir plassert i en stein der en innvendig mekanisme sørger for at asken distribueres i vannet. All asken blir samlet opp i en kum. Her kan man få satt opp navneplate på minnesmerke (Epstein, 2014).

Nederland – Amsterdam

Gravplass: De nieuwe ooster

Op de strooiweide (Askespredningseng)

Bilde 3

Asken spres over en eng som er omkranset av trær og busker. Det er mulig å benytte minnesmerke på tilhørende minnesvegg, som er vist på bildet (De Nieuwe Ooster, u.å).

USA – Viginia, Lynchburg

Gravplass: Old City Cemetery

Scatter Garden (Strøhage)

Bilde 4

Asken spres eller helles i en hage som er avgrenset av et lavt støpejernsgjerde. Hagen ligger skjermet og har et vegetasjonsdekke med pioner. Et marmormonument forteller hensikten med området, og inskripsjonen leser: “Asken fra de døde er blitt kjærlig plassert innenfor innhengningen” (Old City Cemetary, u.å).

Storbritannia – London

Gravplass: City of London Cemetery and Crematorium

Garden of rest (Hvilehagen)

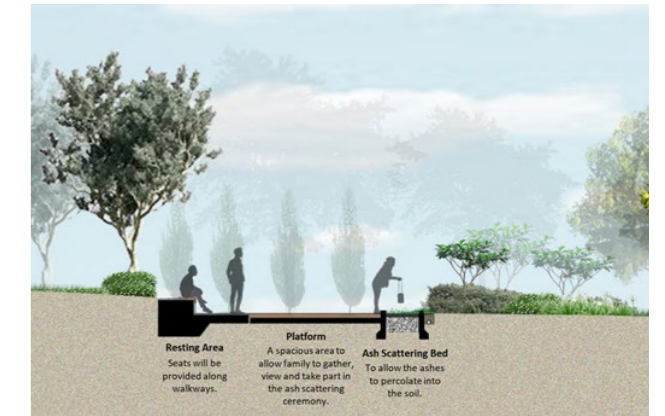
Bilde 5

I hvilehagen sprer man aske over en gressplen. Hagen har beskjedne vegetasjon av trær og flere benker for besøkende (City of London, 2012).

Singapore

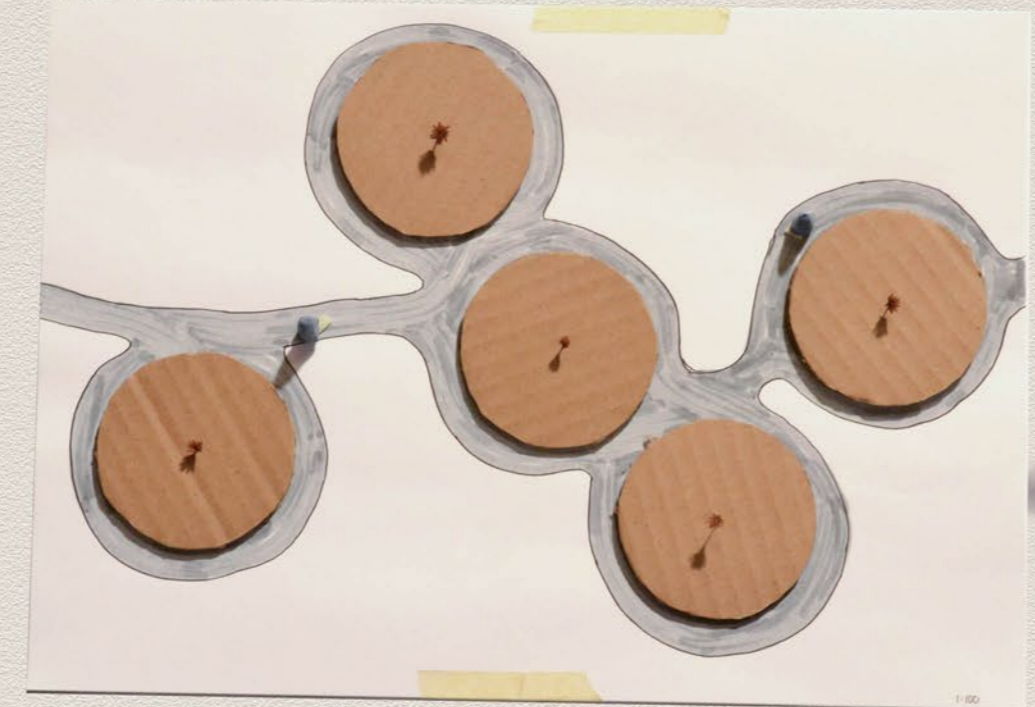
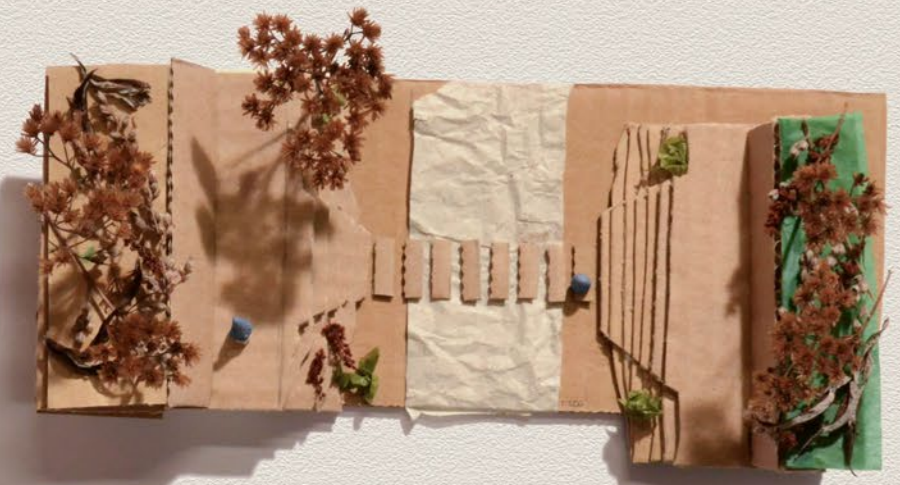
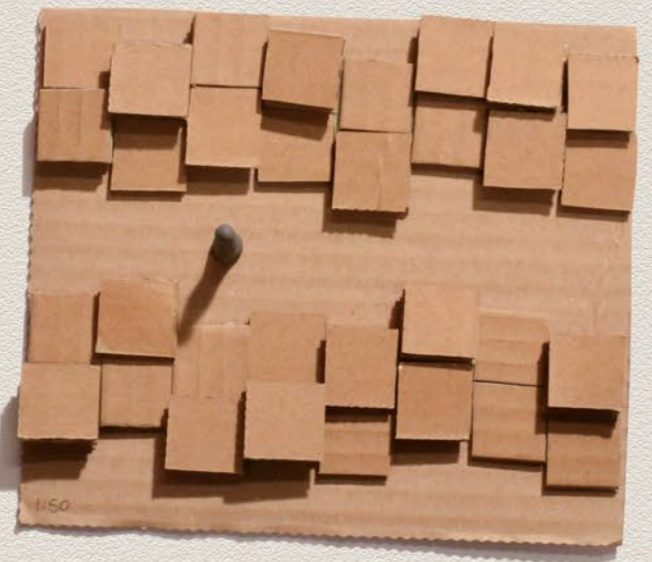
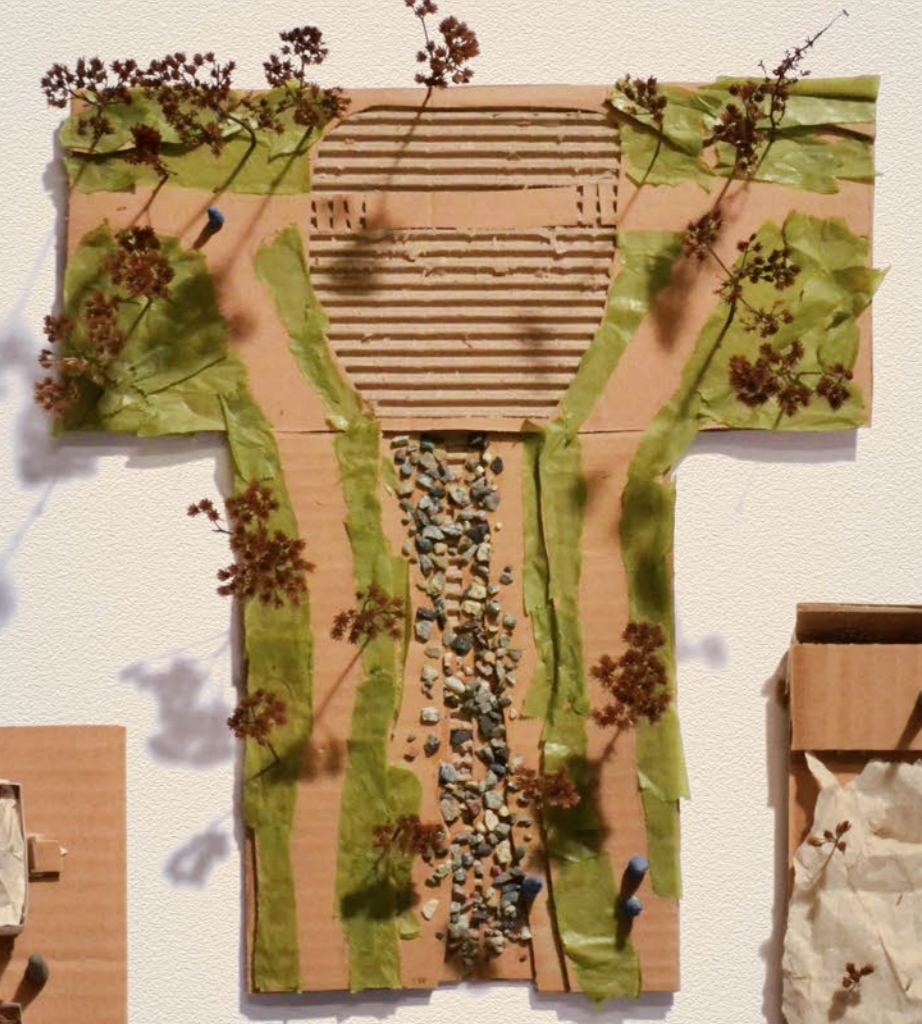
Gravplass: Chao Chu Kang Cemetery

Garden of peace (Fredshagen)

Bilde 6

I fredshagen skal asken spres i ”senger av grus”. Dette er et planlagt område for askespredning, som skal være livssynsøytralt og åpne i 2020 (Singapore National Enviroment Agency, 2019).

Del 2 – Askelunden

Del 2 omhandler askelunden. Først undersøkes det hvilke funksjoner askelunden burde ha ved å se hvilke behov de etterlatte og besøkende har på gravplassen. Her introduserer vi tre grunnleggende behov: verdighet, evighet og trøst (Andersson, 1997, referert i Feltelius, 2007). Videre ser vi på hvilke opplevelser askelunden burde oppfylle for de besøkende, og konkretiserer dem i ni “opplevelsesprinsipper” som er basert på Berglunds (1994) funn. Vi undersøker også om det er viktig å få benytte minnesmerke ved askespredning og diskuterer hvorfor. Alt dette tar vi med oss videre i en “eksempelsamling”. Her illustrerer vi 17 askelunder og måler de opp mot opplevelsesprinsippene.

Askelundens funksjon

Hvilke behov skal askelunden oppfylle?

Gravferdsforskriften gir en rekke bestemmelser for gravplassens utforming, det samme finnes ikke for askelunder, da det ikke er tillatt i Norge i dag (Gravferdsforskriften, 1997). Derfor undersøker vi videre hvilke behov de besøkende på gravplassen har og hvordan vi kan bruke det i utformingen av askelunden. Det er skrevet mye om hvilke behov de etterlatte og avdøde har på gravplassen, gjelder de samme behovene for askelunden? Vi tar utgangspunkt i “Dår livet inte längre finns, måste döden få en mening” av Anna Feltelius (2007).

Det er både fysiske og psykiske behov man må ta hensyn til i utforming av arealer til gravplassen, noe som også vil gjelde for en askelund. Det primære formålet til utformingen burde være omsorg for de besøkende (Feltelius, 2007). I 1922 introduserte hagearkitekten Gudmund Nyeland Brandt tre prinsipper i sin utforming av gravplasser: Enhet, verdighet og ydmykhet (Brandt, 1922, referert i Sørensen, 2007). Senere i 1997 formulerte Sven-Ingvar Andersson tre lignende behov de etterlatte har rundt død og begravelse: Verdighet, evighet og trøst (Andersson, 1997, referert i Feltelius, 2007). Ifølge ham er ikke verdighet like sterkt i dagens samfunn som det pleide å være. Evighet/det eksistensielle kan uttrykkes gjennom naturen på gravplassen. Imidlertid, mente Andersson (1997) at behovet for trøst ikke var tungt nok vektlagt i utformingen av dagens gravplasser.

Vi går nærmere inn på Anderssons (1997) tre behov: verdighet, evighet og trøst.

Verdighet

Verdighet er i denne sammenhengen menneskets rett til respekt og strekker seg over evig tid, lenge etter døden (Feltelius, 2007). Behovet for verdighet påvirker hvordan vi behandler våre døde. Dette kan direkte overføres til at graven blir vedlikeholdt og ikke neglisjert. Tradisjonelt er det de etterlatte som har ansvar for å holde graven i verdig stand. I dag har man flere løsninger som gjør det mulig for de etterlatte å fraskrive seg dette ansvaret. Man kan for eksempel betale for at graven blir stelt eller velge en minnelund (anonym/navnet). Ifølge Berglund (1994, s. 23) vil en minnelund som er godt vedlikeholdt tolkes som et tegn på respekt ovenfor de døde, mens en neglisjert minnelund føles krenkende.

Gravferdsloven (1996) omtaler også verdighet, og sier at gravplassen skal forvaltes med orden og verdighet. Fredningstiden på minst 20 år beskytter avdødes hvilested og kan være beroligende for de pårørende (Feltelius, 2007). Et annet eksempel på dette er krigsgraver fra første og annen verdenskrig, disse er fredet uten tidsbegrensing og “holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier” (Gravferdsloven, 1996).

Evighet

På gravplassen hviler våre døde, og behovet for evighet/det eksistensielle handler om å føle en kontakt med dem, noe som kan være sterkere på stedet de er begravet. Besøkende på gravplassen har et behov for at stedet uttrykker åndelighet, altså en følelse av mystikk og noe som ligger utenfor det materielle (Berglund, 1994). Evighet/det eksistensielle kan uttrykkes gjennom storslått natur, nærhet til himmelen og naturen, eller gjennom symboler. Nærhet til et seremonibygge, kapell eller kirke, kan forsterke følelsen av det eksistensielle (Berglund, 1994).

Trøst

“Hvordan vi sørger er individuelt og sorgen kan ta mange uttrykk, dermed også det vi synes er trøstende” (Feltelius, 2007, s. 9, oversatt). Gravplassen er et sted som kan gi etterlatte og besøkende rom til å sørge. Berglund (1994) fant at besøkende måtte kjenne på fredelighet og ro for å komme i kontakt med den avdøde. I sorgsituasjoner oppleves et sted med romlighet som har klare grenser til utsiden, men likevel gir utsikt, positivt (Berglund, 1994, s. 24). Man møter sorg flere ganger gjennom livet og ikke kun ved død. Gravplassen kan være en pause fra en ellers hektisk hverdag, et sted for restitusjon.

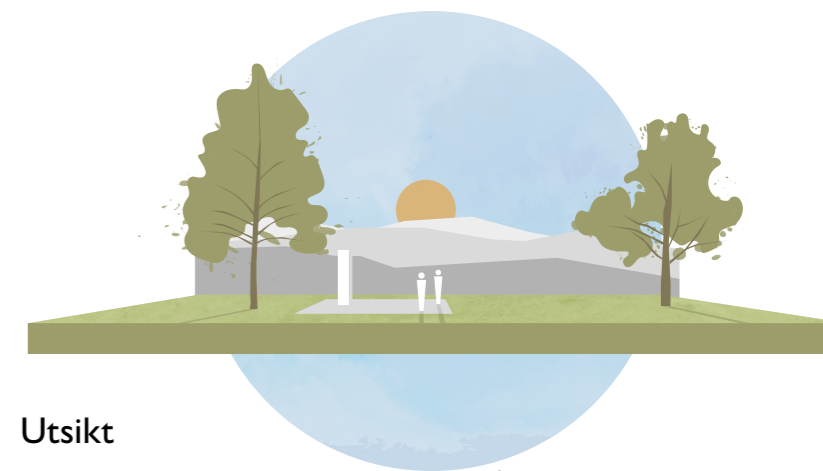
Summen av behovene “verdighet, evighet og trøst” kan gi en sørgende restitusjon. Gravplassen, og henholdsvis askelunden, burde virke restituerende for besøkende.

Hvordan kan disse behovene overføres til fysiske elementer? I “Kyrkegårdens meditative rum” av Inger Berglund (1994) ble det gjennomført en rekke intervjuer om hva de etterlatte ønsket av en minnelund og hvilke opplevelser de hadde. Selv om det omhandler minnelunder, kan konklusjonene anvendes på andre gravformer. For oss betyr dette at vi kan bruke informasjonen til utforming av askelunder.

Opplevelsesprinsipper

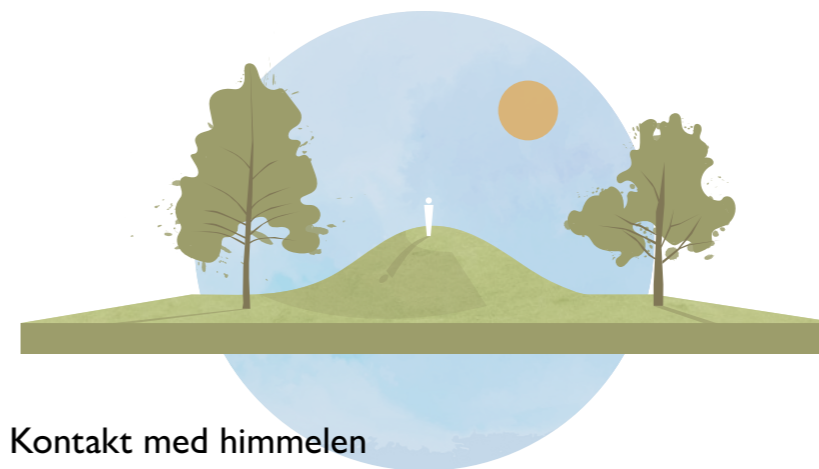
For å overføre de tre behovene (verdighet, evighet og trøst) til fysiske elementer ser vi på brukernes ønsker og opplevelser. Prinsippene gir oss konkrete elementer å tenke på når vi designer en askelund. Samt et verktøy å bruke i evalueringen av askelundene vi presenterer i oppgaven.

De følgende prinsippene er formulert basert på funnene til Berglund (1994).

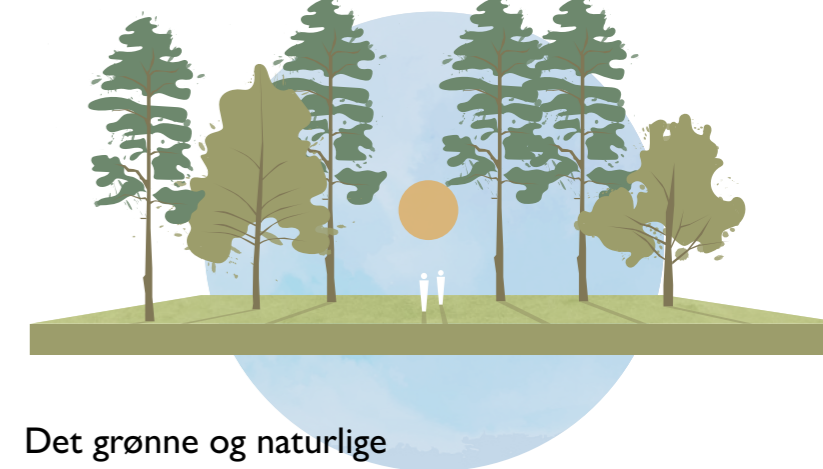
Utsikt

Muligheten til utsikt fra lunden er viktig. Å kunne se over gravplassen eller landskapet som ligger rundt kan symbolisere kontakten med livet utenfor sorgen.

Kontakt med himmelen

Beliggenheten til lunden kan hjelpe med å forsterke inntrykket av det eksistensielle. Å gå opp en høyde kan forsterke følelsen av å nå en annen verden enn den hverdagslige. Kontakten med himmelen og følelsen av rom kan uttrykke evigheten og livet etter døden.

Det grønne og naturlige

Det er viktig å fremheve det som er grønt og naturlig (naturlikt). Mange finner trygghet og fred i naturen, og føler seg hjemme der. Utforming som oppleves for “kirkegårdsaktig” i sin karakter tas avstand fra, og det ønskes at naturlighet, enkelhet og renhet preger lunden. Det må likevel være en balanse mellom det naturlige og forseggjorte.

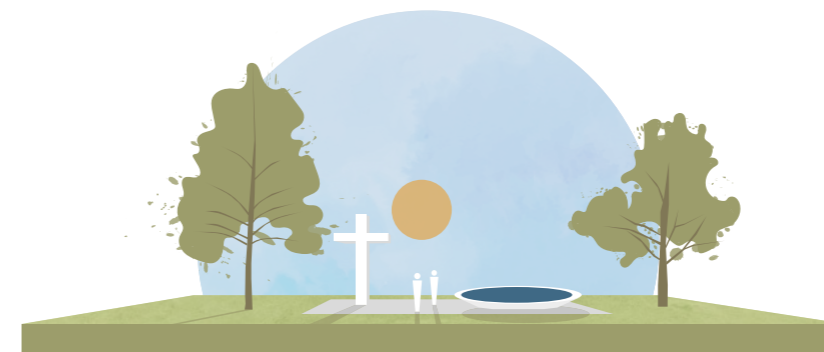
Romlighet og avskjerming

Avskjerming fra resten av gravplassen er en av de viktigste kvalitetene å ivareta. Hvis lunden er for åpen føler man seg utsatt. Lukkede rom der busker eller annet setter grenser gjør at man føler seg tryggere. Sorgen kan føles privat og sårbar, og et lukket, avskjermet rom kan hjelpe en besøkende med å tørre å slippe frem følelse sine. Avskjerming fra trafikkstøy kan være viktig for at lunden skal føles fredfull og at man har mulighet til å sitte uforstyrret.

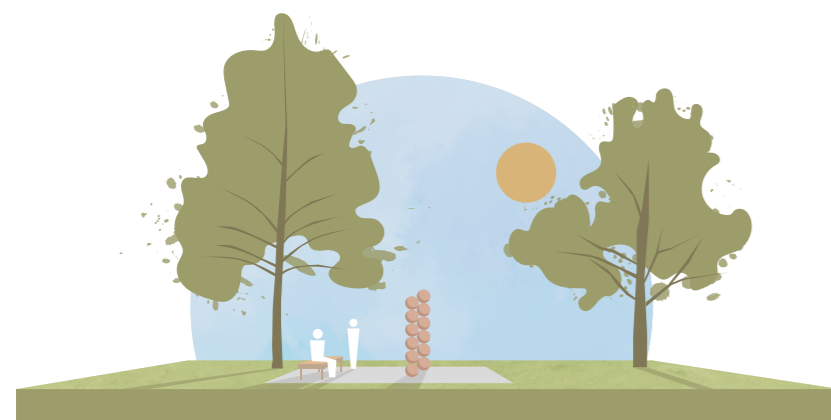
Årstidsvariasjon

Årstidsforandringen kan symbolisere livets gang og kan gi sterke opplevelser med f.eks. blomstring eller snø. For de etterlatte kan årstidsforandringen hjelpe til med å minne de om at tiden går selv når man sørger.

Symboler

Symboler kan understreke gravplassens eksistensielle dimensjon. Det at de døde hviler her kan ha symbolsk verdi i seg selv. Det finnes mange ulike symboler man kan anvende, der de sterkeste burde plasseres i sentrum.

Blikkfang

Et sentralpunkt for besøkende i lunden, som man kan feste blikket på, er viktig for å hjelpe tankene i riktig retning.

Storslagen natur

Å føle seg liten i forhold til verdenen kan virke trøstende. Store majestetiske trær kan styrke følelsen av det eksistensielle. Samtidig kan storslagen naturen gi lunden den verdigheten den fortjener.

Lys

Nærværet av solen er viktig for mennesker i sorg. *Uten sol føles lunden dyster og mørk, og sorgen blir vanskeligere å bære.* Spillet mellom lys og skygge kan gjøre plassen hyggeligere for besøkende.

Oppsummering

De tre behovene: verdighet, evighet og trøst går igjen i prinsippene som baserer seg på Berglunds (1994) funn. Det er tydelig at de tre behovene Andersson (1997) formulerte er viktig i utformingen av gravplassen. Opplevelsen man ønsker at gravplassen skal gi er sterkt knyttet til behovene man har når man sørger. Evighet og trøst er de behovene som oftest blir nevnt i prinsippene. Imidlertid var vedlikehold viktig for besøkene, og Berglund (1994, s. 40, oversatt) skriver: "De etterlatte legger stor vekt på at minnelunden blir godt vedlikeholdt [...]". Vi valgte å ikke inkludere vedlikehold som et eget prinsipp da det handler om skjøtsel og drift, og ikke utforming.

Videre i oppgaven vil vi bruke opplevelsesprinsippene til å vurdere askelundene vi utformer. Er det mulig å imøtekomme alle prinsippene i utformingen av askelunder? Dette vil vi undersøke videre i eksempelsamlingen.

Minnesmerke på askelunden

Stedsidentitet

En sterk identitet kan hjelpe med identifikasjon og tilknytning til et sted. “Det er viktig at gravplassen gir en følelse av forankring hos de besøkende, at det er et sted du lett kan kjenne igjen og som er varig” (Anderberg, 2007, referert i Feltelius, 2007, s. 12, oversatt). Identitet kan uttrykkes gjennom historie, eller være noe man skaper gjennom bruk av vegetasjon eller landskapet. Imidlertid, betyr identitet for mange noe personlig og går på personidentitet. Dette kan uttrykkes gjennom minnesmerker på gravplassen.

Minnesmerke

Hva er et minnesmerke og hvordan forholder vi oss til dette? Minnesmerker er noe fysisk man setter opp for å minnes den avdøde og det kan forekomme i flere ulike former og på varierende måter. Enten det er et gravminne med navn fra flere i en familie eller et enkelt navn. Det alle disse har til felles er at det er skrevet på navn eller andre ord for avdøde. Å lese navnet på minnesmerket gjør at man kan føle en relativ tilknytning til avdøde (Sörensen, A-B. og Wembling, M. 2008). Jacobsen og Haakonsen (2008) skriver at mennesket har et sterkt behov for fysisk tilknytning til gravplassen og et sted med personlig minnesmerke. Levningene som er begravd spiller for oss en symbolsk og svært konkret rolle og vi vet at de er “der” (Kjeldsen, 2017). Ved valg av anonym minnelund er det ikke lagt opp til påføring av navn på felles minnesmerke, men et minnesmerke i form av en skulptur eller tilsvarende. Rundskriv P-8/2012 sendt ut fra regjeringen til fylkesmennene informerte de “For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at det ved askespredning ikke er anledning til å få satt opp gravminne eller navn på minnesmerke ved navnet minnelund” på gravplassen om man sprer asken i henhold til loven. Dette er ikke omtalt i Gravferdsloven (1996) eller i Gravferdsforskriften (1997). I spørreundersøkelsen utført av Universitetet i Agder for Vestfold krematorium (2018) stilte de spørsmål om det bør være mulig å få satt opp et minnesmerke på gravplass etter avdøde om man velger å spre asken for vinden.

Her svarer ca. 26 prosent at de var “Helt enig” i dette og 10 prosent var “Enig”. Det viser tydelig at det er et behov for å sette opp minnesmerker, selv om valget om askespredning er tatt.

Å kunne pynte eller stelle på graven har i lang tid vært praktisert på ulike måter. Det kan være å stelle med planter foran gravminner, tenne et lys eller legge igjen et brev til den avdøde. Vi har alle ulike måter å prosessere minne etter den avdøde. Spesielt ved høytider og på minnedager kan man se et hav av lys som skinner på kveldstid på gravplassen. Vi ser på muligheten for å kunne gjøre en handling ved minnesmerke som veldig viktig og vil derfor ta med oss denne tradisjonen og tilrettelegge for det i askelundene.

Fredningstid

Et tiltak for å likestille askelunden med kiste- og urnegraver på gravplassen er å praktisere lik fredningstid. I dag er fredningtiden på minimum 20 år ved kiste- og urnegrav (Gravferdsloven, 1996). Vi tar utgangspunkt i at man får lik fredningstid i askelunder.

Eksempelsamling

Eksempelsamlingen viser 17 ulike askelunder og de er kategorisert etter tre ulike måter å håndtere aske uten urne på:

- spre aske
- helle aske
- gravsette aske i eller ved hjelp av vann

Askelundene er på skissenivå og utformingene kan tilpasses etter behov.

Askelundene er presentert i et oppslag hvor vi lister opp de samme punktene for alle eksemplene. Der punktet ikke er aktuelt er det farget grått og ikke besvart. Hvert eksempel har fått en egen bokstav som refereres til i tekst og ved illustrasjoner.

Ett av punktene omhandler opplevels prinsippene, basert på Berglunds (1994) funn, hvor vi viser hvilke prinsipper askelunden oppfyller. Vi kommenterer hvilke opplevels prinsipp askelunden imøtekommer.

Hver askelund har en plan, målestokk varierer. Planen viser enten hele askelunden eller et utsnitt om askelundens areal er stort, som for eksempel ved Urneskog. Hver askelund har et snitt for å vise rom og størrelsesforhold.

Det er vist ett eller to bilder av arbeidsmodellen til hver askelund for å gi bedre forståelse av rom og perspektiv.

Alle askelundene har minnesmerke i tilknytning plassen med navn- og symbolgivning. Illustrasjonene av minnesmerkene er vist med pyntegjenstander som blomster og lys.

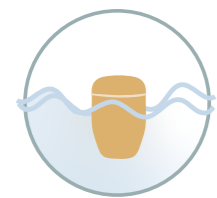
Noen av askelundene har også prinsipp til utformingen. Dette er tatt med for å vise mulighetene til den spesifikke askelunden eller for å forklare hvordan asken gravsettes.

Vegetasjonen illustrer volum og kan tilpasses til herdighets sone og uttrykket man ønsker. Vi forutsetter at vegetasjonen tåler er kalkrikt miljø.

Mennesker er vist som blå i snitt, arbeidsmodellbilder og figurer. Disse varierer i form.

Innholdsfortegnelse eksempelsamling

Askelundene er sortert etter hvordan og hvor man gravsetter asken.

Vann

	Sidetall
Bekkebredde Naturlig vannkilde	48
Minnebro Naturlig vannkilde	50
Ned mot vannet Naturlig vannkilde	52
Fossefall Vannarrangement	54
Vannrenne Vannarrangement	56

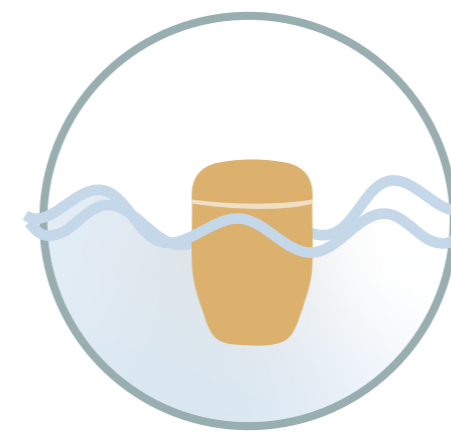
Spre

	Sidetall
Askesti Skogbunn	60
Urneskog Skogbunn	62
Vannlund Skogbunn	64
Askeseng Stauvegetasjon	66
Askesky Stauvegetasjon	68
Minneteater Stauvegetasjon	70
Minne-eng Eng	72
Askehage Grus	74

Helle

	Sidetall
Askerammer Grus	78
Familiegrav Jord	80
Minnesmur Jord	82
Minnevarde Jord	84

Vann

Aske som gravsettes i eller ved hjelp av vann.

Bekkebredde

Askelunden tar utgangspunkt i gjenåpningen av en bekk som tidligere har ligget i rør. Et basseng vil samle opp vann og en "sluse" vil la noe av vannet renne videre i en bekk slik at det alltid er lyd og bevegelse i vannet. Det går en bro over bassenget som kan brukes som en gangforbindelse på gravplassen.

Hvordan asken gravsettes:

Asken spres i bekken. Ved en askespredning øker man sluseåpningen slik at mer vann strømmer fra bassenget, dette for å gi nok vannmengde til spredning av asken.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Til dette eksempelet trenger man en eksisterende bekk eller elv.

Kan askelunden tilpasses terreng:

For at vannet skal renne trenger man helning, derfor må terrenget tilpasses for å oppnå tilstrekkelig fall.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Bekkebredden trenger et relativt stort areal for å fungere slik vi foreslår her.

Minnesmerke:

Navnene er på elvesteiner man får lagt i eller ved bekken (se figur a). Det vil være plassert ut runde og glatte steiner i bekken. Pyntegjenstander blir plassert mellom gangveien og elvesteinene.

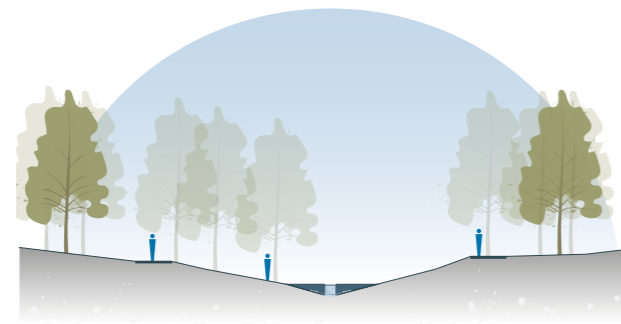
Videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Det er nødvendig med videre forskning på mengde vann i bekk og basseng for at askespredning skal fungere godt. Samt hvor langt asken føres med vannet.

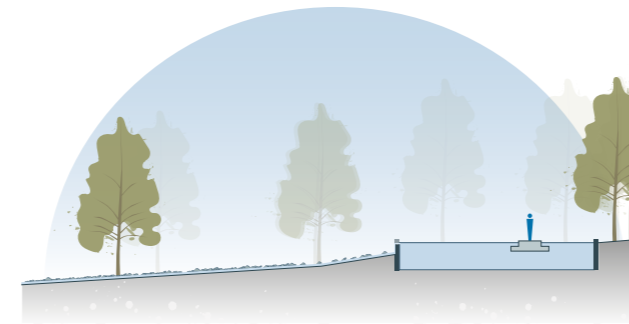
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Utformingen mangler noe avskjerming og storslagen natur. Med tiden vil trærne bli større, og askelunden vil kanskje føles mer storslagen.

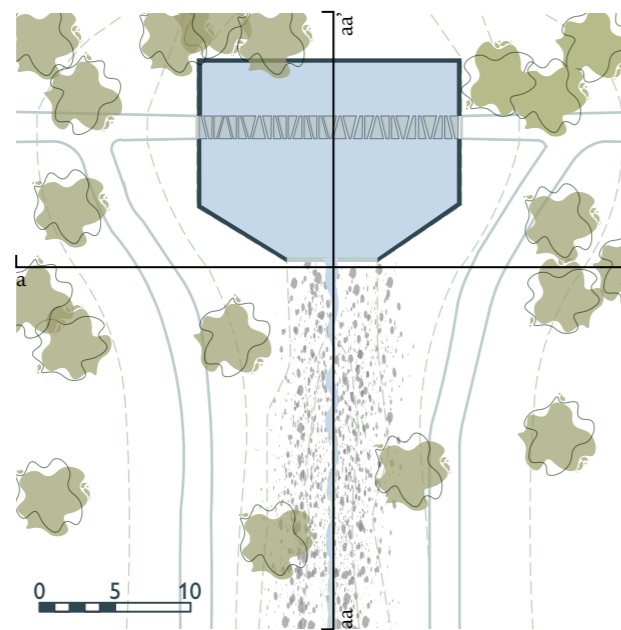
Vi føler at Bekkebredde svarer best på opplevelsesprinsippet det grønne og naturlige (naturlike). I utformingen har vi fokusert på enkelhet og renhet. Nærhet til bekk og lyden av vann forsterker det naturlige.

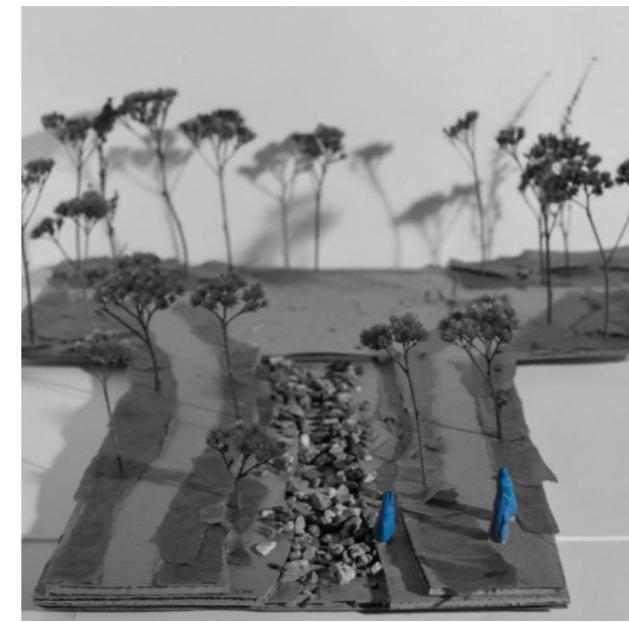
Snittoppriss a-a'.

Snittoppriss aa-aa'.

Plan Bekkebredde.

Oversiktsbilde over Bekkebredde som viser romlighet.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

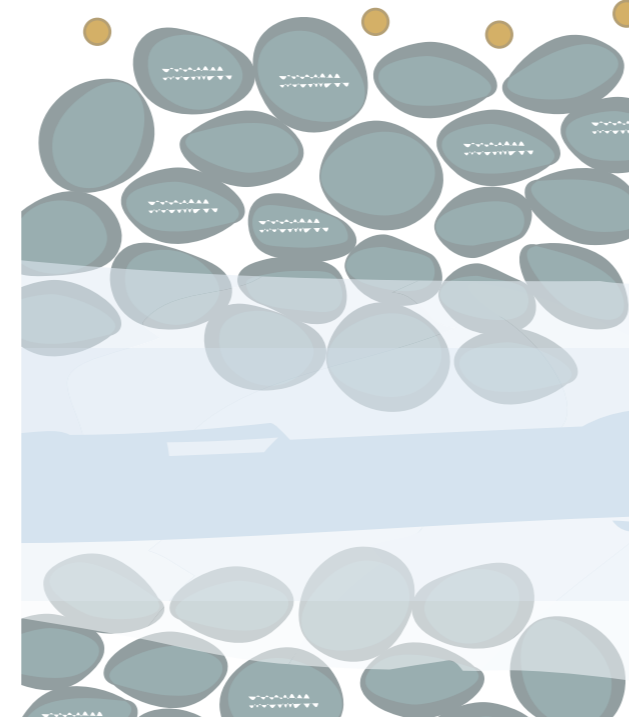
Storslagen natur

Symboler

Lys

Figur a: Elvesteiner med navn liggende i/ved bekken med pyntegjenstander, illustrert ovenfra.

Utfordringer:

Askelunden har flere utfordringer. En av dem, vannstrøm og mengde som trengs til askespredning, må forskes videre på. Det kan også tenkes at elvesteinene med navn kan være utfordrende. Vannet og bunnen i bekken vil kanskje gjøre steinene møkkete og ved askespredning kan asken bli sittende igjen på steinene. Kanskje en del av vedlikeholdet må være å spyle ned steinene for å holde dem rene.

Akvarell Bekkebredde.

Minnebro

Askelunden består av en elv med en bro over som man kan spre aske fra, med minnesmerke på broen. Minnebroen kan bli brukt som en forbindelse på gravplassen, eller som et eget element ment hovedsakelig for askespredning.

Hvordan asken gravsettes:

Man kan spre asken i elven eller bruke en vannløselig urne som man setter i vannet. Man kan stå på broen eller nede ved vannet.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Broen er over en elv, men man kan også bruke en annen terrengform som en vadie (grønn grøft).

Kan askelunden tilpasses terreng:

Broen kan tilpasses ulikt terreng.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Lengden på Minnebroen kan variere ut ifra bredden på elven under. Denne askelunden kan bruke lite plass på en gravplass med en eksisterende elv.

Minnesmerke:

Minnesmerket er selve rekkverket til broen (se figur b). Her har vi tenkt et rekkverk i tre, som man får navnet sitt langs, eller et symbol av eget ønske. Dette vil bli fullt, i vår presentasjon, etter ca. 200 navn. Pyntegjenstander blir plassert på en lav hylle ved rekkverket.

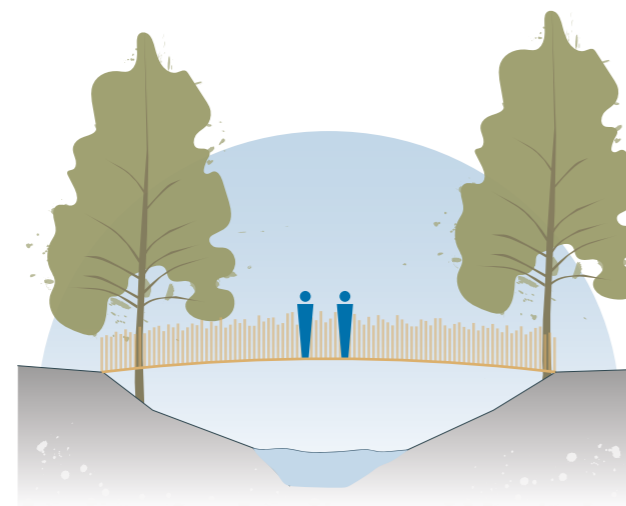
Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Dimensjonene på rekkverket mht. navn burde bli testet. Samt hvor langt asken føres med vannet.

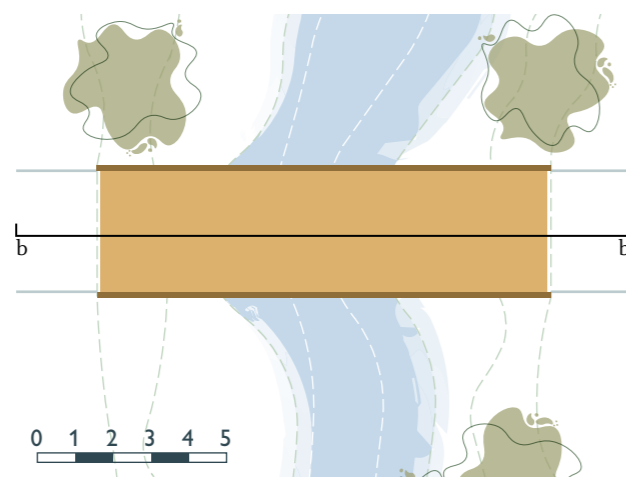
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Av opplevelsesprinsippene svarer askelunden kanskje minst på en opplevelse av storslagen natur, romlighet og avskjerming. Da broen kan bli brukt som en overgang av alle besøkende mangler askelunden avskjerming fra resten av gravplassen.

Vi syns Minnebroen svarer best på opplevelsen utsikt. Utsikt langs og over elven, eller terrenget, er en sterk opplevelse i denne askelunden.

Snittoppriss b-b'.

Plan Minnebro.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

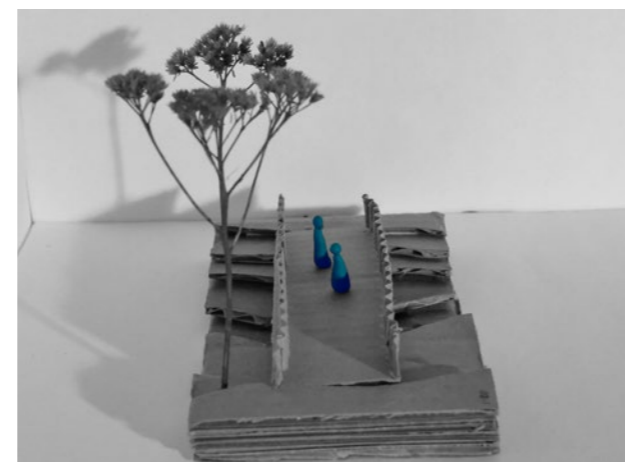
Storslagen natur

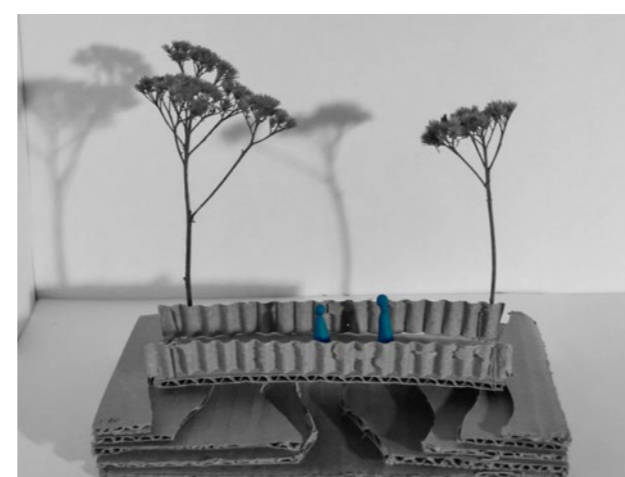
Symboler

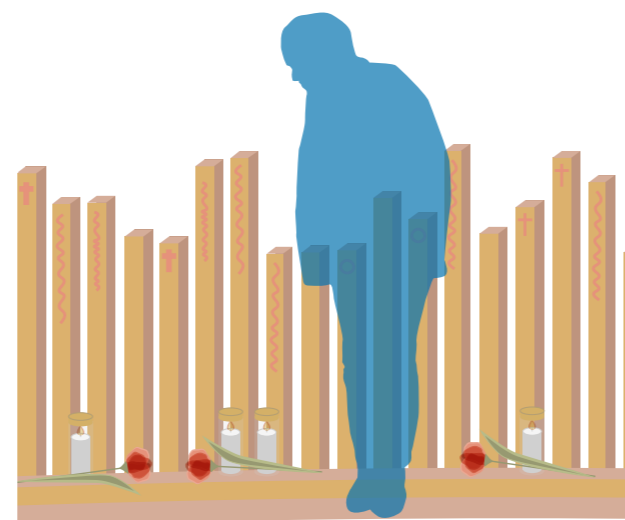
Lys

Broen på langs.

Broen over vannet.

Figur b: Minnesmerket på broen, samt hyllen med pyntegjenstander. Tresøylen er i ulik høyde.

Utfordringer:

Utfordringen til Minnebro er om det er vanskelig å spre aske fra broen. Det kan tenkes at det er enklere å gå ned langs siden og stå nærmere vannet for å spre. En annen utfordring er minnesmerkets varighet. Vi foreslår tre som materiale for at tiden kan få sette preg på lunden, men man kunne også brukt mer varige materialer som stål. Hvis man ønsker navn ved siden av hverandre kan samme tresøyle bli brukt og man får i teorien plass til dobbelt så mange navn. Ved utskiftning av navn kan man enten skifte ut én og én tresøyle, eller bytte alle ut samtidig.

Akvarell Minnebro.

Ned mot vannet

Askelunden består av tre hovedelementer. En mur med navneplater, en trapp ned til elven og en overgang av tråkksteiner. Overgangen kan brukes av alle besøkende, og vil være en kvalitet for hele gravplassen.

Hvordan asken gravsettes:

Man kan spre asken i elven eller bruke en vannløselig urne som man setter i vannet. Man kan stå på tråkksteinene ute i elven eller i trappen på siden.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Askelunden bruker en eksisterende elv.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Man kan tilpasse askelunden ved å variere antall trappetrinn og høyden på muren.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Størrelsen på askelunden vil variere med landskapet og terrenget.

Minnesmerke:

Det vil være mulig å få satt navneplater på muren (se figur c). Muren er fleksibel i størrelse. Under platene går en hylle som man kan plassere pyntegjenstander på.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

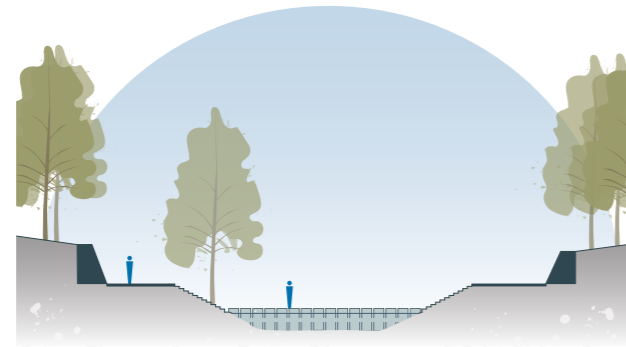
Hvor langt asken føres med vannet.

Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

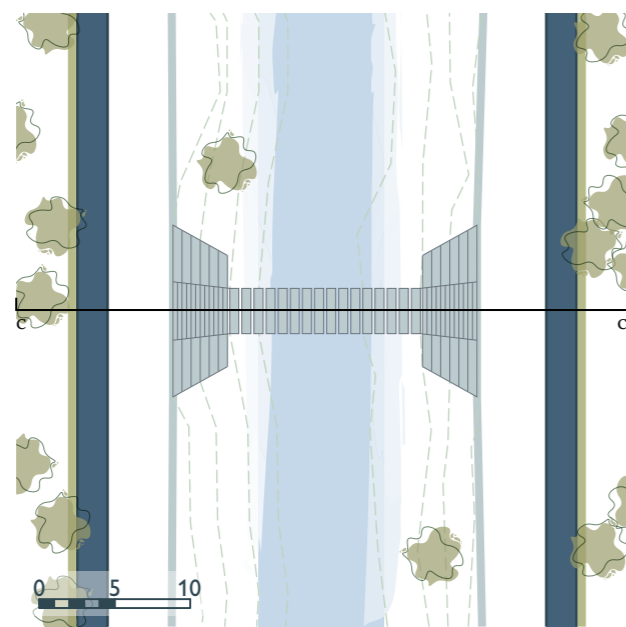
Vi har konkludert med at askelunden imøtekommer alle opplevelsesprinsippene til Berglund. Askelunden vil gi en god opplevelse av romlighet og avskjerming samt det grønne og naturlige.

Utfordringer:

Vannmengden i elven kan være utfordrende. Siden elven er naturlig, kan ikke vannmengden kontrolleres. Noen ganger vil det kanskje være for lite vann til å kunne spre aske, mens andre ganger er det kanskje for mye vann til at overgangen kan brukes.

Snittoppriss c-c'.

Plan Ned mot vannet.

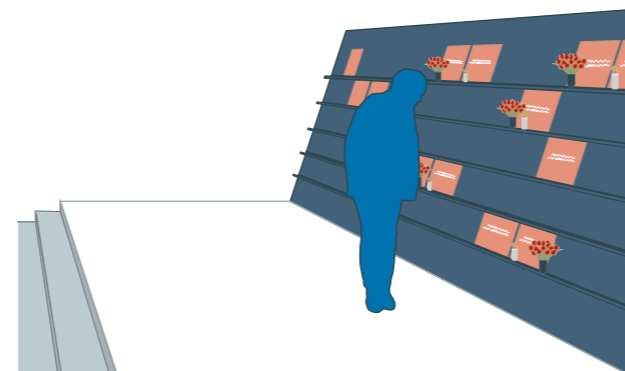

Oversiktsbilde som viser romlighet.

Trappen ned mot vannet.

Opplevelsesprinsipper

Figur c: Navneplater på muren med hyller for plassering av pyntegjenstander.

Akvarell Ned mot vannet.

Fossefall

Askelunden består av et vannarrangement utformet som et lite fossefall.

Hvordan asken gravsettes:

Asken blir helt ned i vannet i "fossen". Derfra vil asken følge vannet ned i en kum og bli samlet opp. Senere, når beholderen for asken fylles, vil dette bli gravlagt på gravplassen.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Askelunden bruker terrenget på gravplassen og derfor vil en høydeforskjell være optimal, men det vil være mulig å konstruere hele fossen.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Høyden på fossen kan varieres med terrenget.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Fossefallet bruker forholdsvis lite areal, men kan også være større.

Minnesmerke:

Minnesmerket er ved siden av fossefallet, med navn direkte på steinene (se figur d). Her vil det være mulig å plassere lys og annet man ønsker å legge fra seg. Når steinene fylles ut og fredningstiden er ute, vil hele steinen bli byttet ut og satt ut i gresset i nærheten av fossefallet.

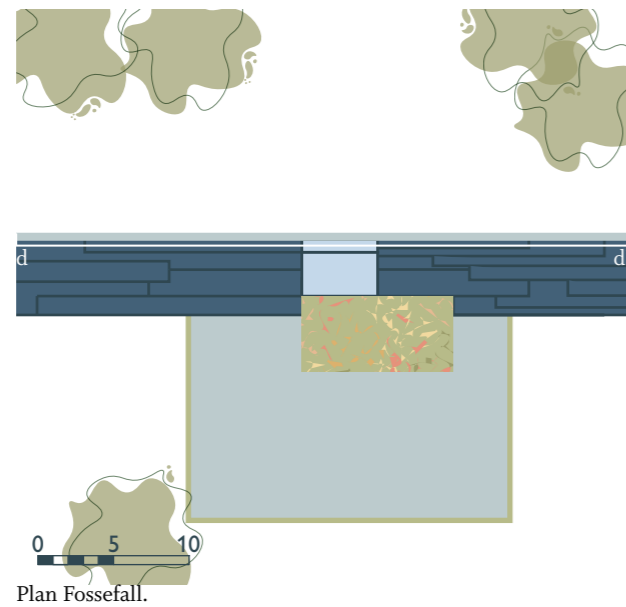
Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Det er nødvendig å forske på fallet i fossen, mengden vann og hvordan asken kommer ut av urnen og blir spredt i fossen.

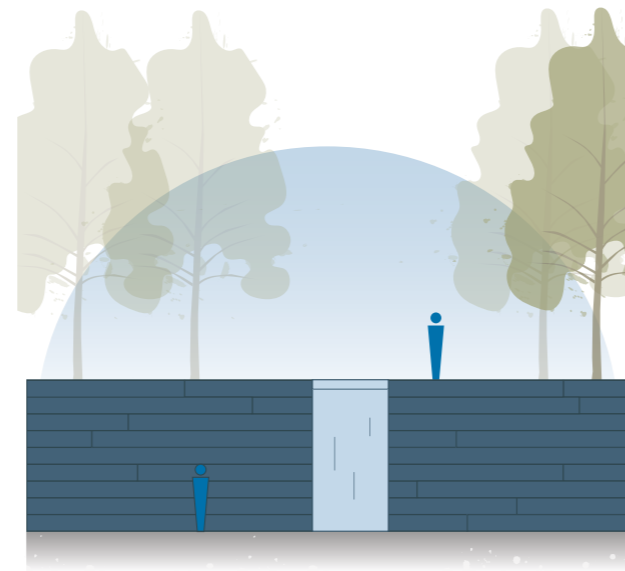
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Da askelunden er en konstruert foss fant vi at den ikke svarer på opplevelsen av det grønne og naturlige. Slik vi har presentert ideen mangler også noe avskjerming og romlighet.

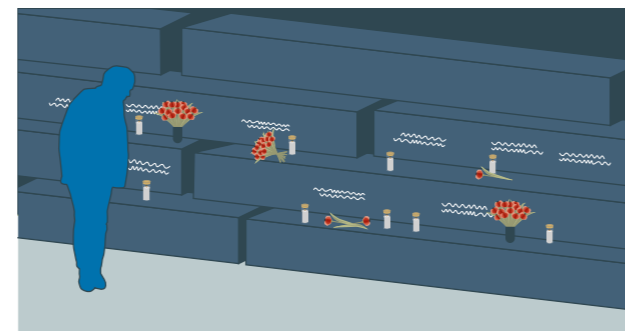
Vi syns blikkfang er den sterkeste opplevelsen i askelunden. Vannet og fossen vil være en kvalitet på gravplassen som alle kan ta nytte av.

Plan Fossefall.

Snittoppriss d-d'.

Figur d: Navn og pynt på hyllene langs ved fossen.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

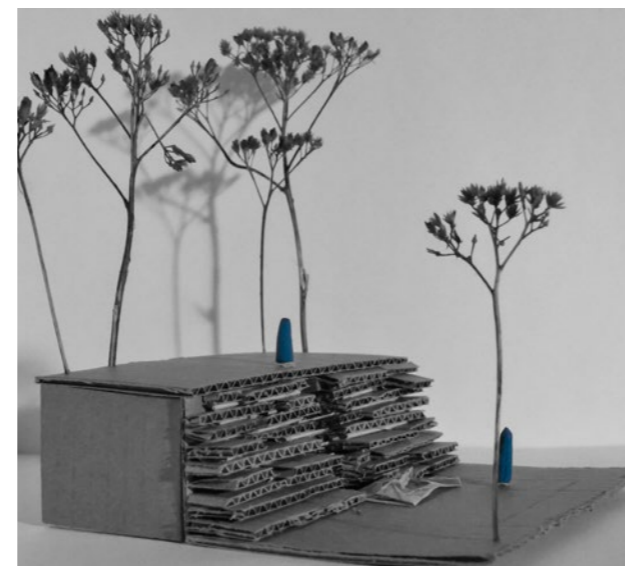
Storslagen natur

Symboler

Lys

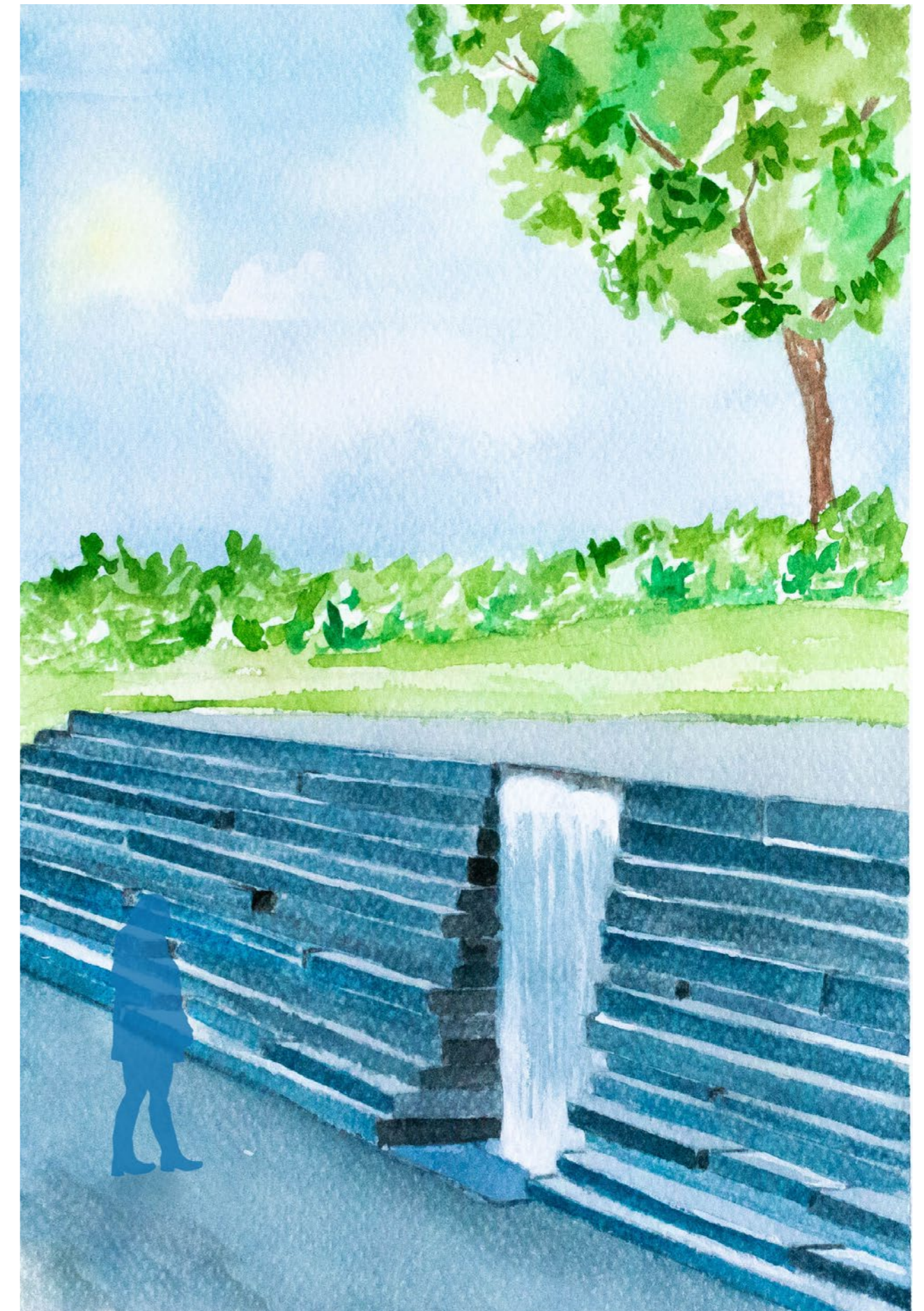

Fossefallet i perspektiv.

Utfordringer:

Utfordringene med Fossefall er hvordan man skal spre asken, tømme asken ut, eller "kaste/hive" den mot fossen. Hvis man skal stå på oversiden å helle asken ned i fossen trenger man, etter loven, et gjerde på oversiden av fossen.

En annen utfordring er at askelunden vil være dyr. Vi ser at økonomi kan være et hinder for å implementere askelunden, men vi vil likevel argumentere for at løsningen er mulig.

Akwarell Fossefall.

Vannrenne

Askelunden består av en renne skåret ut av bart fjell som kontinuerlig gir lyd av rennende vann.

Hvordan asken gravsettes:

Askeurnen blir plassert i en forsøkning, der asken blir distribuert ut i vannet ved hjelp av en bore-/spylefunksjon. Vannrennen ender over en polert stein, som igjen fører til en kum (se prinsipp e).

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

I dette forslaget har vi brukt bart fjell for å "skjære ut" vannrennen. Hele vannrennen kan derimot bli konstruert fra bunnen av, for eksempel i betong.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Vannrennen kan tilpasses terrenget, men seremoniplassen rundt vannrennen burde være noenlunde flat.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Arealmessig er denne askelunden en av de mindre i eksempelsamlingen.

Minnesmerke:

Vi foreslår gravminner som ligger i gresset rundt vannrennen, der man kan plassere pyntegjenstander (se figur e). Navn kan også være knyttet til vannrennen, men plass vil på sikt bli et problem.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Løsningen er inspirert av Sandsborg kyrkjegård i Sverige (vist på s. 30).

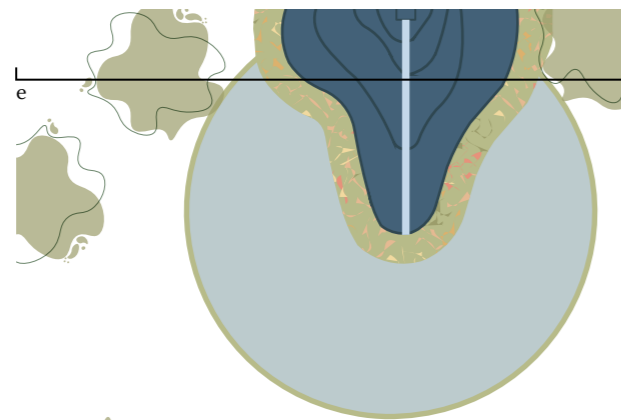
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Vannrennen svarer kanskje minst på opplevelsen av storslagen natur. Denne opplevelsen vil variere med størrelsen og alderen på trærne, men lunden i seg selv gir ikke en følelse av storslagenhet. Lunden mangler også noe avskjerming.

Vannrennen er både et sterkt symbol og et tydelig blikkfang i lunden, og vi syns opplevelsen av disse to prinsippene kommer sterkest frem her.

Snittoppriss e-e'.

Plan Vannrenne.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

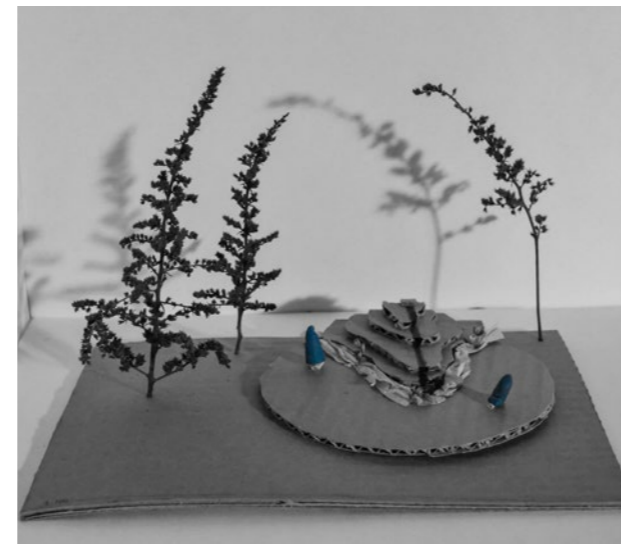
Storslagen natur

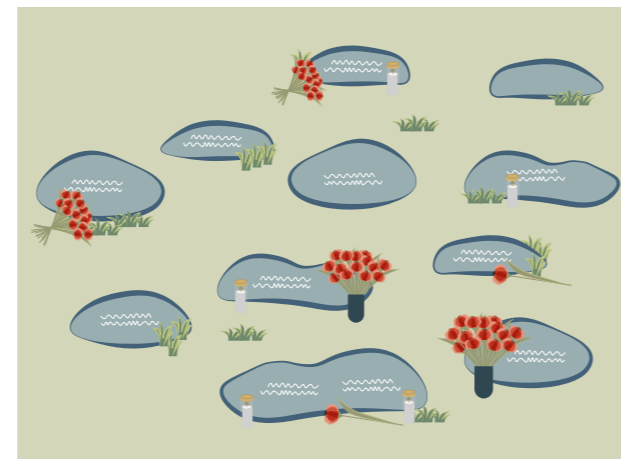
Symboler

Lys

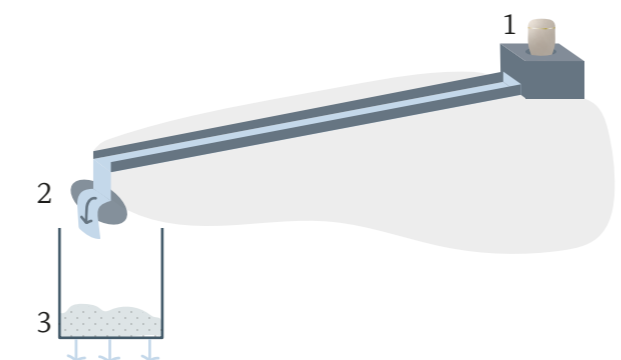

Oversiktsbilde av vannrennen og seremoniplassen.

Figur e: Gravminner plassert i gresset.

Prinsipp e: Håndtering av aske

1. Urnen blir plassert i enden av vannrennen og en borr frigjør asken i vannet.
2. Vannet med asken renner over en polert stein.
3. Asken blir samlet i en kum, mens vannet går videre.

Utfordringer:

Utfordringer knyttet til en vannrenne som element for spredning av aske er allerede undersøkt og utprøvd av Sandsborg kyrkjegård i Sverige og illustrert i prinsippet.

Akvarell Vannrenne.

Spre

Aske som gravsettes ved å spres i luft.

Askesti

Askesti er en klopp som slynger seg gjennom en eksisterende skog. Kloppen ligger over terrenget og dermed unngår man å gå ned i vegetasjon og ulent terreng.

Hvordan asken gravsettes:

Asken spres i vegetasjonen utenfor kloppen. Tanken er at man bruker kloppen som en plattform for å spre aske, men det kan også tenkes at den som sprer asken går ut i terrenget.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Denne løsningen bruker eksisterende skog og kloppen tilpasses eksisterende trær og terreng.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Askestien kan godt tilpasses terrenget, men om høydeforskjellen mellom kloppen og terrenget blir stor vil det være nødvendig med rekkverk.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

For å møte ønsket opplevelse trenger man en skog med en viss størrelse. Arealet til askelunden har sine begrensninger.

Minnesmerke:

Minnesmerket ligger langs den ene siden av kloppen som gir en asymmetri (se figur f), og det vil være enklere å gå av kloppen på den andre siden om nødvendig. Vi har utformet minnesmerket med lys som på kveldstid vil være en fin kvalitet. En plate ligger på fremsiden av minnesmerket som man får gravert navn i.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

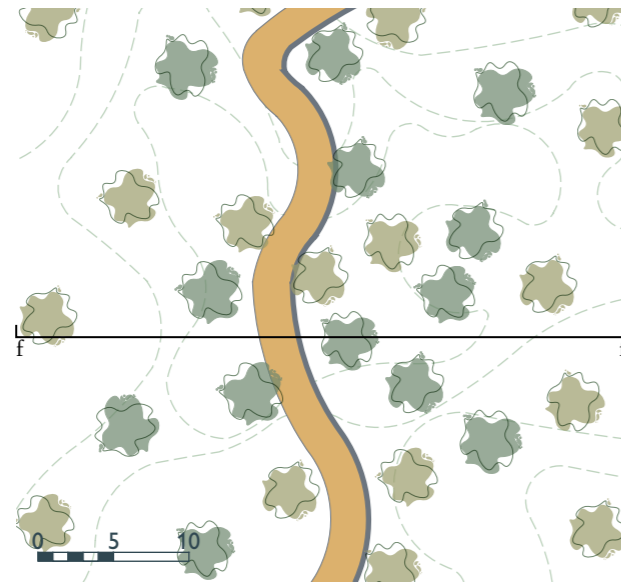
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

På grunn av eksisterende skog, og et ønske om å beholde mange trær kan askelunden mangle kontakt med himmelen og utsikt. Et forslag er å legge inn åpninger noen steder langs stien for å gi lys.

Askelunden svarer best på opplevelsen av det grønne og naturlige, fordi kloppen er omringet av skog.

Snittoppriss f-f.

Plan Askesti.

Kloppen gjennom trærne.

Oversiktsbilde som viser kloppen gjennom skogen.

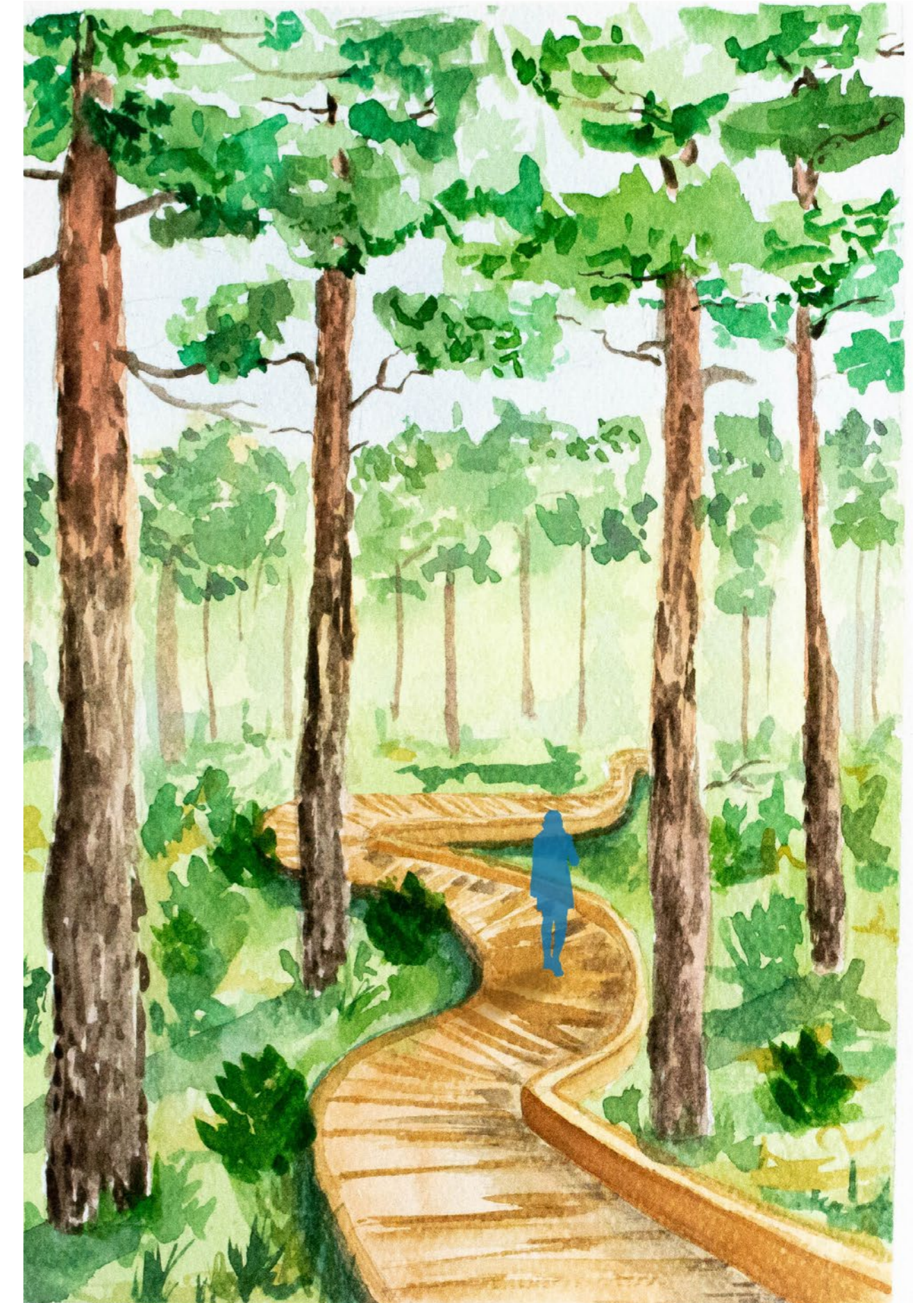
Opplevelsesprinsipper

Figur f: Minnesmerket langs kloppen med lys i toppen.

Utfordringer:

Det kan være utfordrende om folk setter fra seg pyntegjenstander i terrenget der asken ble spredd, istedenfor på minnesmerke på kloppen.

Akvarell Askesti.

Urneskog

Askelunden er i en godt etablert skog der man benytter den tomme urnen som et gravminne.

Hvordan asken gravsettes:

Asken spres i bunnvegetasjonen i skogen. Tanken er at man velger seg et sted man liker, sprer asken og setter fra seg urnen der man spredte asken.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Urneskogen tar i bruk eksisterende skog, et minimalt inngrep i naturen. Det kan også være mulig å plante ny skog, men dette vil ta tid. Et alternativ er å etablere f.eks. en hassellund.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Askelundens sti er enkel å tilpasse til terreng, men hvis det er veldig ulent terreng kan askespredningen i skogen bli vanskelig.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Urneskogen trenger et stort areal for at man skal få følelsen av at det er en skog.

Minnesmerke:

Man benytter en urne som et eget gravminne (se figur g). Etter at man har valgt sted etableres et fundament i bakken som den tomme urnen vil bli festet til. Hvis det er helt fritt hvor man ønsker å plassere urnen kan det bli en utfordring. Da det er vanskelig å si hvor folk ville valgt å plassere urnen, for eksempel om alle ønsket nærhet til stien. Derfor vil det være nødvendig med en viss tilrettelegging fra gravplassen for å beholde den litt spredte, tilfeldige plasseringen av urner.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Videre forskning på hvordan man fester urnen og materialet den skal være laget av.

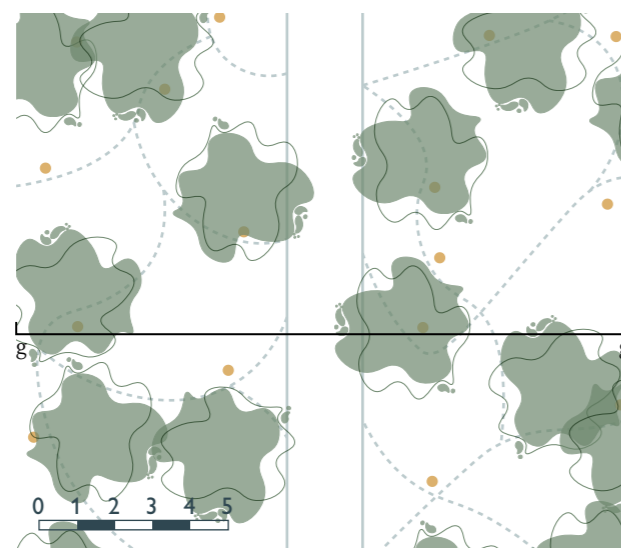
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Vi har tenkt at Urneskogen er i en furuskog. Dette gir mindre årstidsvariasjon enn en løvskog, men det vil være en viss variasjon i bunndekket. En annen opplevelse som blir mindre fremtredende i skogen er kontakt med himmelen.

Den mest fremtredende opplevelsen ville her kanskje vært symbolet som urnene i skogen gir.

Snittoppriss g-g'.

Plan Urneskog.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

Storslagen natur

Symboler

Lys

Urnene i skogen.

Oversiktsbilde av urneskogen.

Figur g: Urnen satt ned som gravminne i skogen, med pyntegenstander.

Utfordringer:

Det vil være utfordringer knyttet til urnen som hvordan den blir festet og hvor den blir plassert. I tillegg vil det være en utfordring å unngå å treffe andre urner med asken ved askespredning.

Akvarell Urneskog.

Vannlund

Askelunden består av et vannspeil som er plassert i en åpning i en samling av prydrær. Vannspeilet vil reflektere himmelen og trærne rundt.

Hvordan asken gravsettes:

Asken blir spredd i lunden rundt vannspeilet.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Rundt vannspeilet er det plantet trær, det kan også selvsagt være eksisterende skog eller trær.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Selve vannspeilet og plassen rundt må være relativt flat, men lunden kan ha bratter og noe kupert terreng. Imidlertid burde det ikke være for bratt sånn at det blir utilgjengelig.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Størrelsen er fleksibel på både vannspeil og lund, men om mange skal kunne spre aske her burde lunden ha et relativt stort areal.

Minnesmerke:

Minnesmerket er på selve vannspeilet (se figur h). Navn blir skåret ut av stålplater som man fester langs vannspeilets kant. Gjennom bokstavene ser man vannet under, og det vil være mulig å sette ned blomster i navnet. Det vil være plass til en del navn langs vannspeilet, og etter fredningstiden bytter man ut stålplatene med nye.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

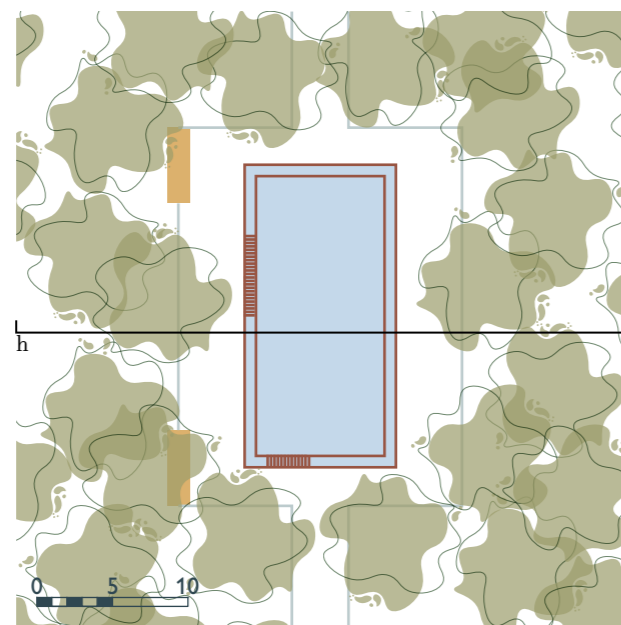
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Fra vannspeilet vil det ikke være god utsikt til landskap eller gravplass som ligger rundt, da lunden blir for tett.

I Vannlunden er det god avskjerming og romfølelse. Det blir etablert et rolig og stemningsfullt rom mellom trærne. Vannspeilet vil forsterke følelsen av kontakt med himmelen da den blir speilet i vannet.

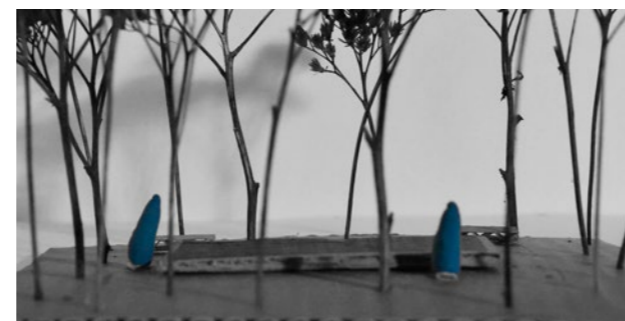

Snittoppriss h-h.

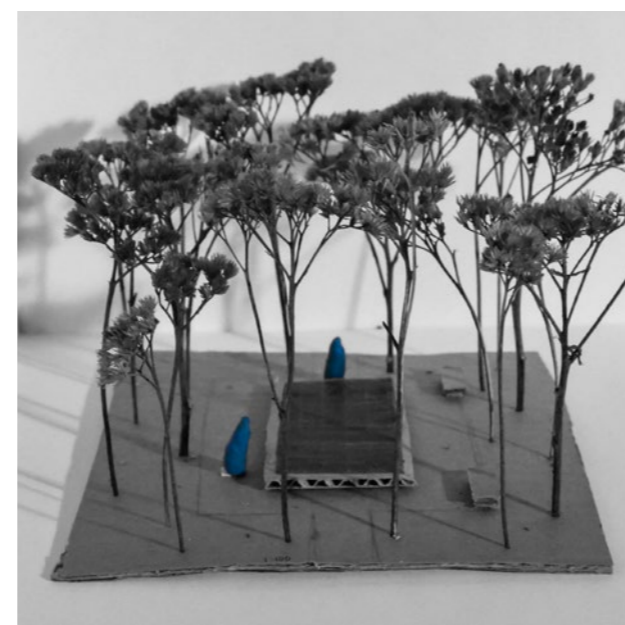

Plan Vannlund.

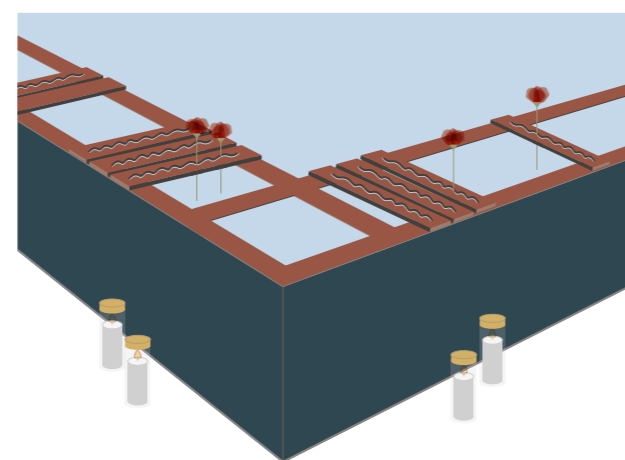
Opplevelsesprinsipper

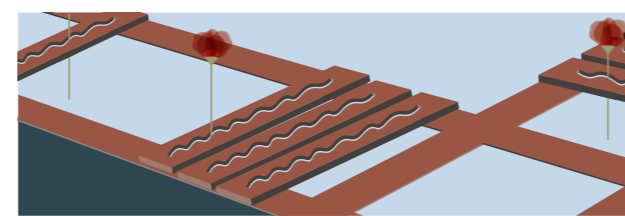
Vannlunden gjennom trærne.

Oversiktsbilde over Vannlunden.

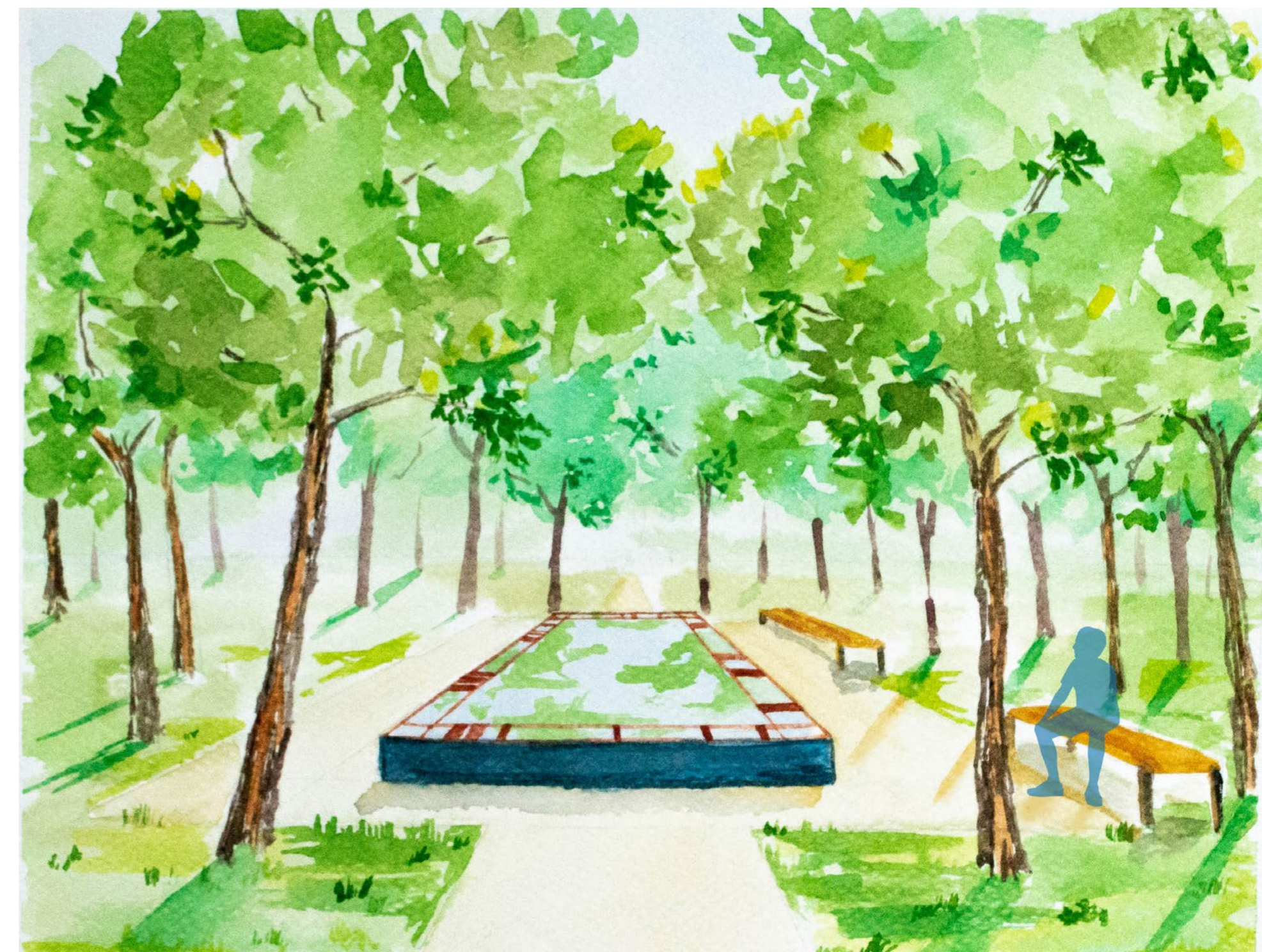

Figur h: Plater med navn som ligger langs vannspeilet. Illustrert med blomster satt ned i navnet.

Utfordringer:

Utfordringen med Vannlund er antall minnesmerket. Om det fylles opp, blir da området "satt på pause" til fredningstid er over? Det er plass til ca. 200 navn rundt vannspeilet vist her. Det kan tenkes at vannspeilet er større eller at platene er mindre hvis man tror det er behov for plass til flere. Hvis platene er for små vil det som konsekvens ikke fungere å sette blomster "ned i navnet".

Akvarell Vannlund.

Askeseng

Askelunden består av terrasser og murer som ligger i landskapet, med "senger" av vegetasjon for å spre aske.

Hvordan asken gravsettes:

Asken gravsettes ved å spre den over vegetasjonssengene. Tanken er at man står på oversiden og sprer den ned på nivået under.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Askesengene etableres i landskap som har brattere terreng.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Utformingen kan tilpasse seg former i landskapet og man kan velge hvor mange "terrasser" den skal ha (se prinsipp i). Murene mellom "seng" og gangvei kan være høyere eller lavere.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Askesengene trenger stor nok størrelse for at man får spredt asken over vegetasjonen (ca. 8 x 5 m). Ellers er askelunden mulig å tilpasse i størrelse (se prinsipp).

Minnesmerke:

Navneplater blir montert i/på murene og her kan man plassere pyntegjenstander (se figur i). Man får navn på det nivået man spredte asken fra.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Bredden på vegetasjonssengene burde testes med tanke på vindforhold, høyder og hyppigheten av askespredning.

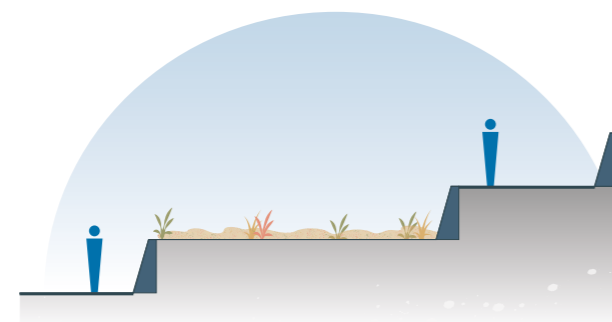
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Selv om det er vegetasjon i sengene føler vi at opplevelsesprinsippet om det grønne og naturlige ikke er så sterkt i askelunden. Det er mange murer og lunden kan føles mindre naturlig.

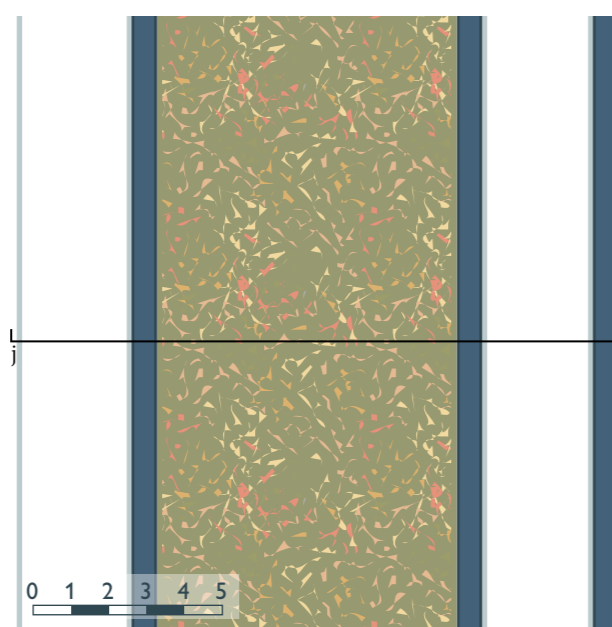
Utsikt fra askesengen vil være den mest fremtredende opplevelsen, da terrasseutformingen gir høyde og naturlig utsikt. Vegetasjonssengen kan være et symbol for hvile og død.

Utfordringer:

Hvordan man skal bevege mellom terrassene er en utfordring man må tilpasse til stedet.

Snitt i-i:

Plan Askeseng.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

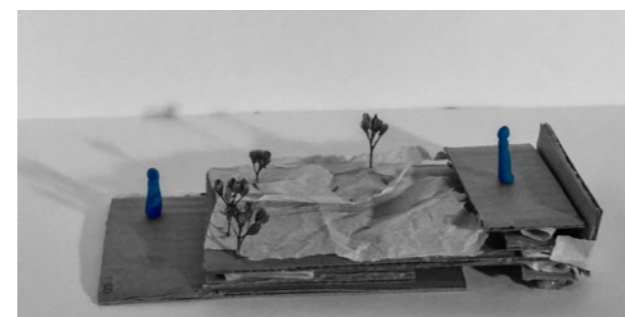
Storslagen natur

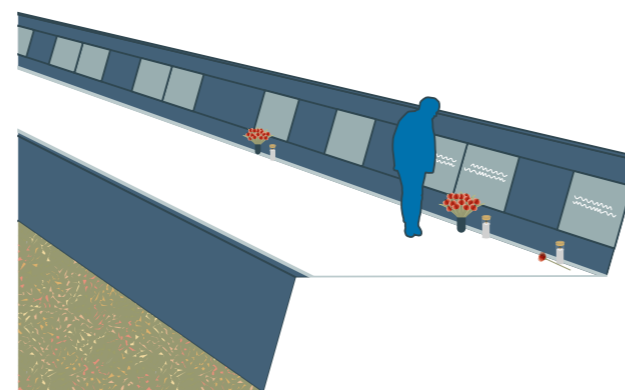
Symboler

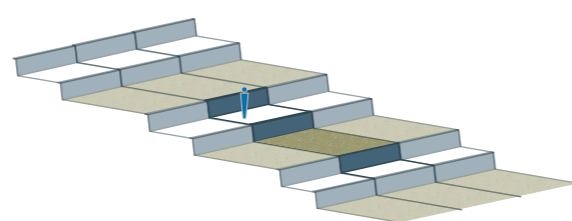
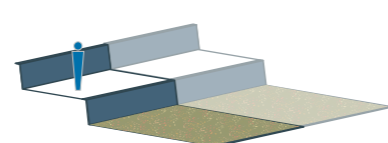
Lys

Oversiktsbilde av en vegetasjonsseng med tilhørende murer og stier.

Figur i: Navneplater på muren og pyntegjenstander.

Prinsipp i: Illustrerer hvordan askeseng kan være en eller flere etasjer.

Akvarell Askeseng.

Askesky

Askelunden består av flere frittstående vegetasjonssirkler som har en valmueinspirert konstruksjon i midten. Valmuen skal spre asken i vegetasjonen under, som en askesky.

Hvordan asken gravsettes:

Ved hjelp av "valmuen" blir asken spredd over et vegetasjonsfelt (se prinsipp j).

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Kan askelunden tilpasses terreng:

Det kan tenkes at valmuen kan plasseres i brattere terreng, men for utformingen presentert her, er et relativt flatt terreng gunstig.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Størrelsen kan enkelt tilpasses ved at man bruker flere eller færre valmuer. Vegetasjonsdekket under valmuen kan være større, og i en annen form.

Minnesmerke:

Langs stien som går rundt vegetasjonssirklene ligger minnesmerket (se figur j). Vi har tenkt at minnesmerket er steiner som ligger i nivå med stien. Dette kan være utfordrende om vinteren med snø. En annen løsning er å ha stående minnesmerker for eksempel i gresset utenfor om det blir fullt rundt sirkelene.

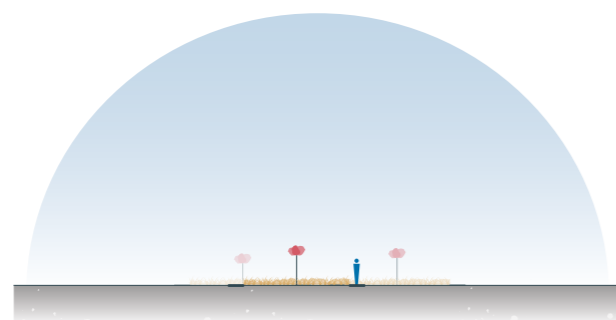
Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Testing av valmuen trengs, hvordan det teknisk skal løses at den sprer aske og hvor fort eller sakte det skal gå. Det burde også testes hvordan valmuene fungerer i regn og vind.

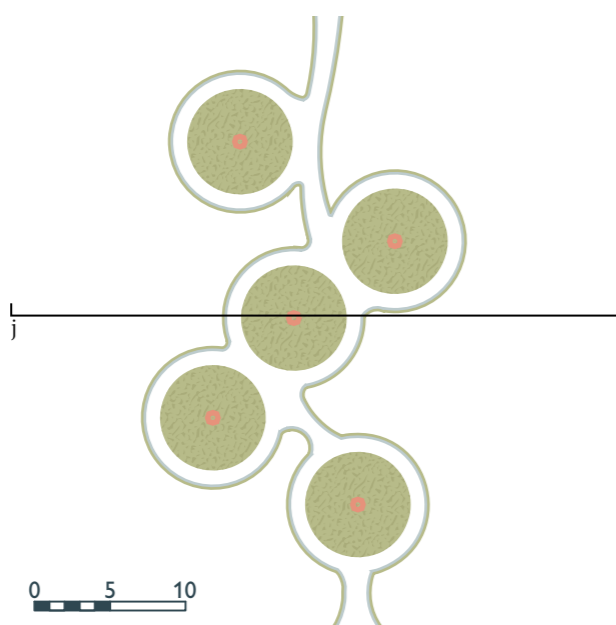
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Askesky mangler noe avskjerming fra resten av gravplassen. Romligheten mellom sirkelene kan også være noe svak.

Vi syns opplevelsen av symbol og blikkfang vil være sterkt i Askesky. Valmuen symboliserer søvn, og fargen og konstruksjonen vil gi besøkende et punkt å feste blikket på.

Snittoppriss j-j'.

Plan Askesky.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

Storslagen natur

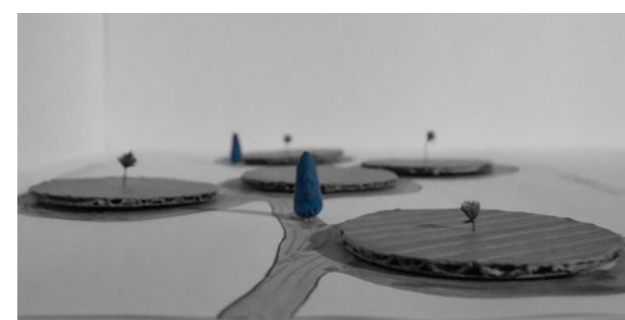
Symboler

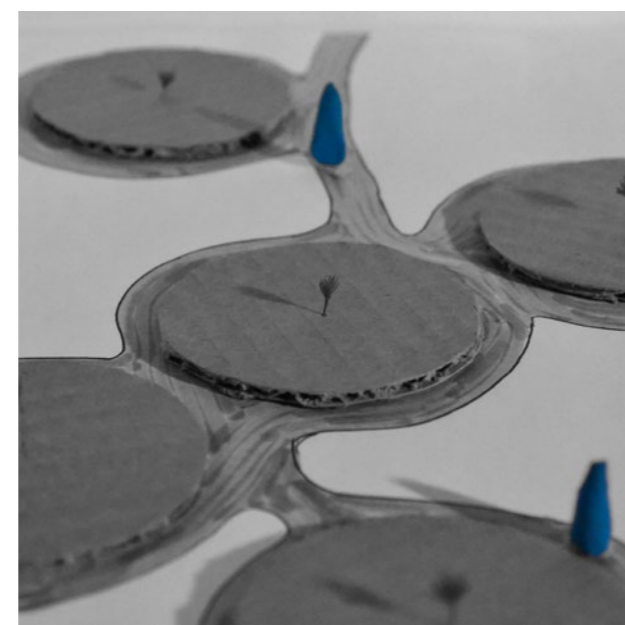
Lys

Figur j: Minnesmerket langs sirkelen med pyntegenstander satt i gresset bak.

Høyden på vegetasjonen i sirkelene.

Oversiktsbilde av valmuene i vegetasjonssirkelene.

Prinsipp j: Viser hvordan det er tenkt at konstruksjonen skal spre asken.

Utfordringer:

Det ligger mange utfordringer i valmuen. Hvordan asken blir spredd og hvordan den fungerer i vær og vind. Vegetasjonen under må tåle en del aske. Vi har i askelunden plassert fem valmuer slik at man kan alternere mellom hvilken man bruker til askespredning og gi vegetasjonen en pause.

Akvarell Askesky.

Minneteater

Askelunden er et teater som ligger i terrenget med en scene og en seremoniplass for askespredning. Teateret kan også tas i bruk ved andre seremonier på gravplassen.

Hvordan asken gravsettes:

Asken spres over vegetasjonsfeltet midt i teateret. En seremoniplass er plassert i vegetasjonen som er mulig å benytte, men tanken er at man står i vegetasjonen og sprer asken.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Teateret ligger i et bratt terreng, og selv om det er mulig å konstruere det uten terrenget, syns vi løsningen passer best i helning.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Teateret kan tilpasses et allerede bratt terreng. Man kan endre antall trapper, og størrelsen på disse.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Vegetasjonsfeltet i midten burde ikke reduseres (diameter 20 m), derfor vil Minneteateret ta opp et relativt stort areal. Teateret trenger ikke være en nesten fullstendig sirkel. Det kan også være en halvsirkel, og ha varierende mengder trinn.

Minnesmerke:

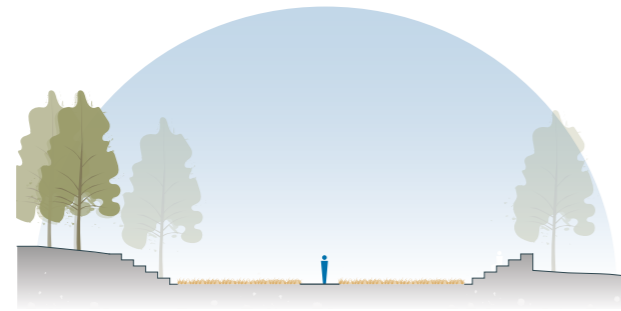
Navneplatene er i trinnene (se figur k). Over tid vil teateret fylles, men noen områder burde holdes uten plater, slik at det blir naturlig å sitte i teateret. Størrelsen på teateret vil avgjøre hvor mange navn det er plass til.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

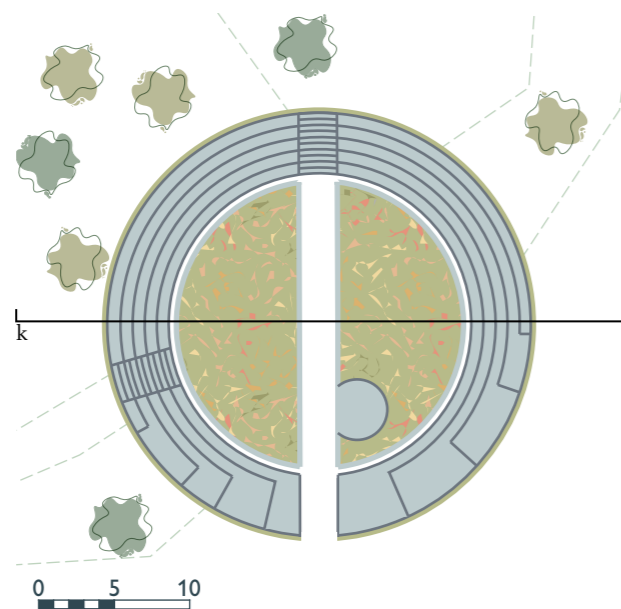
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Minneteateret svarer minst på opplevelsen av det grønne og naturlige. Her er det selve konstruksjonen som tar mest oppmerksomhet og ikke naturen.

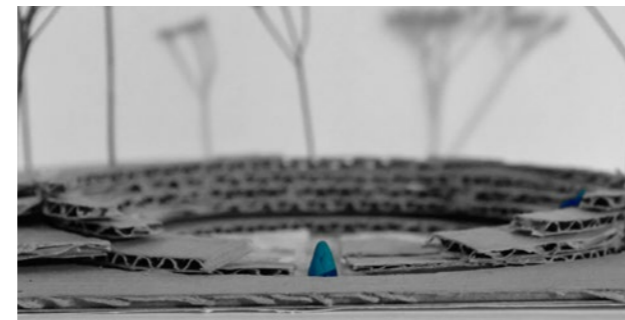
Askelunden har likevel en opplevelse av det grønne og naturlige i vegetasjonsdekket og landskapet den ligger i. Det vil være god avskjerming og romlighet i teateret fordi den nesten fulle sirkelen skaper et lukket rom.

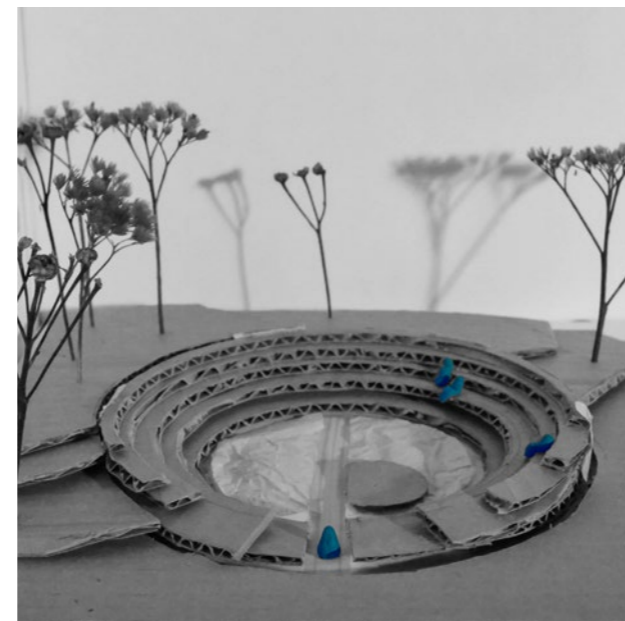
Snittoppriss k-k.

Plan Minneteater.

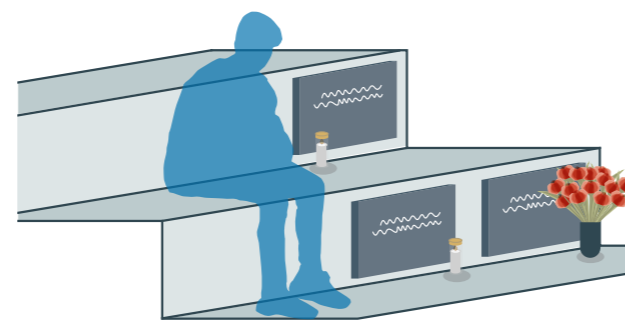

Inngangen til minneteateret.

Oversiktsbile av teateret og seremoniplassen.

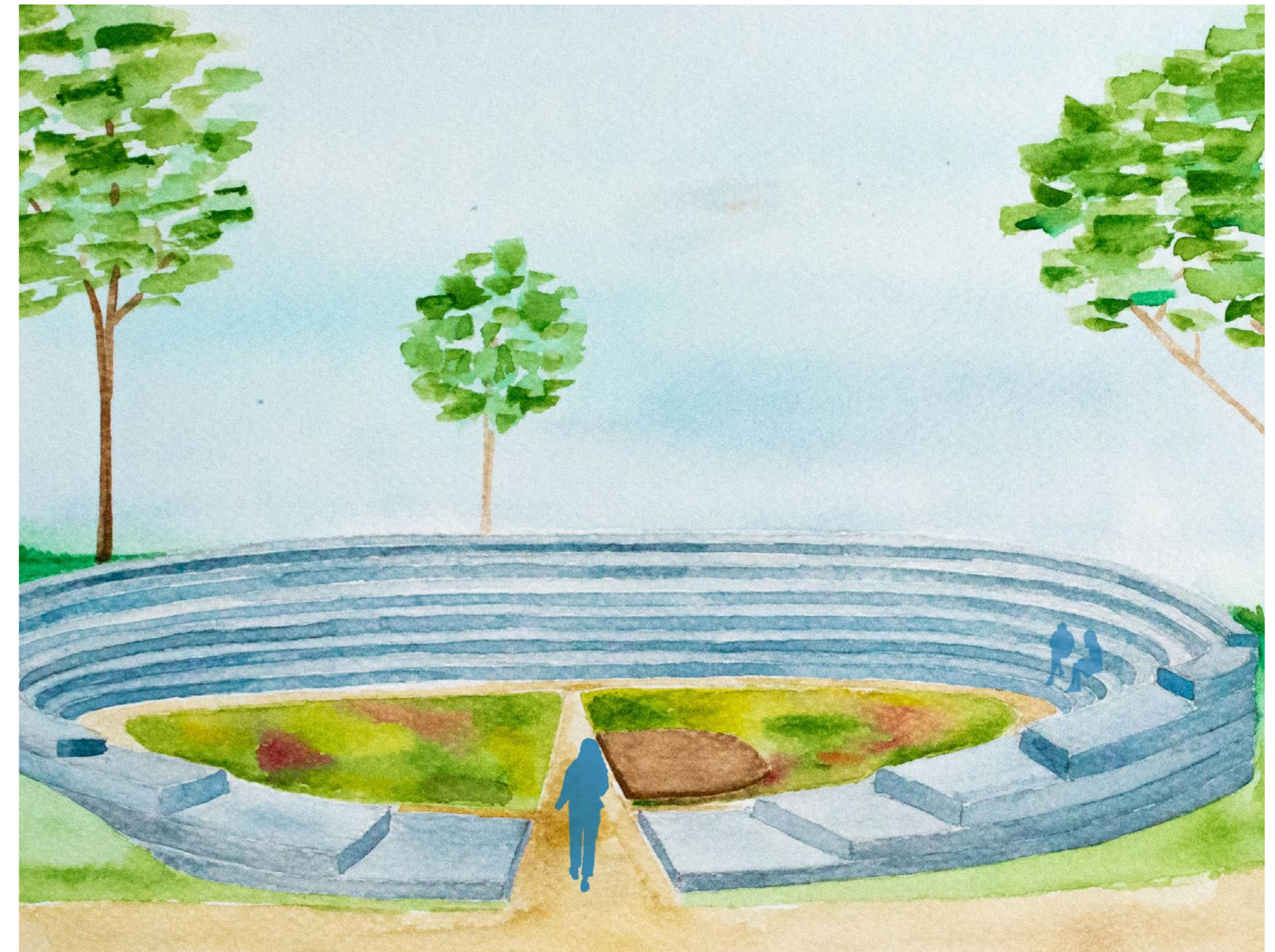
Opplevelsesprinsipper

Figur k: Navneplater i teateret med pyntegenstander.

Utfordringer:

Utfordringen ligger i konsentrasjonen av aske i vegetasjonsdekket. Trappetrinnene gjør også at løsningen blir mindre tilgjengelig for alle.

Akvarell Minneteater.

Minne-eng

Askelunden er en eng med en omkransende allé av trær. Klippede stier vil føre de besøkende gjennom engen. Askelunden kan etableres på et eksisterende gravfelt med gjenværende og/eller verneverdige gravminner.

Hvordan asken gravsettes:

Asken spres i engen. Stiene blir endret ved klipping slik at askespredningen ikke blir for konsentrert (se prinsipp i).

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Kan askelunden tilpasses terreng:

Terrengt burde være relativt flatt for å kunne bevege seg over spredningsområdene.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Størrelsen på Minne-engen kan tilpasses noe. Hyppigheten av askespredning vil påvirke hvilken størrelse lunden burde ha. For å få frem uttrykket vi ønsker burde engen være relativt stor.

Minnesmerke:

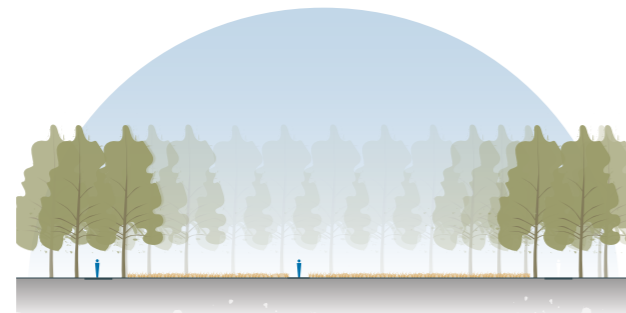
En enkel minnevegg med navn står i enden av engen (se figur i). Veggene kan plasseres i engen, eller på kanten slik vi har gjort. Hvis veggene plasseres i engen må stiene alltid klippes inn mot disse, slik at de er tilgjengelig for besøkende.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

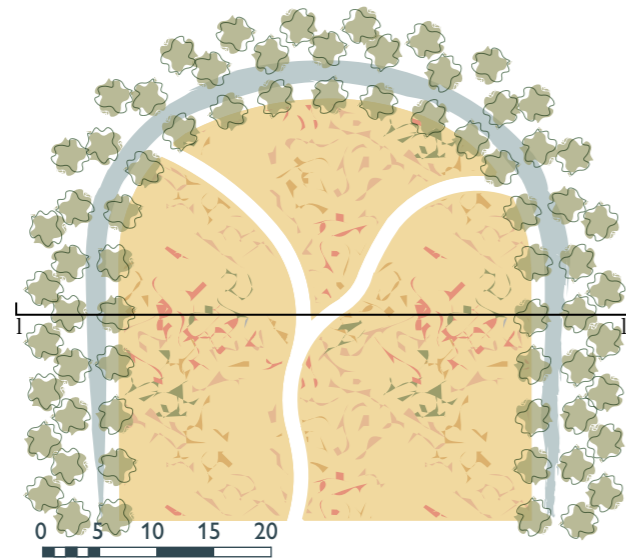
Askespredning over eng er brukt på De nieuwe ooster i Amsterdam (vist på s. 30).

Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Vi har konkludert med at askelunden møter alle opplevelsesprinsippene til Berglund. Vi tror at følelsen av årstidsvariasjon vil være sterk i Minne-engen. På vår- og sommerhalvåret vil engen blomstre med ulike arter, og på høst- og vinterhalvåret vil engen gulne.

Snittoppriss I-I.

Plan Minne-eng.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

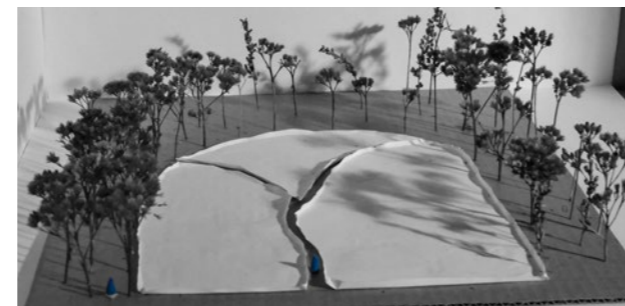
Storslagen natur

Symboler

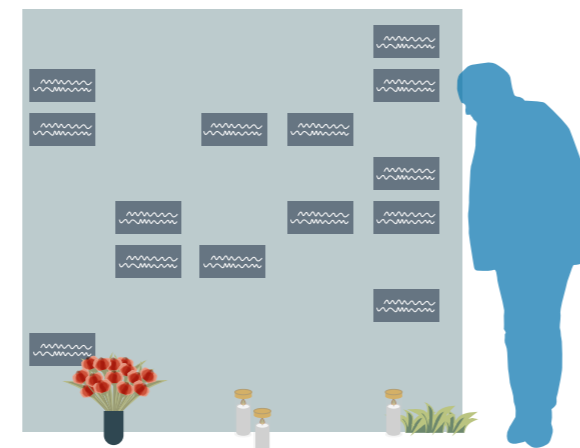
Lys

Oversiktsbilde av engen og alleen rundt.

Nærbilde av alleen.

Figur 1: Minneveggen med navneplater og pyntegenstander.

Prinsipp I: Ulike forslag til klippede stier gjennom engen.

Utfordringer:

Det vil være en utfordring å holde engen tilgjengelig ved mye nedbør og våt mark. En annen utfordring er hvordan engen tåler askespredningen over tid.

Akvarell Minne-eng.

Askehage

Askelunden er en opphøyd grusflate med en nedsenket gangvei med minnesmerker langs kanten som går igjennom området. I grusflaten er det plantet stauder som bryter flaten og skaper mindre rom.

Hvordan asken gravsettes:

Grusen blir skjøvet til side og man sprer asken, for å så skyve grusen tilbake over asken. Besøkende kan rake grusen.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Kan askelunden tilpasses terreng:

Selve grusen burde ligge relativt flatt, men askehagen kan tilpasses terrenget med ulike nivåer (i likhet med Askeseng, se side 66).

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Askehagen trenger et relativt stort areal for å oppnå vist effekt av romforløpene.

Minnesmerke:

Minnesmerket ligger langs den nedsenkede gangveien som går gjennom hagen (se figur m). De er skråtilt for å lettere å lese navn. Det er åpninger i minnesmerket slik at man lett kommer til grusflatene.

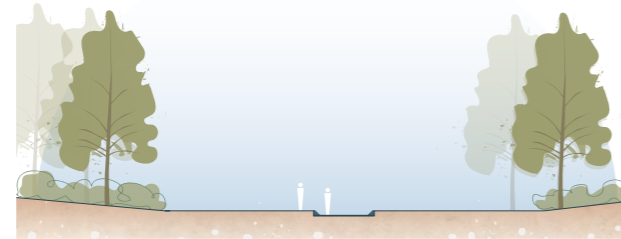
Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Det burde testes hvor tykt gruslag, hvilke fraksjoner og hvordan asken oppfører seg i grusen, spesielt når den er fuktig ved regn og snøsmelting. Askelunden er inspirert av Jardin de las cenizas på Tenerife (vist på s. 30).

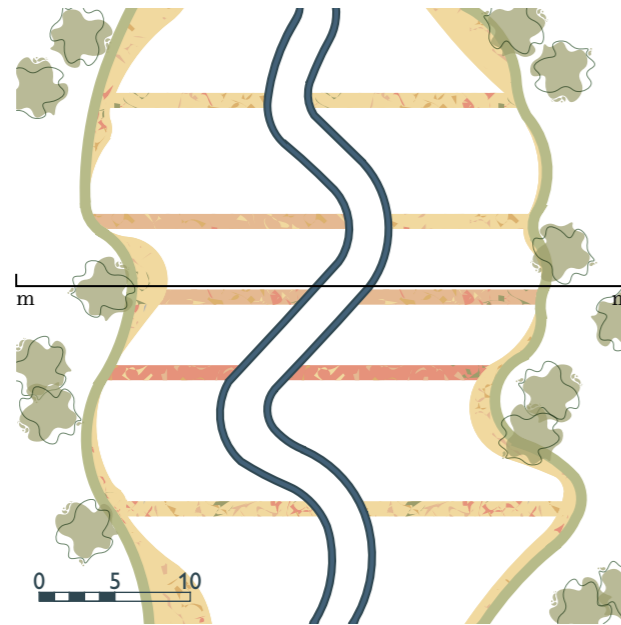
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Askehagen mangler et naturlig utsiktspunkt og opplevelsen av storslagen natur.

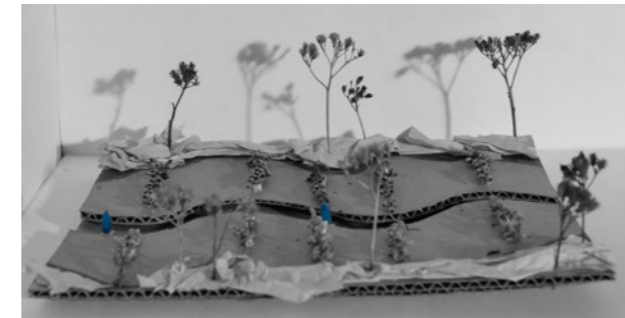
Askelunden svarer best på romlighet og avskjerming inne i lunden. Årstidsvariasjon kommer også tydelig frem ved staudenes blomstring. I tillegg kan det være fint å rake mønster i grusen.

Snittoppriss m-m'.

Plan Askehage.

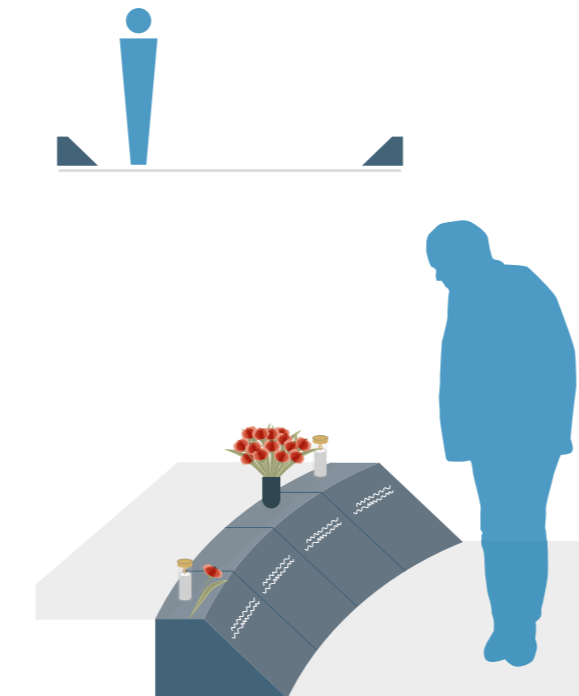

Askehagen og mønsteret staudivegetasjonen lager.

Gangveien som går gjennom Askehagen.

Opplevelsesprinsipper

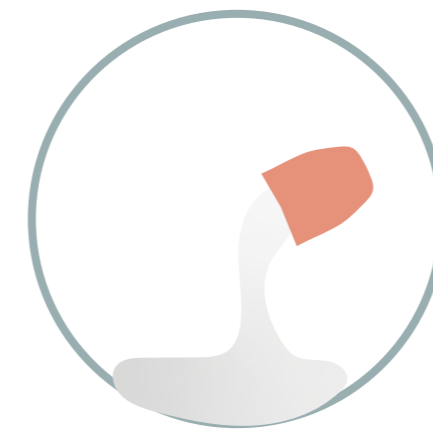
Figur m: Minnesmerket som går langs stien og hvor man passerer pyntegjenstander.

Utfordringer:

Utfordringene med Askehage er knyttet til hvordan asken oppfører seg med grusen, noe som burde bli forsket videre på.

Akvarell Askehage.

Helle

Gravsette aske ved å helle den ut av urnen.

Askerammer

Askerammer er inspirert av rammegraver, hver person får en ramme på 1x1 m med grus. Askelunden består av flere askerammer plassert på to rekker med ulik høyde for å skape dynamikk.

Hvordan asken gravsettes:

Man skyver til side grusen som ligger i rammen for så å helle asken i rammen. Grusen skyves over asken. Grusen kan rakes, en meditativ handling.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Kan askelunden tilpasses terreng:

Askerammene som enkeltelementer kan tilpasses terrenget godt. Selve rammen på 1x1 m burde ligge flatt.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Man kan ha mange eller få askerammer og størrelsen på askelunden vil dermed variere.

Minnesmerke:

Navn og data er på flat stein som ligger i rammen, her kan man plassere pyntegenstander (se figur n).

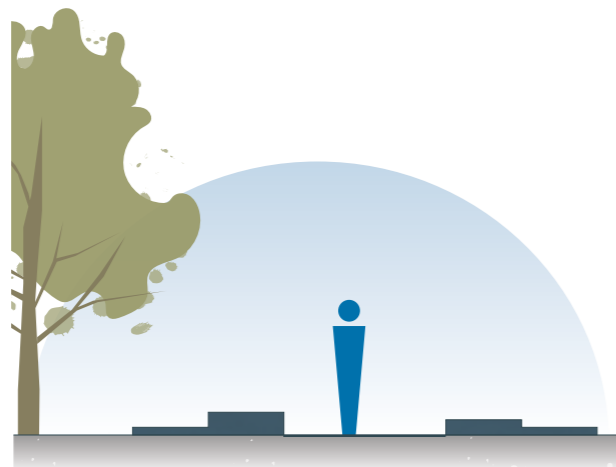
Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Størrelsen på rammene burde undersøkes. Det burde testes hvor tykt gruslag, hvilke fraksjoner og hvordan asken oppfører seg i grusen, spesielt når den er fuktig ved regn og snøsmelting.

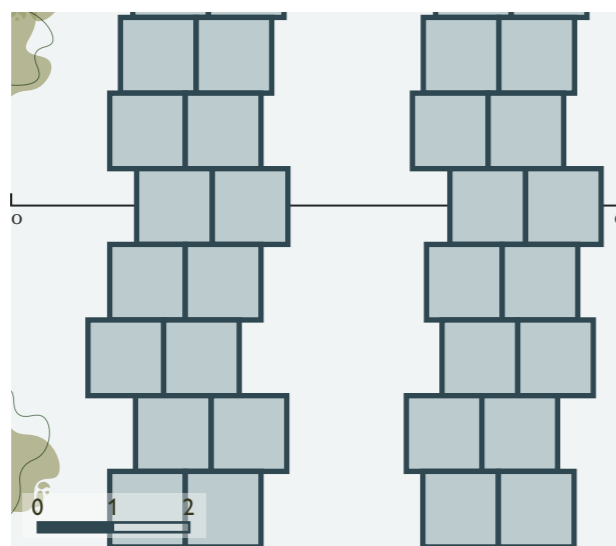
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Askelunden mangler en opplevelse av det grønne og naturlige, da rammene er konstruert med grus. Området rundt rammene vil være essensielt for om opplevelsesprinsippene blir imøtekommet eller ikke. Slik askelunden er nå, ser vi at det er mangel på årstidsvariasjon, storslagen natur og romlighet og avskjerming.

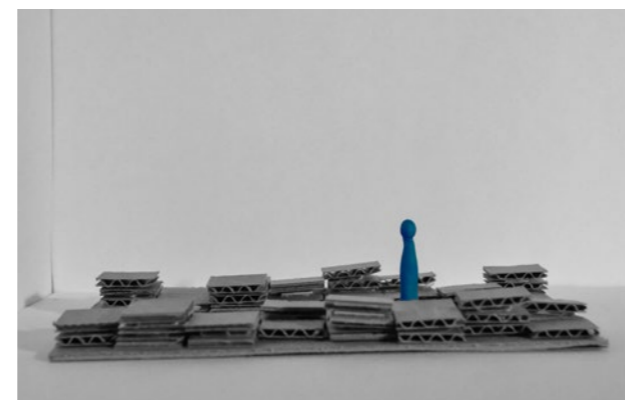
Vi mener Askerammene er et sterkt symbol som har historisk forankring.

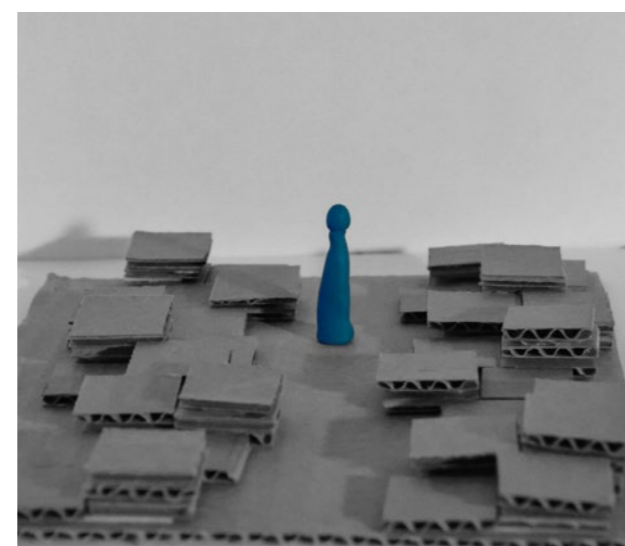
Snitt n-n'.

Plan Askerammer.

Askerammene og dynamikken som blir skapt av de ulike høydene.

Oversiktsbilde over rammene.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

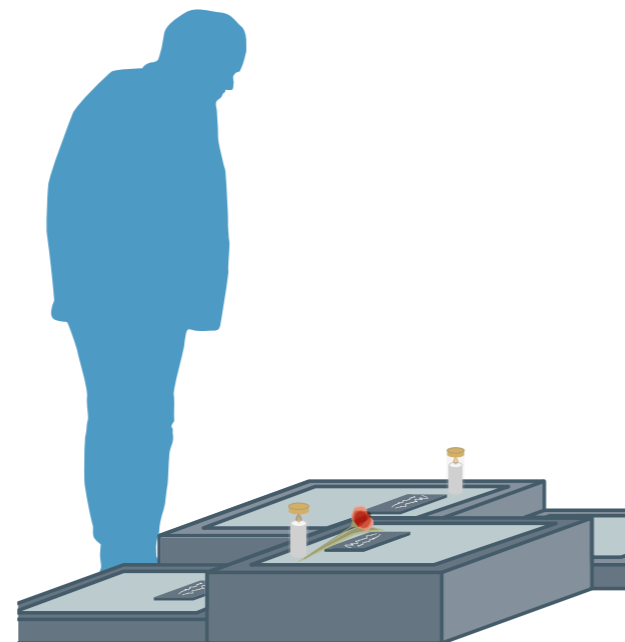
Storslagen natur

Symboler

Lys

Figur n: Askerammene med navneplate og pyntegenstander.

Utfordringer:

Utfordringene vil være å skape nok årstidsvariasjon i lunden, samt skjøtsel langs alle kantene. Det kan vurderes å bruke eksisterende rammegraver.

Akvarell Askerammer.

Familiegrav

Askelunden tar i bruk eksisterende rammegraver som ofte var familiegraver, som er i gravplassens eie eller som fester fraskriver seg i tiden fremover. Vi bruker rammen og tar opp igjen innhegningen/gjerdet av støpejern som et viktig element. Innhegningen fungerer også som minnesmerke og omkranser et blomstrende staudebed. Vi syns det er synd om de få rammegravene som er igjen på gravplassen blir fjernet, og foreslår derfor gjenbruk av disse.

Hvordan asken gravsettes:

Det bores et hull i staudebedet og asken helles ned i hullet som fylles igjen (som en urnenedsettelse uten urne).

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Askelunden bruker eksisterende rammegraver.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Minnesmerke:

Navneplatene er plassert på gjerdet som er montert til steinrammen rundt den gamle familiegraven (se figur o). I tradisjonelle familiegraver er det gravminner inne i rammen. For å unngå feiltolkning av askelunden foreslår vi navnene på utsiden av gjerdet.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

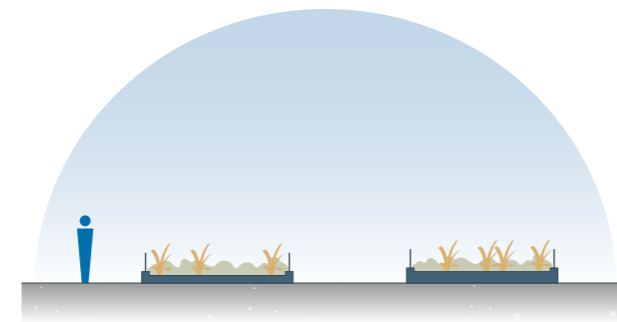
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Askelunden mangler noe avskjerming og romfølelse. Opplevelsene familiegravene gir er avhengig av utformingen til gravplassen de er plassert i.

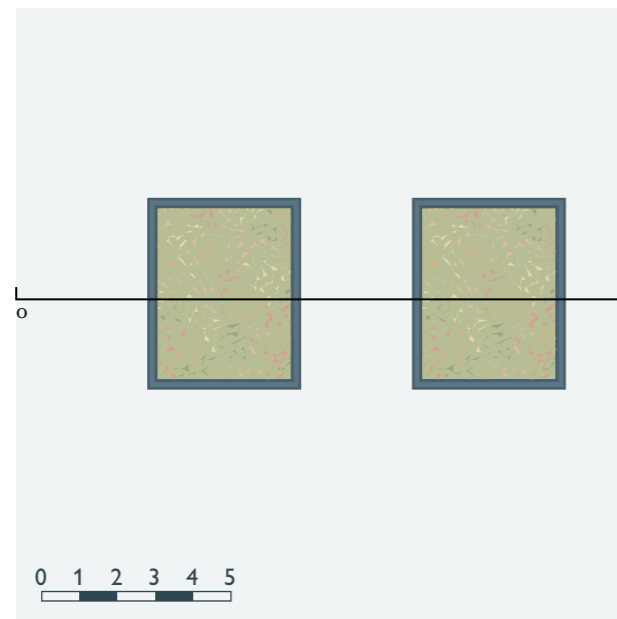
Familiegravene vil gi besøkende et tydelig blikkfang, og har en symbolikk med historisk bakgrunn.

Utfordringer:

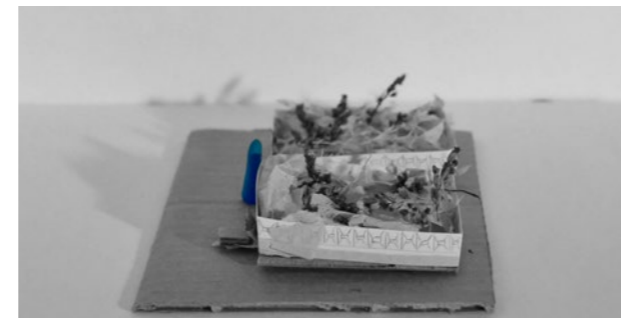
En utfordring med å bruke eksisterende rammegraver er at mange har et forhold til dem som familiegraver og tenker kanskje da at de som er gravsatt her er i familie.

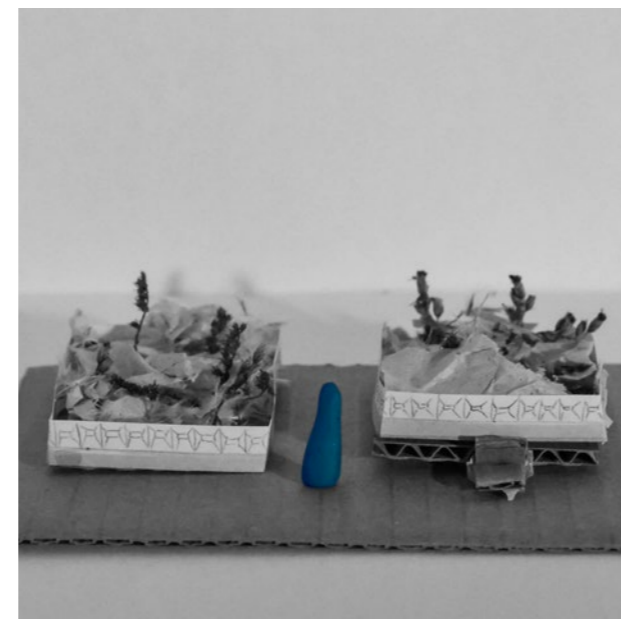
Snitt o-o'.

Plan Familiegrav.

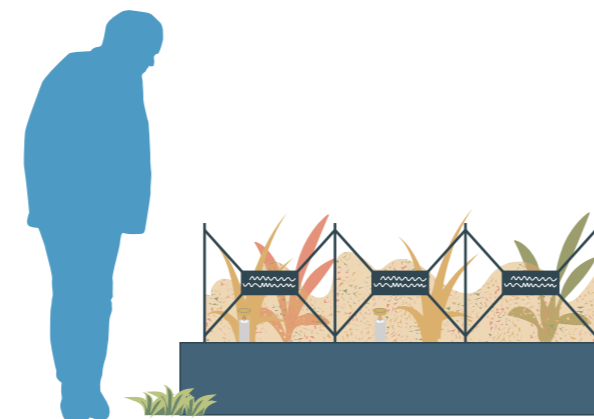

Familiegravene fra siden.

Familiegravene forfra.

Opplevelsesprinsipper

Figur o: Navneplatene på gjerdet. Man kan sette ned pyntegjenstander på steinkanten.

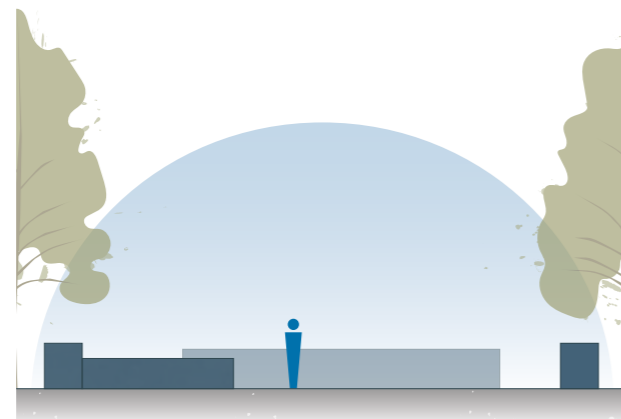
Akvarell Familiegrav.

Minnesmur

Askelunden består av flere murer som er plassert i landskapet i et ruinlignende uttrykk. Murene er bygget slik at de har en kjerne av jord der aske blir gravsatt.

Hvordan asken gravsettes:

Asken gravsettes ved at det bores et hull i murens jordkjerne (gravhull) som asken helles ned i. Dette dekkes til med jord. Hver gravsetting blir i et nytt hull i murens jordkjerne.

Snittoppriss p-p'.

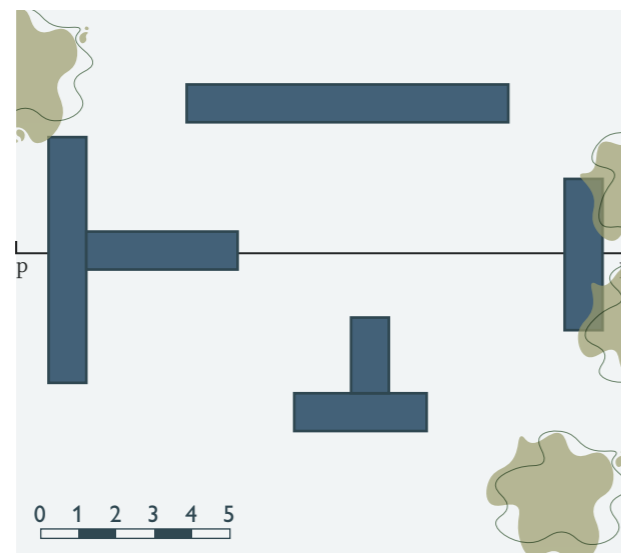
Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Kan askelunden tilpasses terrenget:

Murene kan tilpasses terrenget. I vår løsning bruker vi murene som et element alene og i et ganske flatt terreng.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Størrelsen på askelunden kan enkelt tilpasses ved å ha enten én eller flere murer (se prinsipp p).

Plan Minnesmur.

Minnesmerke:

Navn er på muren (se figur p). Her vil navnet bli værende over lengre tid da det er tenkt at navn blir sandblåst/hugget rett i murens steiner.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Det trengs videre forskning på hvordan asken blir gravsatt, hvor bred muren må være og hvordan den konstrueres.

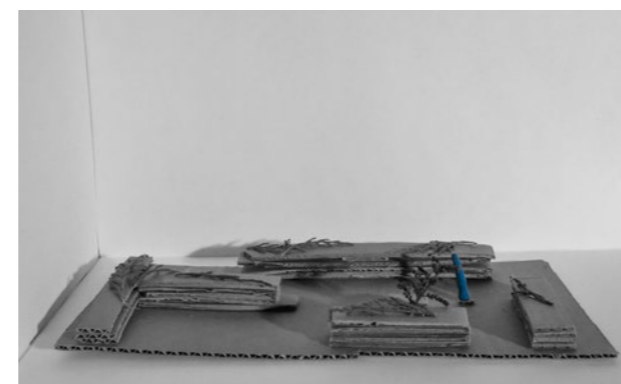
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Askelunden mangler opplevelsen av storslagen natur og årstidsvariasjon. Naturen rundt minnesmurene kan forsterke opplevelsen av årstidene og det grønne og naturlige, men murene i seg selv mangler disse opplevelsene.

Man vil få en opplevelse av rom og avskjerming mellom murene.

Utfordringer:

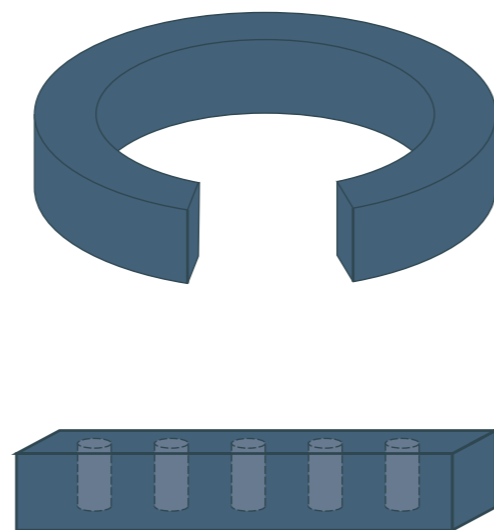
Det vil være en utfordring hvor tett man kan plassere asken i muren (gravhullene). Eventuelt kan asken gravsettes i bakken foran og rundt muren(e).

Oversiktsbilde av murene som viser romlighet.

Figur p: Navnene gravert i steinene i muren og pyntegenstander plassert foran.

Prinsipp p: Illustrerer hvordan muren kan tilpasses i størrelse og fasong.

Akvarell Minnesmur.

Minnevarde

Askelunden er en avrundet terrengoppheving med minnevarder, der noen er av stein (steinvarde) og andre er av jord/grastorv (gresshaug).

Hvordan asken gravsettes:

Her gravsettes asken ved å helle den ut av urnen og ned i et hull i bakken, hvorpå det stables en varde av stein eller en haug av torv.

Bruk av eksisterende natur eller landskap:

Vi har utformet askelunden på en avrundet terrengoppheving, men minnevardene kan som enkeltelementer ligge i diverse terrengformer.

Kan askelunden tilpasses terreng:

Vardene kan enkelt tilpasses terrenget da de er enkeltelementer.

Kan størrelsen på askelunden tilpasses:

Størrelsen på steinvarden og gresshaugen er definert (1 x 1 m), men størrelsen på feltet med vardene kan endres og tilpasses.

Minnesmerke:

På gresshaugene får man plassert en stein som ligger inntil haugen (se figur q), mens på varden er en av steinene inngravert med navn. Steinene med navn skal passe inn i helheten og ikke ta oppmerksomheten fra selve varden og haugen.

Trengs videre forskning/inspirert av referanseprosjekt:

Størrelsen på vardene/haugene burde undersøkes, samt egnet stein som gjør det praktisk å stable/legge de opp.

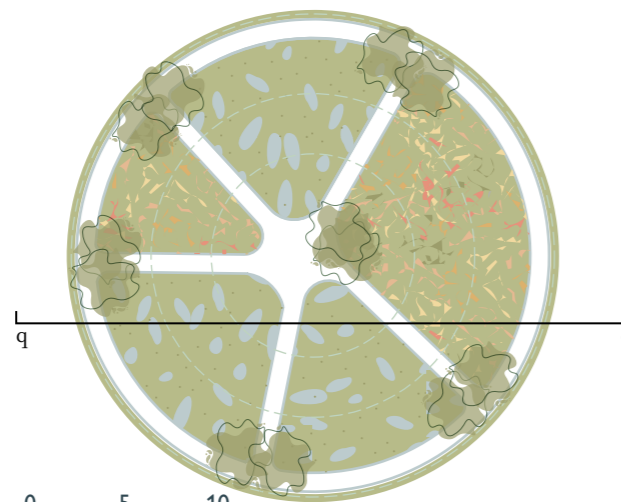
Svarer askelunden på prinsippene basert på funnene til Berglund?

Askelunden mangler noe romfølelse og avskjerming.

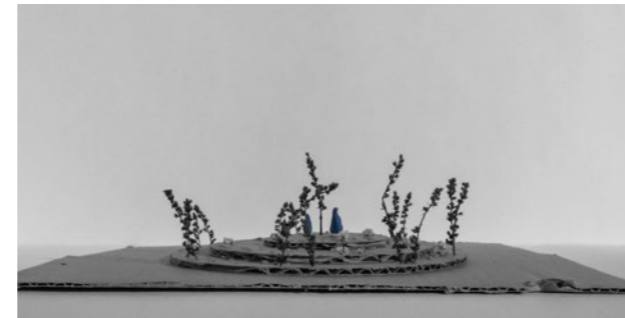
Vi føler askelunden svarer best på opplevelsen "kontakt med himmelen" da den er utformet som en haug man kan bestige.

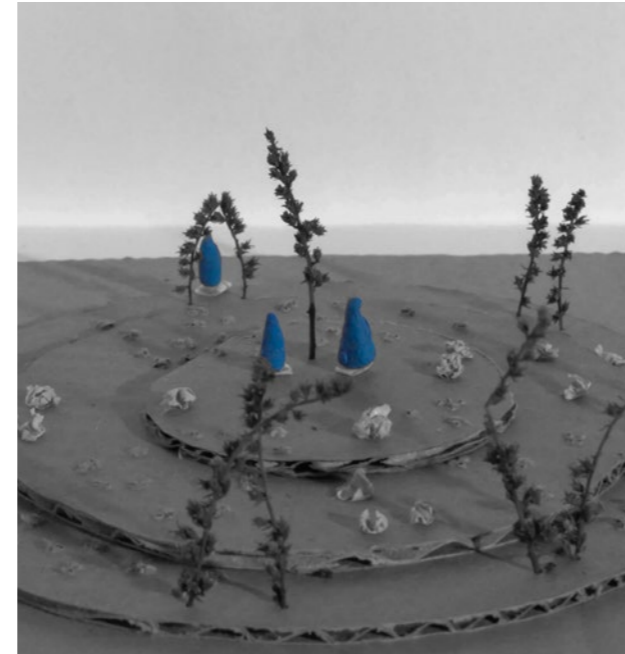
Snitt q-q'.

Plan Minnevarde.

Haugen med minnevardene.

Oversiktsbilde av haugen.

Opplevelsesprinsipper

Utsikt

Kontakt med himmelen

Det grønne og naturlige

Romlighet og avskjerming

Årstidsvariasjon

Blikkfang

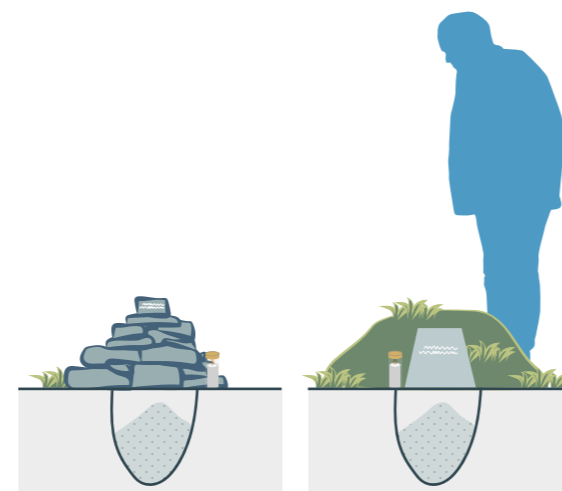
Storslagen natur

Symboler

Lys

Figur q: Steinvarden og gresshaugen. Man kan pynte rundt varden/haugen.

Utfordringer:

Steinvardene kan være utfordrende med tanke på hærverk. Det er mulig å plukke vekk steinene så det kan tenkes at steinvardene ødelegges. Gresshaugene er utfordrende med tanke på tørke og eventuell skjøtsel. Vi har tenkt at gresset rundt haugen blir klippet, mens gresset på selve haugen kan vokse mer fritt.

Akvarell Minnevarde.

Oppsummering

Askelundene i eksempelsamlingen er ment for å inspirere. De viser noen ideer og muligheter man har til å gravsette aske uten urne. Imidlertid er det en del utfordringer knyttet til askelundene. Vi har allerede beskrevet en del av dem som er knyttet direkte til hver askelund ovenfor.

Videre forskning trengs for flere av askelundene vi har illustrert i eksempelsamlingen. Gravsetting av aske uten urne i snø og frost kunne vært gunstig å forske videre på. Askespredning på gravplass er en gravform som eksisterer i dag i andre land. Flere av referanseprosjektene vi har sett på har vært i land med varmere klima enn Norge. Dette gjelder derimot ikke for Sverige som har ganske likt klima som Norge, hvor det ikke er mulig å spre aske på gravplassen mellom 1. desember og 31. mars på grunn av frost og snø (Svenska kyrkan, 2019).

Del 3 – Prosjektering

I prosjekteringsdelen utformer vi askelunder på fem ulike gravplasser. Først svarer vi på hvorfor vi har valgt de aktuelle case-områdene. Alle de prosjekterte askelundene vil ha en introduserende del, en registrerings- og analysedel og en prosjekteringsdel. I tillegg viser vi hvilke askelunder fra eksempelsamlingen vi har vurdert for hvert case-område.

Valg av case-områder

Sommeren 2019 gjorde vi flere individuelle befaringer på gravplasser i nærheten av hjembyene våre med tanke på case-områder til masteroppgaven. For å få en oversikt over alle gravplassene vi hadde besøkt, delte vi de inn i kategorier basert på nærhet til bykjernen, samt en egen kategori for gravplasser under planlegging.

Kategoriene er:

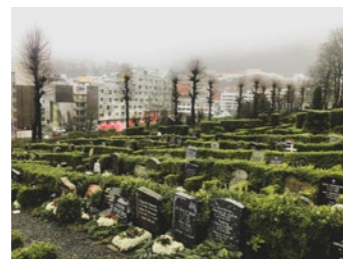
- gravplass i byen (bykirkegård)
- gravplass utenfor bykjernen ("forstad" gravplass)
- gravplass på landet/i landlige omgivelser
- gravplass under planlegging

Vi ønsket å velge ut fire til seks forskjellige gravplasser å prosjektere på. Kategoriseringen ga en oversikt over gravplassene og hjalp oss å skille mellom dem. For å velge ut ulike case-områder brukte vi tre ekstra kategorier: terreng, potensial og unike kvaliteter (natur og landskapselementer). Potensial ble vurdert ut ifra om gravplassen hadde ledig plass til en askelund. Forhåndsbeferingene var til hjelp da vi skulle velge gravplasser for felles befaringer året etter.

I februar 2020 dro vi sammen på befarings til Bergen og Stavanger for å velge ut case-områder. På forhånd hadde vi gjort et utvalg av fire gravplasser i Bergen og fem gravplasser i Stavanger. Gravplassene vi besøkte er presentert til høyre:

Bergen

Bykirkegård

Møllendal gravplass

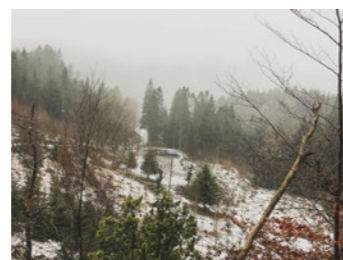
Solheim gravplass

Forstadsgravplass

Fana kirkegård

Under planlegging

Tennebekk

Stavanger

Bykirkegård

Eiganes gravlund

Forstadsgravplass

Jätta gravlund

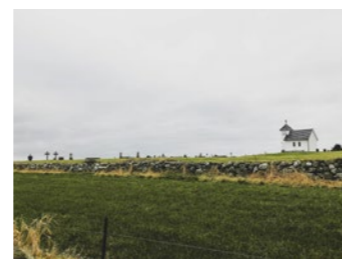

Tjensvoll gravlund

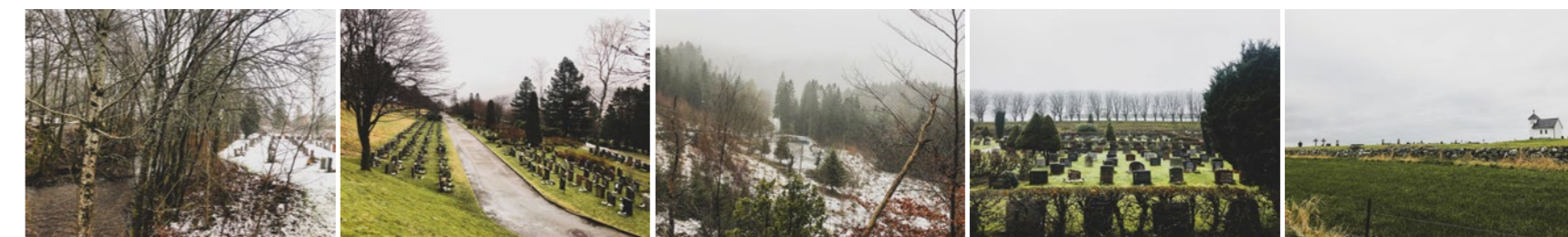
Sola gravlund

Gravplass på landet

Varhaug gamle kirkegård

På beferingene fokuserte vi på de sette kategoriene. Arbeidet fra del 1 gjorde at vi så mulige løsninger på gravplassene som vi ellers kunne oversett. Opplevelsesprinsippene basert på Berglunds (1994) funn var i bakhodet gjennom alle beferingene. Vi vurderte de ni gravplassene ut ifra våre kategorier og egne opplevelser og til slutt valgte vi fem gravplasser vi mente hadde potensial for en askelund.

Fana kirkegård

Solheim gravplass

Tennebekk

Tjensvoll gravlund

Varhaug gamle kirkegård

Type	Forstadsgravplass	Bykirkegård	Gravplass i planlegging	Forstadsgravplass	Gravplass på landet
Terreng	Varierende, noen flate områder og noe kupert.	Bratt, hellende terreng.	Veldig bratt terreng, dalsøkk.	Hellende terreng med noen områder som er nesten helt flate.	Relativt flatt.
Unike kvaliteter	Elv som går gjennom gravplassen.	Utsikt over byen og historisk gravplass.	Mye tett skog, veldig naturligt og omkranset av fjell.	Sterk ramme av vegetasjon og tydelig formgrep.	Unikt landskap, utsikt mot havet. Nedlagt, gammel gravplass.

Case-område 1:
Fana kirkegård

Fana kirkegård

Sted: Fana, Bergen, Vestland

Årstall: ca. 1150

Størrelse: 50 dekar

Om Fana kirkegård:

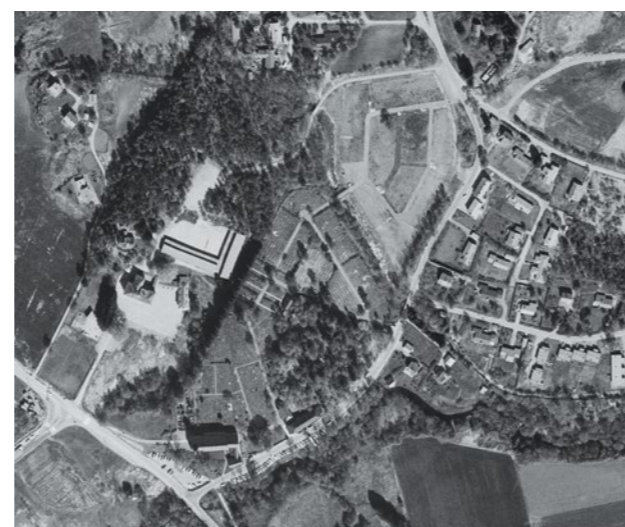
Fana kirke ble anlagt ca. 1150 (Gravplassmyndigheten i Bergen, u.å. a). Gravplassarealet nærmest kirken ble trolig brukt i lang tid, men det er lite spor fra denne tiden. På befarig fant vi gravminner fra 1800-tallet der det var mulig å tyde skriften. Gravplassen har vært gjennom flere utvidelser og forandringer. Flyfoto fra 1950 viser en gravplass med rammegraver, mens flyfoto fra 1970 viser at disse er helt forsvunnet. Utvidelsen i 1980 inkluderte arealet på andre siden av elven.

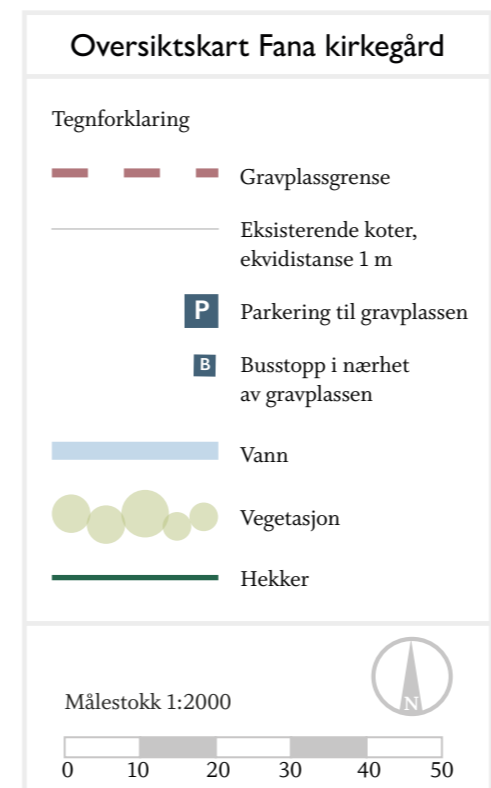
Bilde 7: Flyfoto 1951 (Norge i bilder, 2020)

Bilde 8: Flyfoto 1970 (Norge i bilder, 2020)

Bilde 9: Flyfoto 1980 (Norge i bilder, 2020)

Registreringer på Fana kirkegård

Fana kirke er en fredet middelalderkirke (Kulturminnesøk, u.å. a), men selve gravplassen har få historiske spor. Gravplassen er preget av "plengravplasstilen". På befaring av gravplassen ble vi overveldet over mengden og tettheten av gravminner. Gravplassen har store rom og lite som skiller feltene fra hverandre.

Her viser vi registreringer gjort på gravplassen.

Bildet er tatt på nordsiden av elven, men er relativt representativt for uttrykket på hele gravplassen.

En navnet minnelund ble satt opp i 2017 (Gravplassmyndigheten i Bergen, 2017). Den er plassert rett ved veien og mangler avskjerming.

Et kupert område på gravplassen er brukt til urnegraver. Området, markert i oransje, er preget av mindre rom og natursteiner som gravminner. Trærne gir følelsen av tak og gir et lys- og skyggespill.

Delen nærmest kirken har spor tilbake til 1800-tallet. Her finner man noen rammegraver og noen eldre gravminner.

Konsept – Oppdagelse av elven

Elven som går gjennom gravplassen er den kvaliteten vi ønsker å ta med videre og forsterke i en askelund. I dag føles elven glempt og bortgjemt. Ved befaring sommeren 2019 ble vi overrasket over å finne en elv som gikk gjennom gravplassen.

På gravplassen i dag er det én bro som krysser elven. Bildene under er tatt fra denne. På sommeren kan man så vidt se elven gjemt bak vegetasjonen. Imidlertid blir elven mye tydeligere på vinteren.

Vi ønsker å fremheve elven som den naturgitte kvaliteten den er. Konseptet "oppdagelse av elven" handler om å åpne for at besøkende kan komme nærmere og "oppdage elven" som går gjennom gravplassen og oppleve kvaliteten av rennende vann.

Sommer: Elven sett fra broen mot nordøst.

Vinter: Elven sett fra broen mot nordøst.

Sommer: Elven sett fra broen mot sørvest.

Vinter: Elven sett fra broen mot sørvest.

Bevegelsesanalyse

På et relativt kort strekk er det tre broer som krysser elven. Broen lengst mot øst er en bro hovedsakelig for biler. De to andre er gangveibroer. I dag er det én overgang over elven inne på gravplassen. Under har vi vist bevegelseslinjene som fører til/over broen på gravplassen.

Med bakgrunn i konseptet om å ”oppdage elven” ønsker vi å opprette en ny forbindelse som går ned mot elven og gir besøkende nærhet til vannet. Analysen under illustrerer en mulig ny overgang.

- Innganger
- Eksisterende broer
- Dagens bevegelseslinjer over elven
- Ny forbindelse over elven/forslag for ny overgang
- Strømretning

Askelunder fra eksempelsamlingen

Etter registrering og analyse vil vi her se på hvilke askelunder fra eksempelsamlingen vi kan anvende på case-området.

Askelundene vi vurderte har alle tilknytning til vann, fordi vi vil trekke frem elven som en positiv kvalitet. Under har vi presentert de askelundene vi vurderte, med positive og negative sider. Samt markert den ideen vi bygger videre på.

Bekkebredde

+

- Elven på Fana er ikke lagt i rør (Bekkebredde går ut ifra en gjenåpning av bekk).
- For stor mengde vann og høy vannstrøm.
- For høy terrengforskjell ned mot vannet.

Ned mot vannet

+

- + Skaper kontakt med elven.
- + Gir elven et nytt landskapsrom.
- + Passer godt i det eksisterende terrenget.
- + Fremhever elven.

- Vannstanden i elven kan variere og dette kan gå utover overgangen.

Minnebro

+

- + Kan enkelt implementeres på gravplassen.

- Som vist i analysen er det allerede tre broer over elven fordelt på et relativt kort strekk.
- Høy terrengforskjell gjør elven utilgjengelig.

Askelunden på Fana Kirkegård

Askelunden på Fana kirkegård er sentrert rundt elven og består av to trapper som leder ned mot tråkksteinene som går over elven og fører besøkende over vannet. Ved trappene er det doble trinn man kan sitte i. Langs gangveiene som leder mot trappen er det en betongmur med navneplater. I muren, på begge sider, er det en ekstra trapp som leder opp til gravfeltet (sekundærvei).

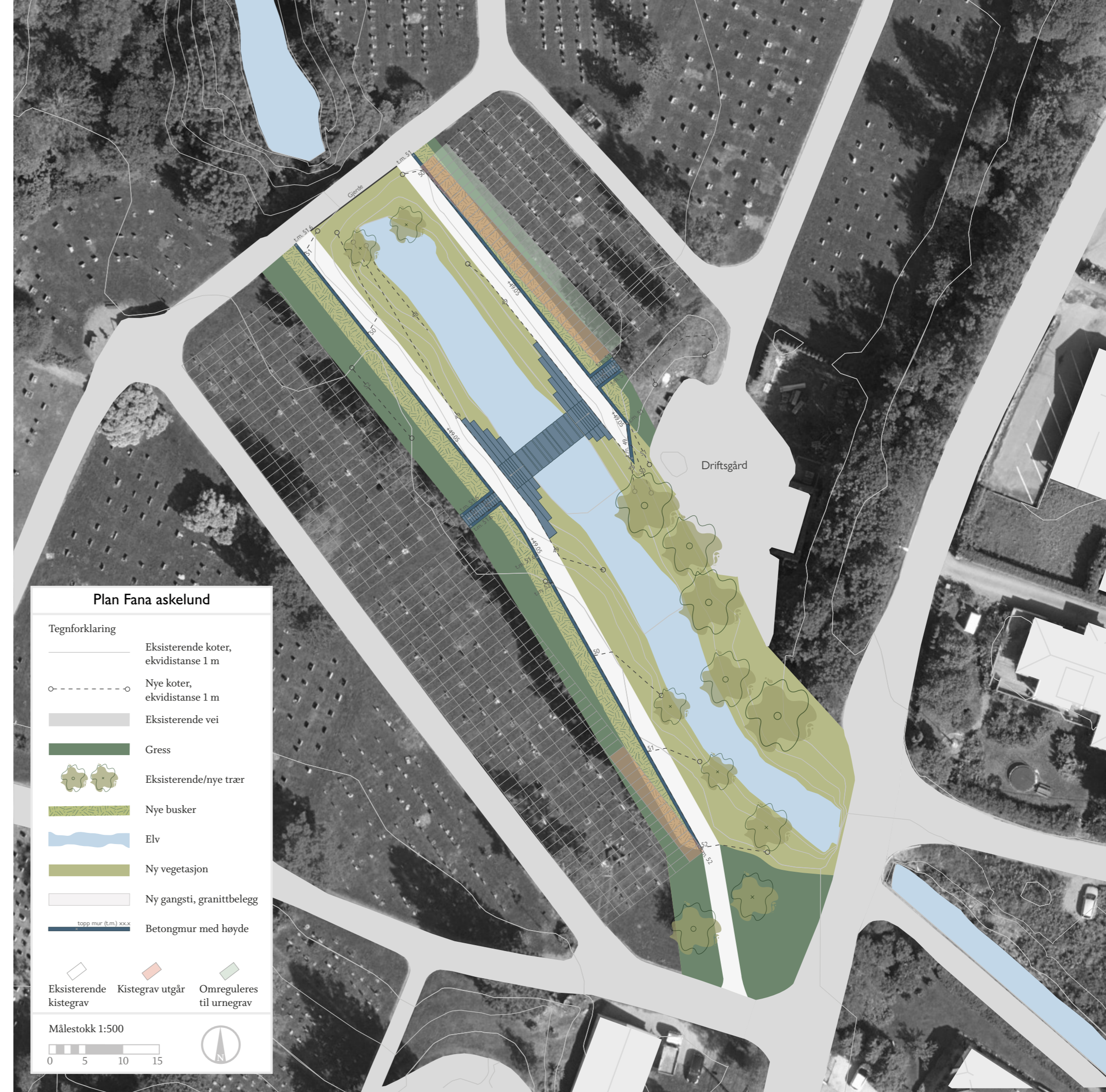
Mye av den eksisterende vegetasjonen blir fjernet for at elven skal komme bedre frem i landskapet og gi askelunden mer lys. Ny lav vegetasjon blir plantet langs elven.

Askespredningen vil foregå fra tråkksteinene ute i elven. Asken blir spredd i elven og vannet fører asken med seg videre. Det kan eventuelt brukes en vannopløselig urne som man senker i vannet. Ved en askespredningsseremoni fungerer trappen som et teater og vil gi god oversikt over elven.

Deler av utformingen er i konflikt med eksisterende gravfelt (vist i planen). En løsning ville vært å bygge askelunden trinnvis. Trapp og tråkkstein, samt deler av gangveien på sørsiden av elven kan bygges ut i dagens situasjon. Etter hvert når fredningstiden på gravminnene går ut og etterlatte ikke lenger ønsker å beholde graven kan man bygge resten av askelunden. En annen løsning kan være å legge veien slik at den ikke berører eksisterende gravfelt eller eventuelt lage en smalere gangvei.

102

Plan Fana askelund

Tegnforklaring

- Eksisterende koter, ekvidistanse 1 m
- - - Nye koter, ekvidistanse 1 m
- Eksisterende vei
- Gress
- Eksisterende/nye trær
- Nye busker
- Elv
- Ny vegetasjon
- Ny gangsti, granittbelegg
- topp mur (t.m.) xxx
- Betongmur med høyde

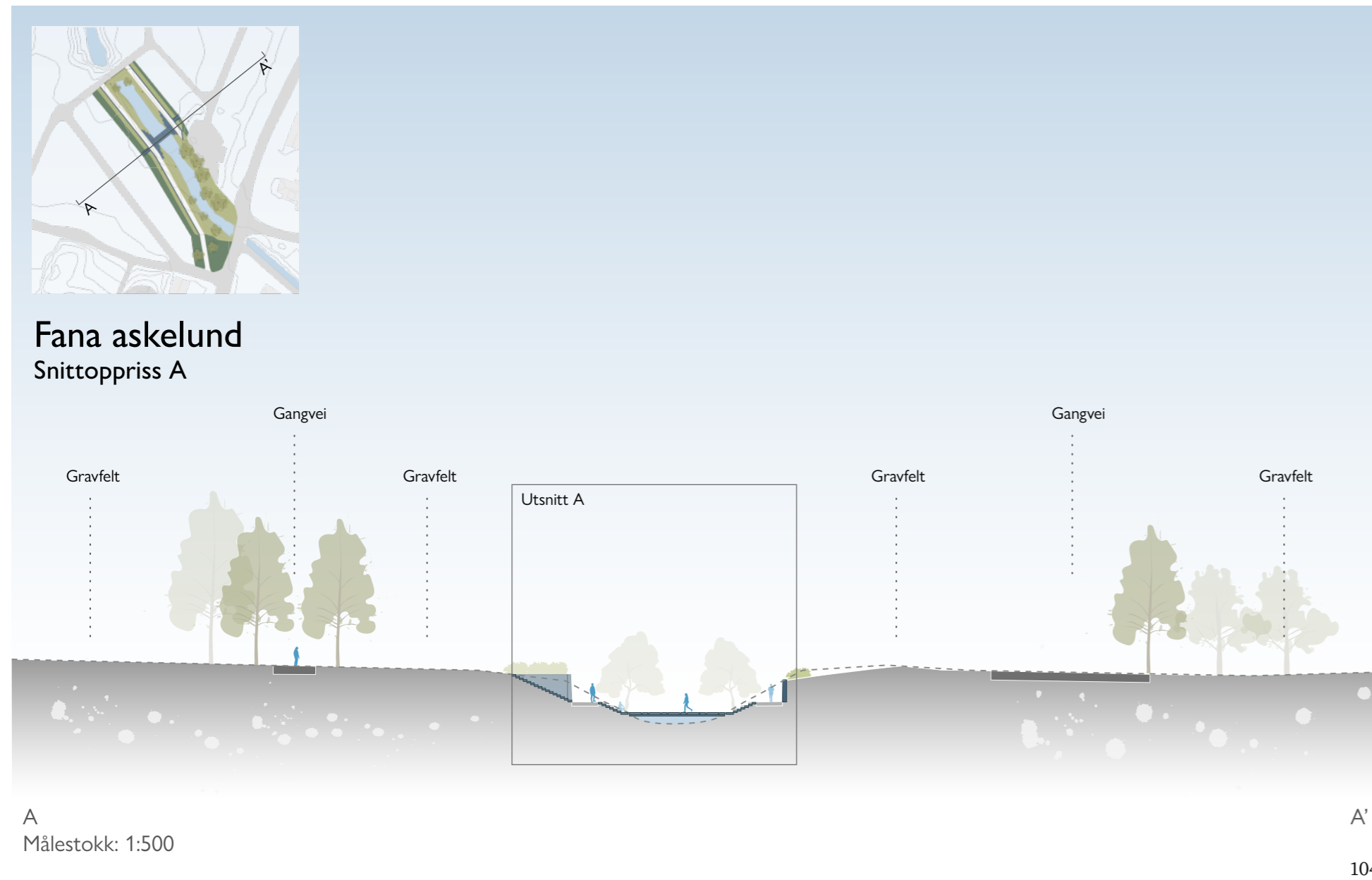
- Eksisterende kistegrav
- Kistegrav utgår
- Omreguleres til urnegrav

Målestokk 1:500

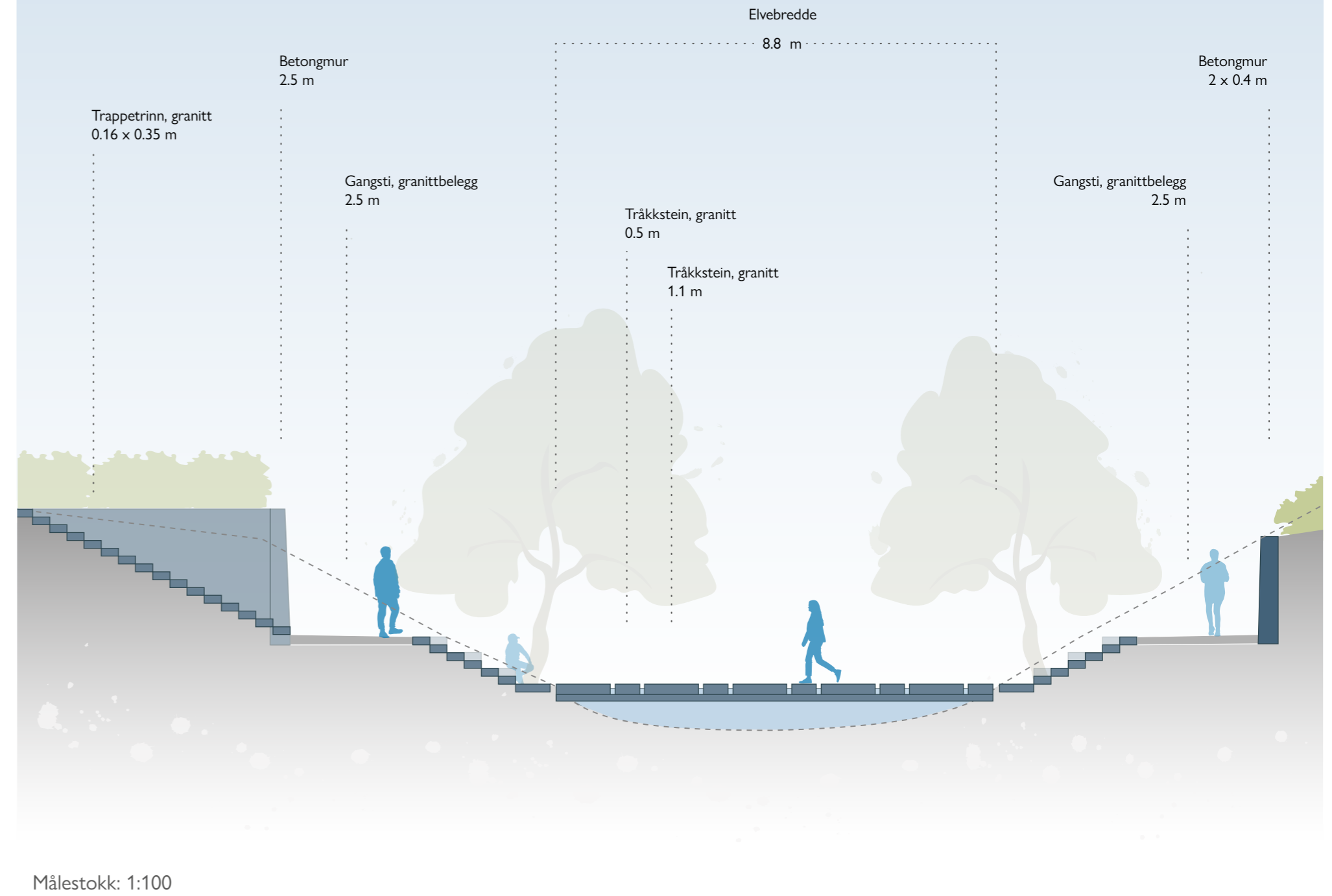

Flom og vannmengde

Elven som går gjennom gravplassen forgreiner seg ut ifra Fanaelva og ender i Stendavatnet. Vannmengden og styrken i elven vil variere. Vi utvider elveløpet fra slik det er i dag. Oversvømmelse av gravfeltene ovenfor er høyst usannsynlig da vannet må stige med nærmere tre meter. Imidlertid er det sannsynlig at tråkksteinene og de nederste trappetrinnene oversvømmes til tider. Perioder med tørke i elven vil også forekomme. Disse naturlige svingningene i elvens vannstand kan være utfordrende for gravplassen og askespredningen. På en annen side vil de naturlige endringene i elven være med på å gi opplevelsesvariasjon til askelunden.

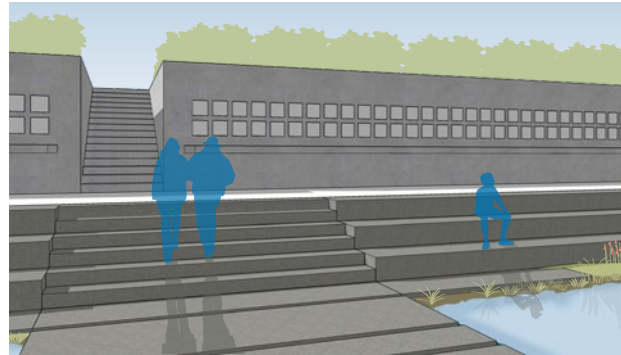

Utsnitt A

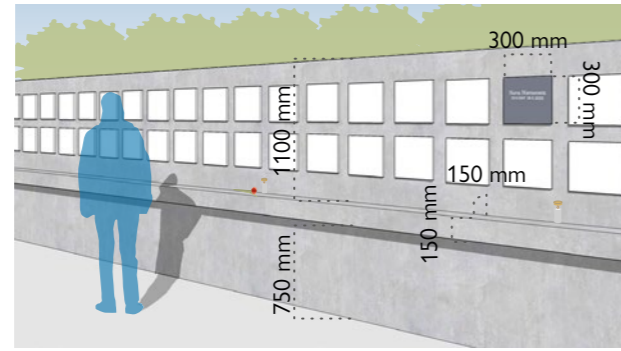
Detaljer

Trapp og minnesmerke

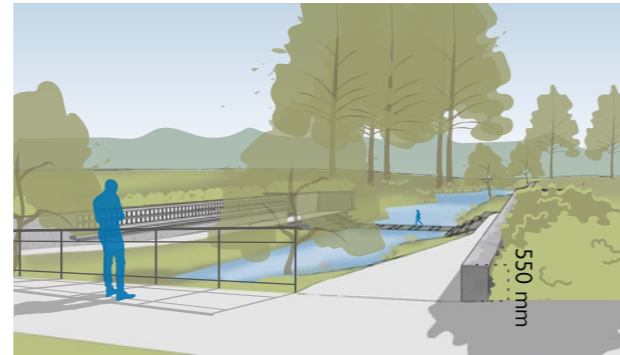
Illustrasjonen viser muren med navneplater og trappen sett fra tråkksteinene som går over elven.

Minnesmerke

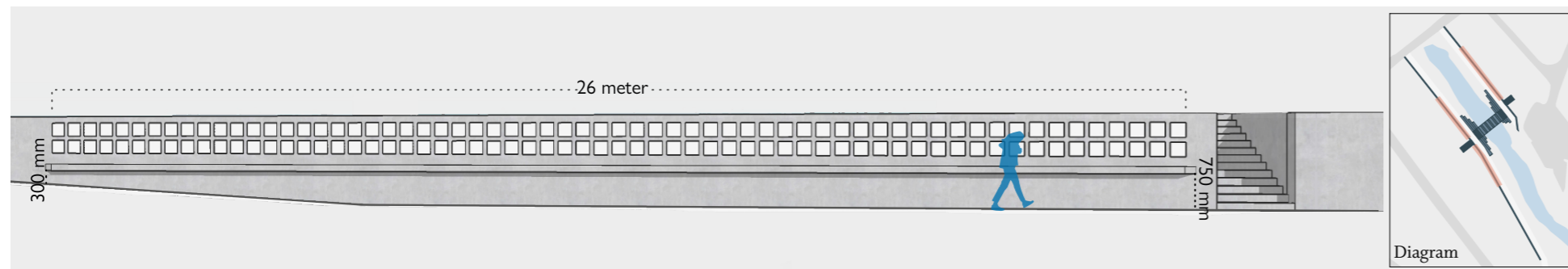
Illustrasjonen viser navneplatene på muren. Disse er kvadratiske steinplater som festes til betongmuren. Pyntegjenstander kan plasseres på en hylle som er integrert i betongmuren. Navneplatene er plassert høyt på muren i tilfelle oversvømmelse ved flom.

Inngang

Illustrasjonen viser inngangen i sørvest som leder ned mot elven. Det er en tilsvarende inngang på motsatt side av elven.

Mur med minnesmerke

Snittet viser muren på nordsiden av elven.

På det høyeste vil undersiden av hylle være 750 mm over bakken, på det laveste 300 mm. Det er tilsvarende på andre siden av elven. Diagrammet viser hvor på muren navneplatene er, markert i oransje. Totalt er det 304 navneplater. Størrelsen på platene gjør det mulig å dele plate med en annen, da vil det være plass til 608 navn.

Vegetasjon

Trær

Eksisterende trær: Mesteparten av de eksisterende trærne langs elven er fjernet for å åpne for sikt langs elven og gi mer lys til askelunden. Trærne mellom driftsgården og elva er beholdt.

Nye trær: Vi planter seks nye trær, der fire av dem er istervier (*Salix pentandra*). Denne arten liker seg i elvekanter og vil hjelpe med å stabilisere grunnen langs elven (Austad mfl., 2017). De to siste trærne plantes i samme art som flere av de eksisterende trærne trolig er, nemlig svartor (*Alnus glutinosa*).

Vegetasjon langs elven

Langs elven plantes lav vegetasjon istedenfor høye trær for å bevare oversikt og gode solforhold. For eksempel heivier/krypvier (*Salix repens*). Vegetasjonen vil også fungere som et erosjonssikrende tiltak.

Busker

Langs toppen av betongmurene er det en blanding av vintergrønne og blomstrende busker. Disse gir skjerming mellom eksisterende gravfelt og askelunden. Det må velges arter som er relativt lave for å unngå å gjøre askelunden skyggefull.

Case-område 2:
Solheim gravplass

Solheim gravplass

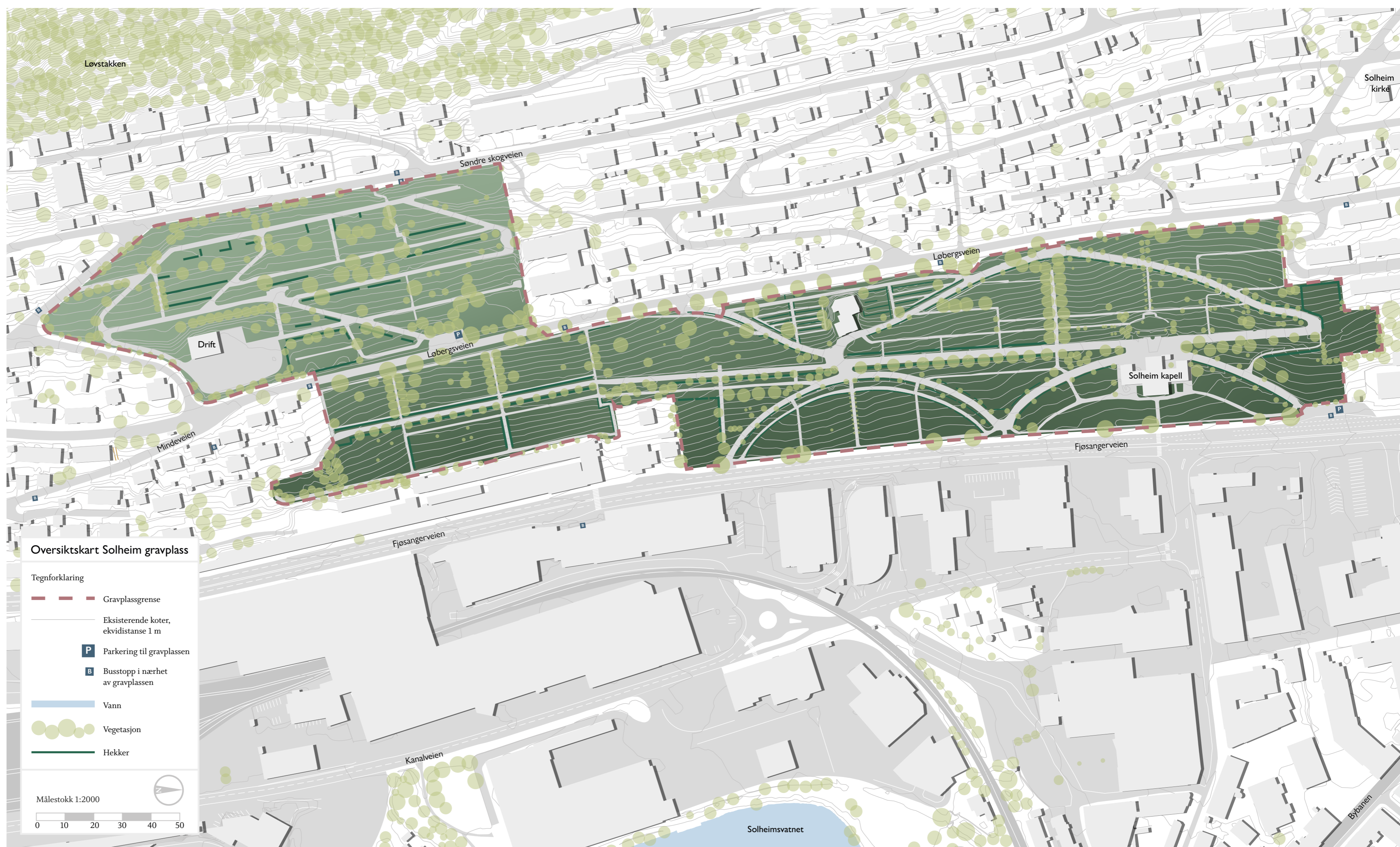
Sted: Årstad, Bergen, Vestland

Årstall: 1917

Størrelse: 117,5 dekar

Om Solheim gravplass:

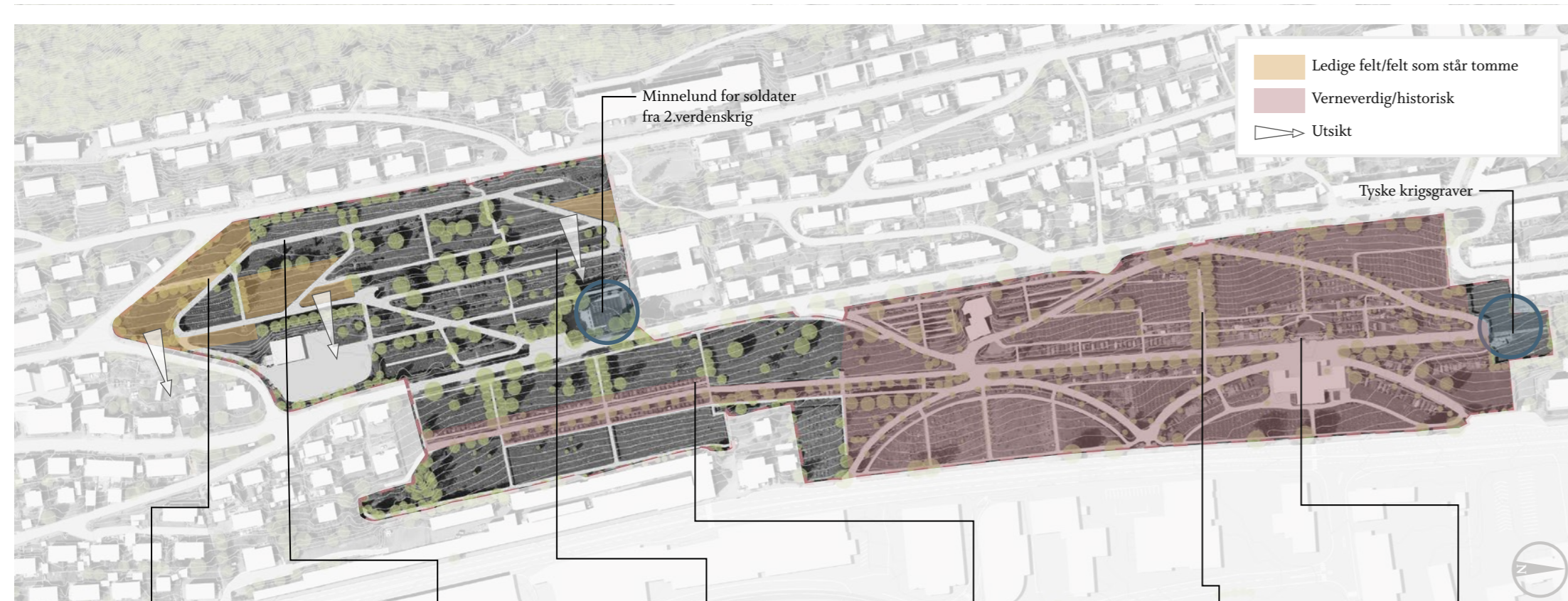
Solheim gravplass består av en nedre og en øvre del, der Løbergveien deler gravplassen i to. Den eldste delen (nedre del) er tegnet av Ralph Wilson. De buede veiene er et resultat av hans ønske om å gi gravplassen et annet utseende enn de tradisjonelle gravplassene med sine kvadratiske felt. Vegetasjonens plassering og type ble nøye planlagt. Gravplassen har ett av fire kapell i Bergen, Solheim kapell. Kapellet ble tegnet av arkitekt Sigurd Lunde og har et nedlagt krematorium og en urnehall i underetasjen (Gravplassmyndigheten i Bergen, u.å. b; Bækken, 2011).

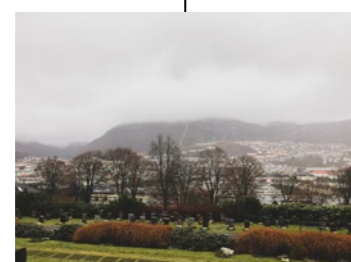
Registreringer på Solheim gravplass

Solheim har, etter vår mening, mange verneverdige kvaliteter. Det bratte terrenget og planen for nedre del av gravplassen er noe av det som gjør den unik. Etter registrering konkluderte vi med å ikke gå videre inn på den delen av gravplassen vi mener er verneverdig (markert i kartet). Øvre del av gravplassen har flere tomme felt og en fin utsikt over byen.

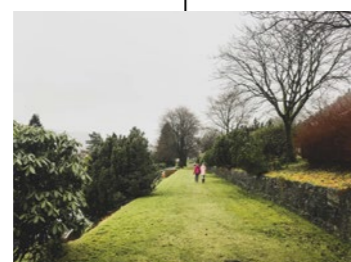
Nedenfor viser vi registreringer av kvaliteter på gravplassen, samt kommenterer hvilke kvaliteter vi vil beholde og bruke videre i utformingen av en askelund.

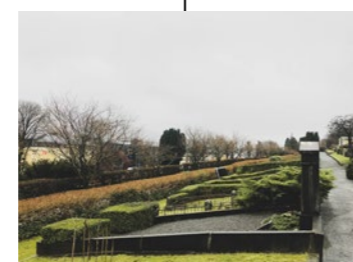
Bildet viser to av de ledige feltene i ytterkant av gravplassen. Feltene er bratte, gresskledd og relativt store.

Bildet er representativt for utsikten man har over byen fra øvre del av gravplassen. Denne kvaliteten ønsker å vi å benytte oss av.

Et pusterom på gravplassen uten graver, som vi ønsker å beholde.

Langs mange av hovedgangveiene på nedre del er det plassert rammegraver. Dette er en del av den karakteristiske utformingen av Ralph Wilson (Gravplassmyndigheten i Bergen, u.å.).

Flere alléer på tvers av gravplassen preger den verneverdige delen av gravplassen. Trappene og trærne gir en opplevelse av storslagenhet.

Plassen bak kapellet er nedslitt og preget av tiden, dette inkludert kapellet.

Konsept – RO

Gravplassen ligger tett inntil trafikkerte bilveier, som gir plassen en del støy. På den nedre delen av gravplassen er det høye murer som skjermer mot Fjøsangerveien. Dette ble tegnet inn av Ralph Wilson, fordi han mente man burde skjerme gravplassen mot den bråkete og støyete veien (Bækken, 2011). Denne tankegangen vil vi videreføre til øvre del av gravplassen med konseptet "RO".

Det å gi de etterlatte ro og fred kan virke restituerende og gjøre besøket på gravplassen hyggeligere. Med dette konseptet vil vi vende blikket mot utsikten og landskapet samtidig skape rolige, avskjermete rom.

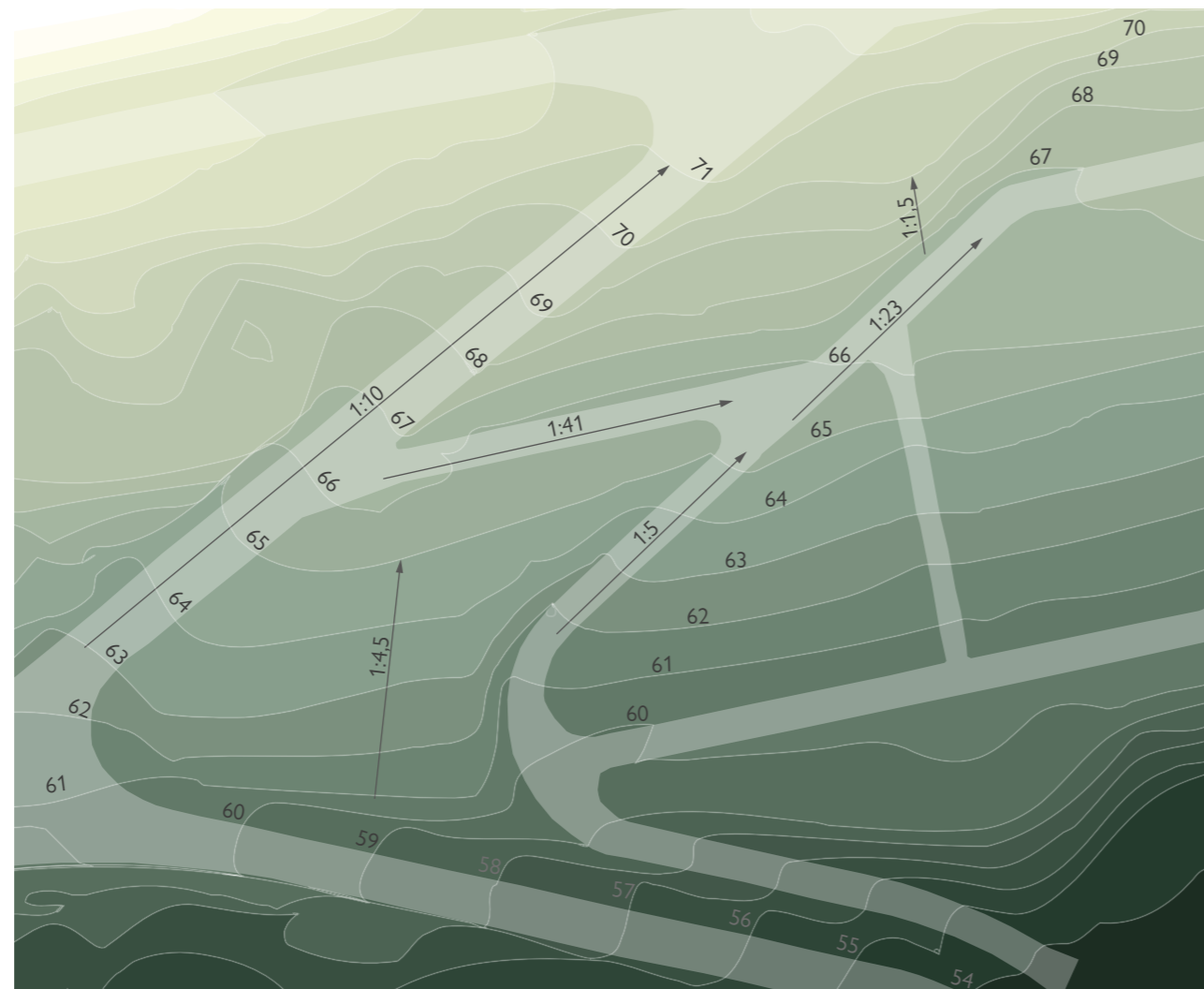
Valg av område

Ut fra registreringene valgte vi feltet som ligger i sørenden av gravplassen (markert under) for vår prosjektering. Dette var ett av de større, ledige feltene. Feltet har god utsikt og kommer ikke i konflikt med eksisterende gravfelt.

Terrenganalyse

Gravplassens terreng er veldig bratt. Utenom veiene har analyseområdet varierende stigning på mellom 10-70%. Få av gangveiene på gravplassen er universelt utformet. Den bratteste gangveien er 1:5 (20% stigning).

Askelunder fra eksempelsamlingen

Etter registrering og analyse vil vi her se på hvilke askelunder fra eksempelsamlingen vi kan anvende på case-området.

Vi vurderte askelunder som kunne tilpasses terreng eller gi god utsikt. Under har vi presentert de askelundene vi vurderte, med positive og negative sider. Samt markert de ideene vi bygger videre på.

Fossefall

+

Tar opp stor
terrengforskjell.

Tilfører vann som en
kvalitet.

-

Kan oppleves massiv.

Bryter med konseptet,
fordi den ikke skaper
intime, avgrensede
rom.

Minneteater

+

Tar opp terrenget på
en god måte.

-

Trenger mye areal.

Askeseng

+

Ligger godt i terrenget.
Vender ut mot
utsikten.

Murene gir skjerming.

-

Lager mange
terrassenivåer.

Askerammer

+

Kan tilpasses
terrenget.

-

Vender blikket
nedover.

Askehage

+

Skaper intime rom.

Askespredningsfeltet
i grus kan variere i
størrelse.

Kan tilpasses terreng.

-

Minnevarde

+

Vender blikket
nedover.

Kan være vanskelig
i det veldig bratte
terrenget.

Askelunden på Solheim gravplass

Askelunden på Solheim består av flere terrasser som ligger i det bratte landskapet. Grønne, hengende planter og stauder gir terrassene pryde og en hagefølelse. De høye murene med benker henvender seg mot utsikten og gir rom for ro. Navneplater er plassert i større nisjer og det er tilrettelagt for å sette fra seg pyntegenstander.

Asken blir gravsatt i grusfeltene som ligger mellom staudene. Grusen blir skjøvet til side og man sprer asken, for å så skyve grusen tilbake over asken. Raking av grusen kan være en fin handling som kan gi ro til besøkende. Samtidig som mønster i grusen gir terrassene pryde.

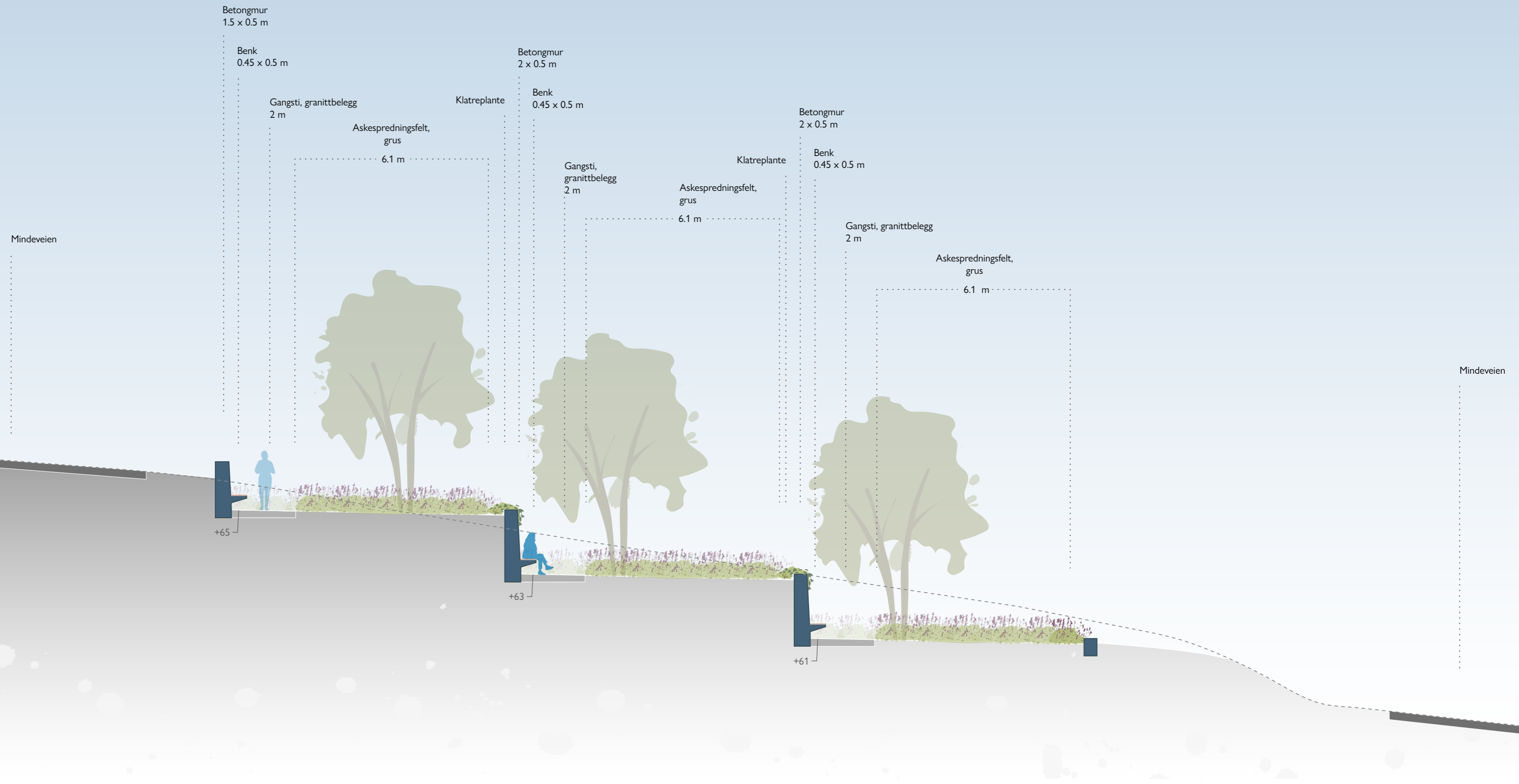
116

Solheim askelund

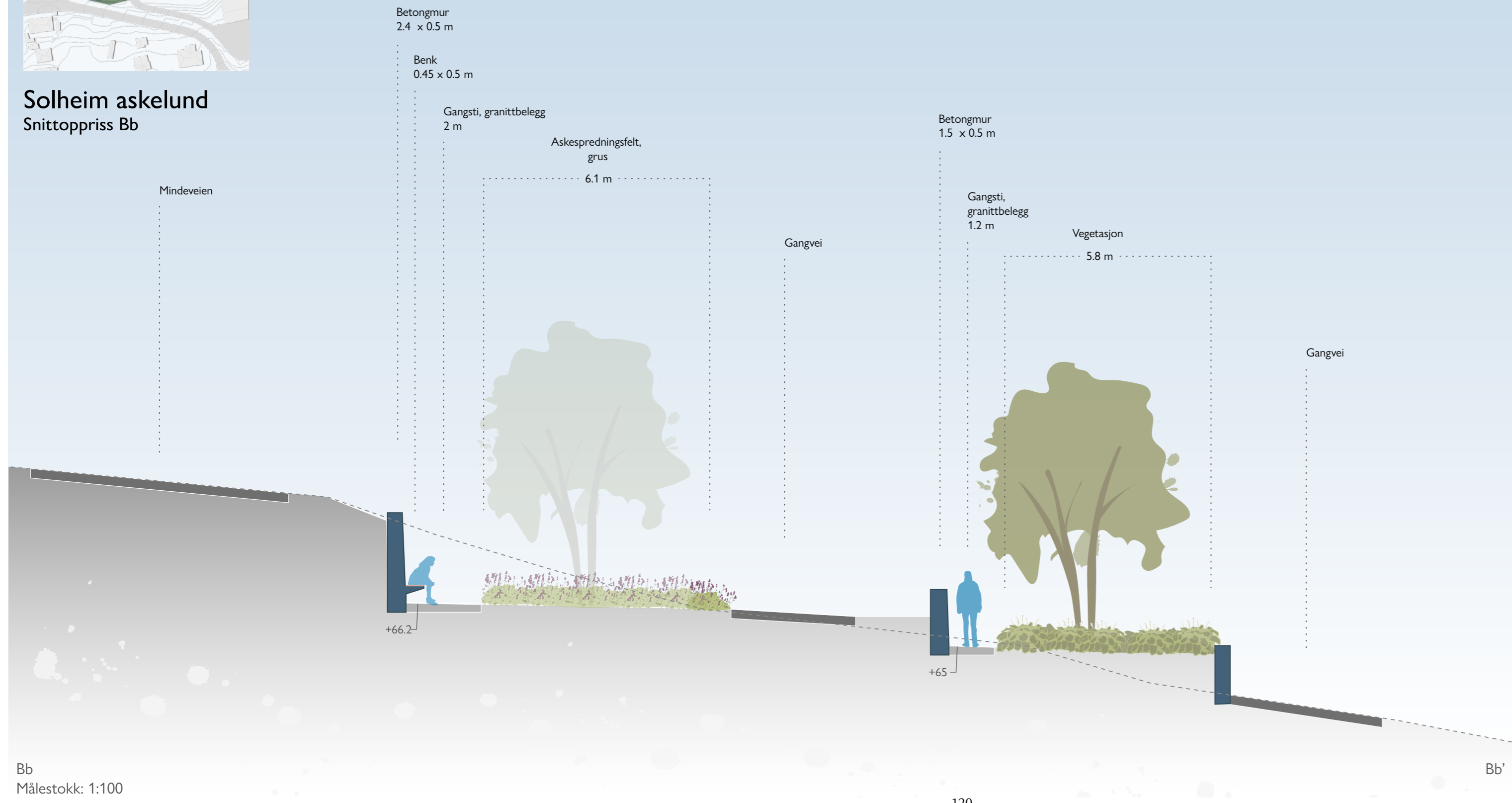
Snittoppriss B

Solheim askelund

Snittoppriss Bb

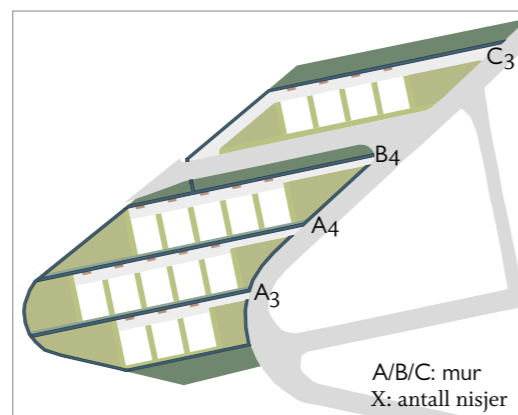

Detaljer

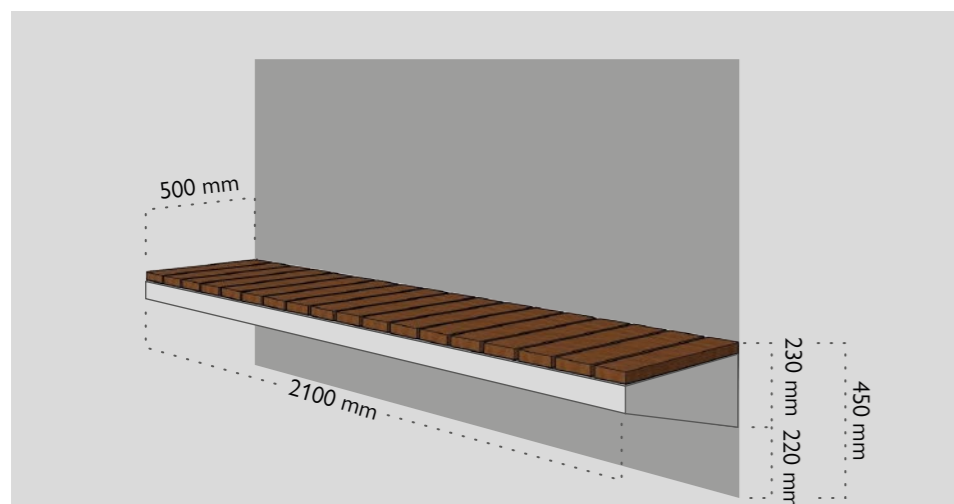

Minnesmerke

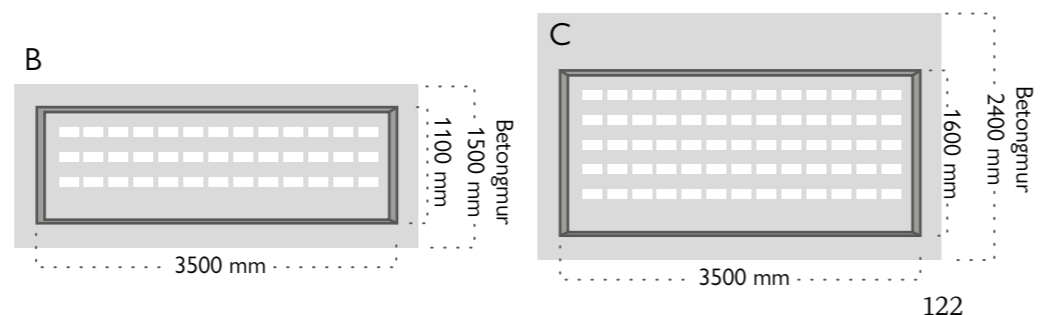
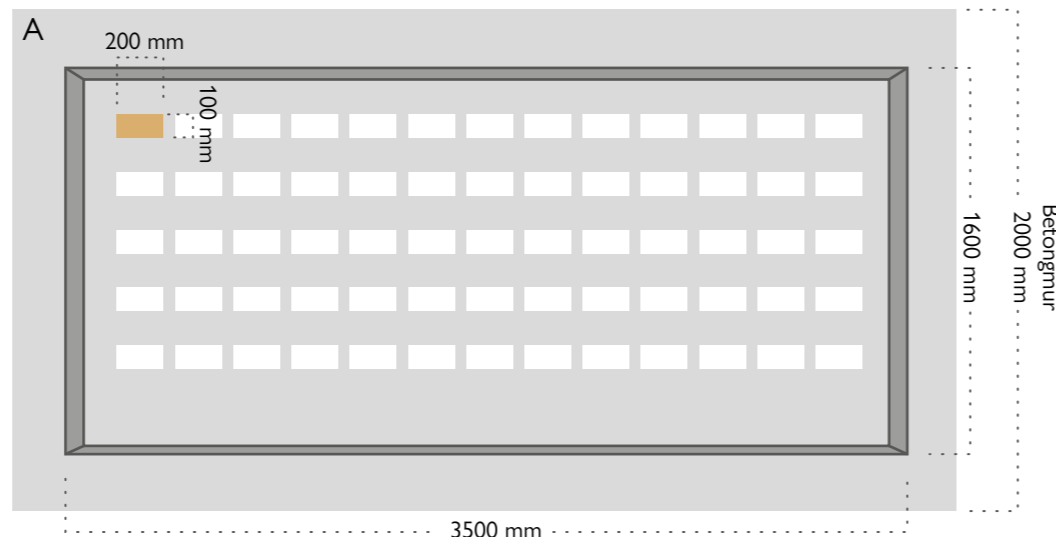
Navneplater er plassert i større nisjer i betongmuren og gir et naturlig sted å sette fra seg pyntegjenstander. Nisjene er inspirert av urnehallen som er under kapellet på gravplassen. Murene har ulik høyde som har ført til ulik størrelse på nisjene, vist nedenfor. Totalt er det 14 nisjer med ulik plass til navn (65/39). Totalt er det plass til 806 navneplater.

Benk

Benkene er integrert i betongmuren og toppen er kledd i tre. De høye murene vil være skjermende i ryggen.

Vegetasjon

Trær

Eksisterende trær: På grunn av terrengendringer fjernes alle de eksisterende trærne på området.

Nye trær: I de grønne vegetasjonsfeltene planter vi fire hegg (*Prunus padus*). Disse har høy pryddverdi på forsommeren (Austad mfl., 2017).

Vegetasjon

Vegetasjonsfeltene i enden av terrassene skal ha grønn og voluminøs vegetasjon. Fokuset er på grønt bladverk i ulike høyder. For eksempel ulike typer bladliljer (*Hosta*).

Stauder

Blomstrende stauder rammer inn grusfeltene, eksempelvis prydkattemynte (*Nepeta x faassenii*) som blomstrer mellom juni og september med lavendelblå blomster. Denne liker seg i drenert grusjord (Langeland, 2005).

Klatreplanter

I enden av grusfeltene plantes klatreplanter som henger ned over murkanten, eksempelvis villvin (*Parthenocissus inserta*).

Case-område 3:
Tennebekk gravplass

Tennebekk

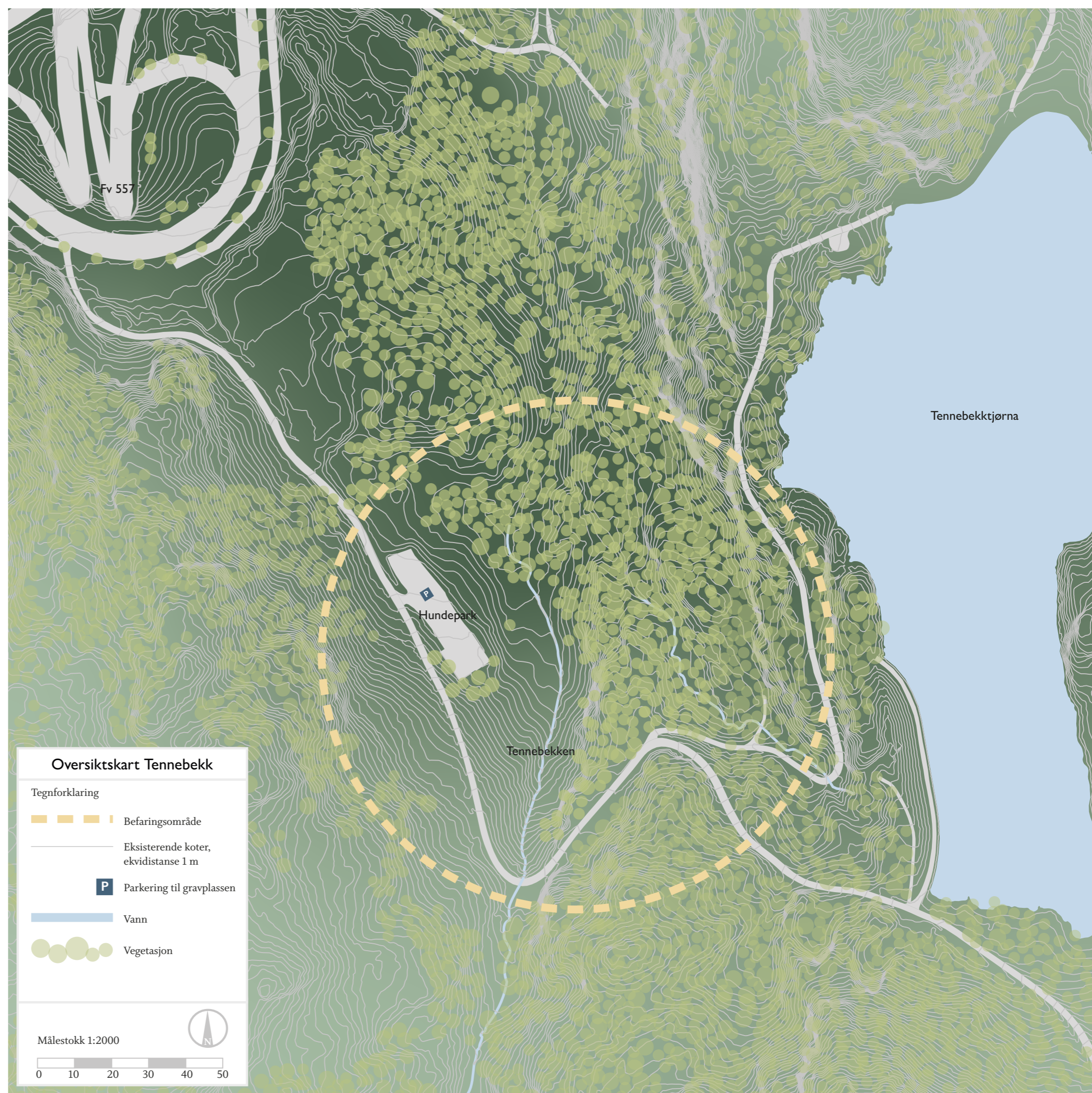
Sted: Laksevåg, Bergen, Vestland

Årstall: Området er regulert til ny gravplass

Størrelse: ca. 50 dekar

Om Tennebekk:

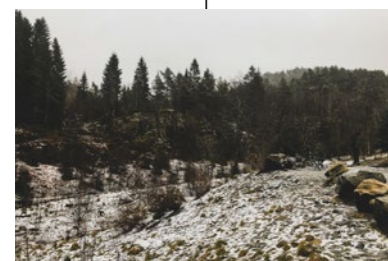
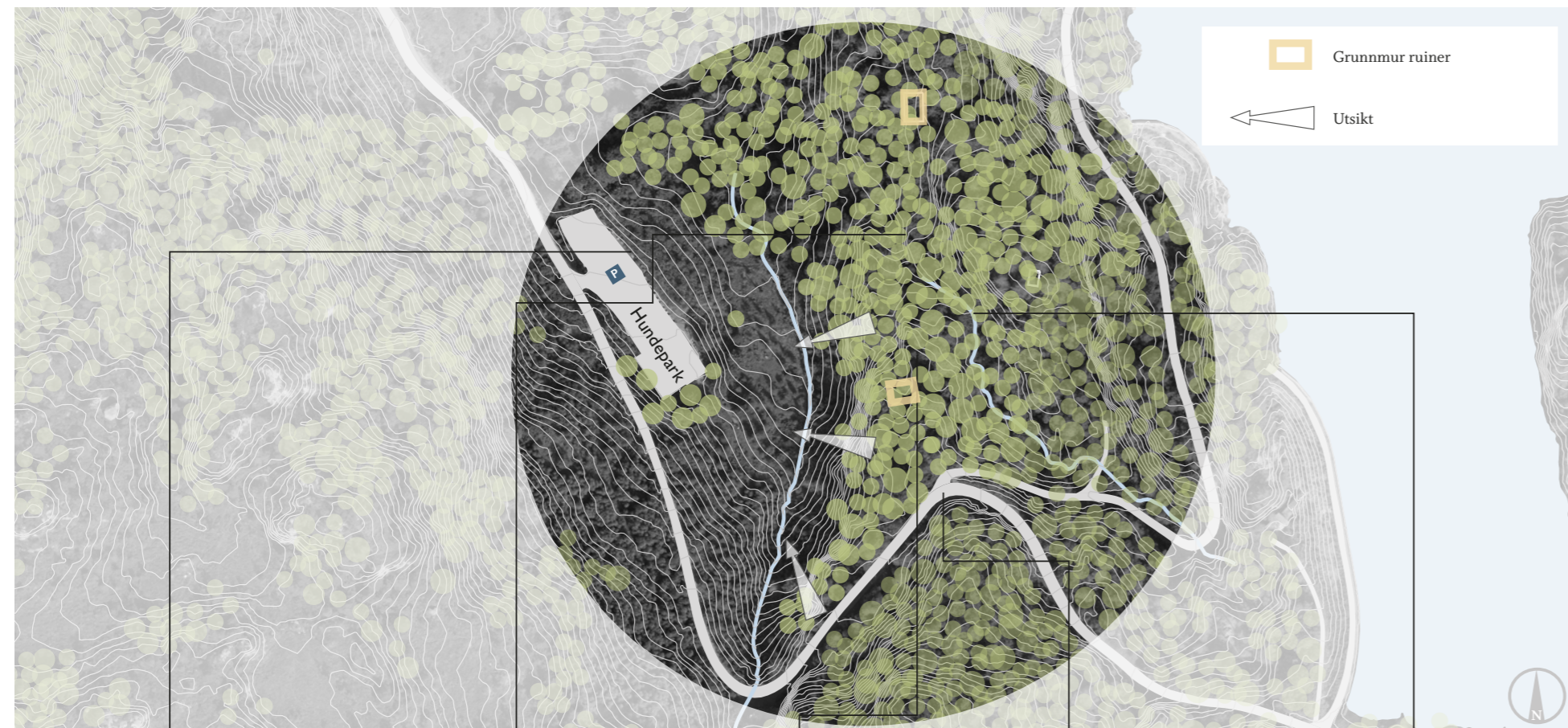
Tennebekk ligger i dalføret mellom Lyderhorn og Damsgårdsfjellet som er to av de syv byfjellene rundt Bergen sentrum. Her er det regulert et område til ny gravplass. I dag blir området brukt som rekreasjonsområde og har blant annet en inngjerdet hundepark. Store deler av området er skog. Historisk var det flere gårder i området med tilhørende jorder for dyrkning, men med tiden har skogen tatt over (Bergen kommune, 2012). På befaringen observerte vi rester etter bygg, grunnmurer og deler av steingjerder inne i skogen.

Registreringer på Tennebekk

Området som er regulert til gravplass er relativt stort og det er vanskelig å orientere seg gjennom terrenget. Det er mye vegetasjon, store høydeforskjeller og bratte partier uten sti. Ved befaring valgte vi ut et område å registrere som hadde god utsikt og som vi så hadde potensiale til en askelund.

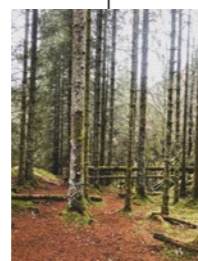
Registreringene under viser hva vi vektlegger og hva vi ønsker å ta med videre fra området inn i prosjekteringen av en askelund.

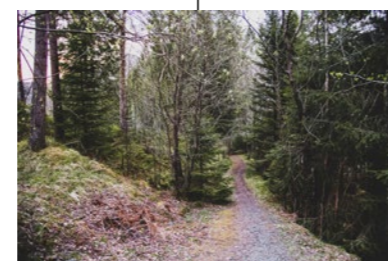
Her ser man opp mot området fra den eksisterende hundeparken. I forgrunnen er den eksisterende vegetasjonen klippet og holdt nede.

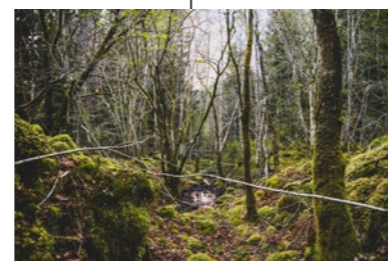
Vegetasjonen er en blanding av løv- og bartrær. Bekkeløp i skogbunnen er en kvalitet.

Skogbunnen i store deler av området er også en kvalitet

Grussti som fører inn i skogen. Området har flere opptrakkete stier som ser ut til å bli brukt jevnlig.

Skogbunnen og bekken gir området fine kvaliteter og en følelse av uberørt natur.

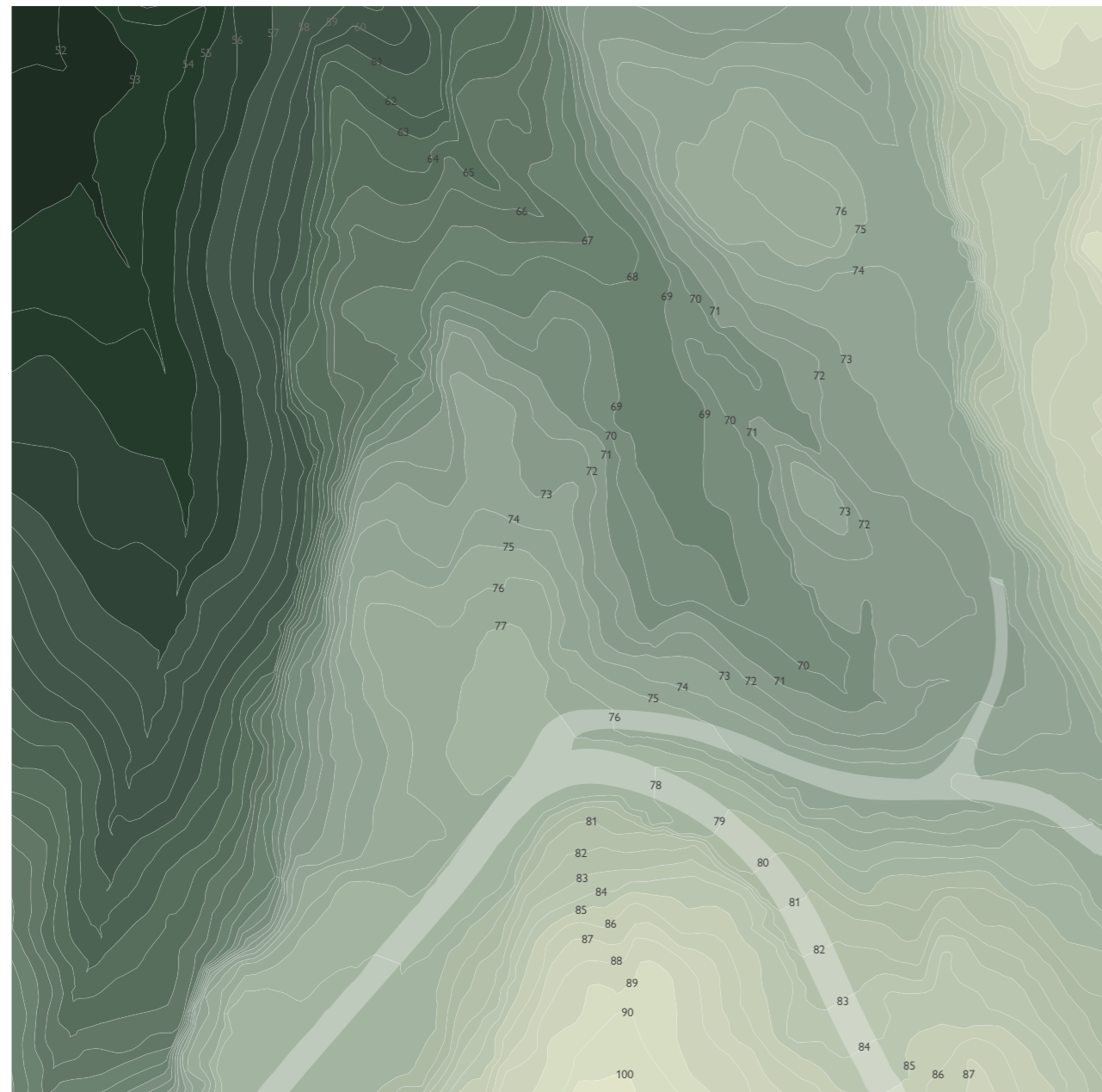
Konsept – Sveve over terrenget

Den ”ville” skogen på Tennebekk er den kvaliteten vi ønsker å ta med videre i en askelund. Vi vil bruke naturen slik den er med minimale terrenginngrep. Samtidig vil vi gjøre skogen tilgjengelig for alle gjennom å anlegge en askelund. Derfor ble konseptet ”sveve over terrenget”. Å kunne bevege seg over bunnsjiktet/terrenget uten direkte kontakt med bakken kan gi en opplevelse utenom det vanlige, samt gi god kontakt med himmelen og utsikt over landskapet som ligger under.

Terrenganalyse

Tennebekk har et bratt terreng med daler og rygger. Der det er brattest er det bart fjell, mens mesteparten av området har en moselagt skogbunn. Vi vil bruke terrenget istedenfor å planere og ødelegge kvalitetene som finnes her. Det var derfor naturlig å velge et område med litt flatere partier og utsikt over resten av dalen.

Askelunder fra eksempelsamlingen

Etter registrering og analyse vil vi her se på hvilke askelunder fra eksempelsamlingen vi kan anvende på case-området. Vi vurderte askelunder som bruker skogen. Under har vi presentert de askelundene vi vurderte, med positive og negative sider. Samt markert den ideen vi bygger videre på.

Vannlund

+

-

For bratt terreng.

Kan føles liten i forhold til det store området

Askesti

+

-

Kan ligge over terrenget.

Kan utnytte arealet godt.

Variierende opplevelser langs stien.

Gjør terrenget utilgjengelig.

Urneskog

+

-

Bruker rommet under trekronene.

Bratte stier.

Kupert terreng gjør det vanskelig å plassere urnene.

Askelunden på Tennebekk

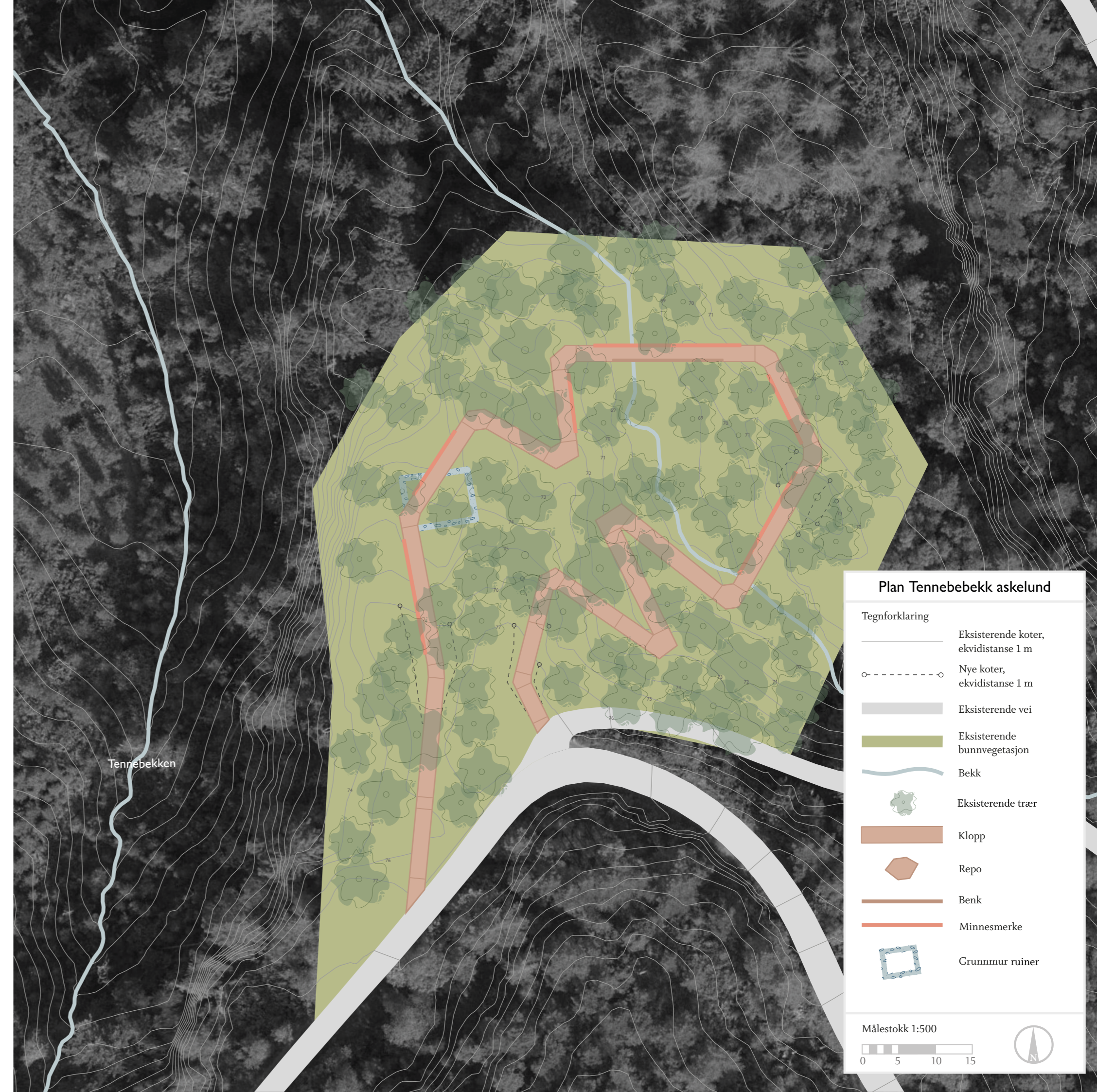
Askelunden på Tennebekk er en universelt utformet klopp som ligger, svever, over et kupert terreng. Kloppen er 240 meter lang, 2 meter bred og har ulik helning og høyde over terrenget. Tre steder skjærer kloppen inn i terrenget. Askelunden har to innganger fra eksisterende grusvei.

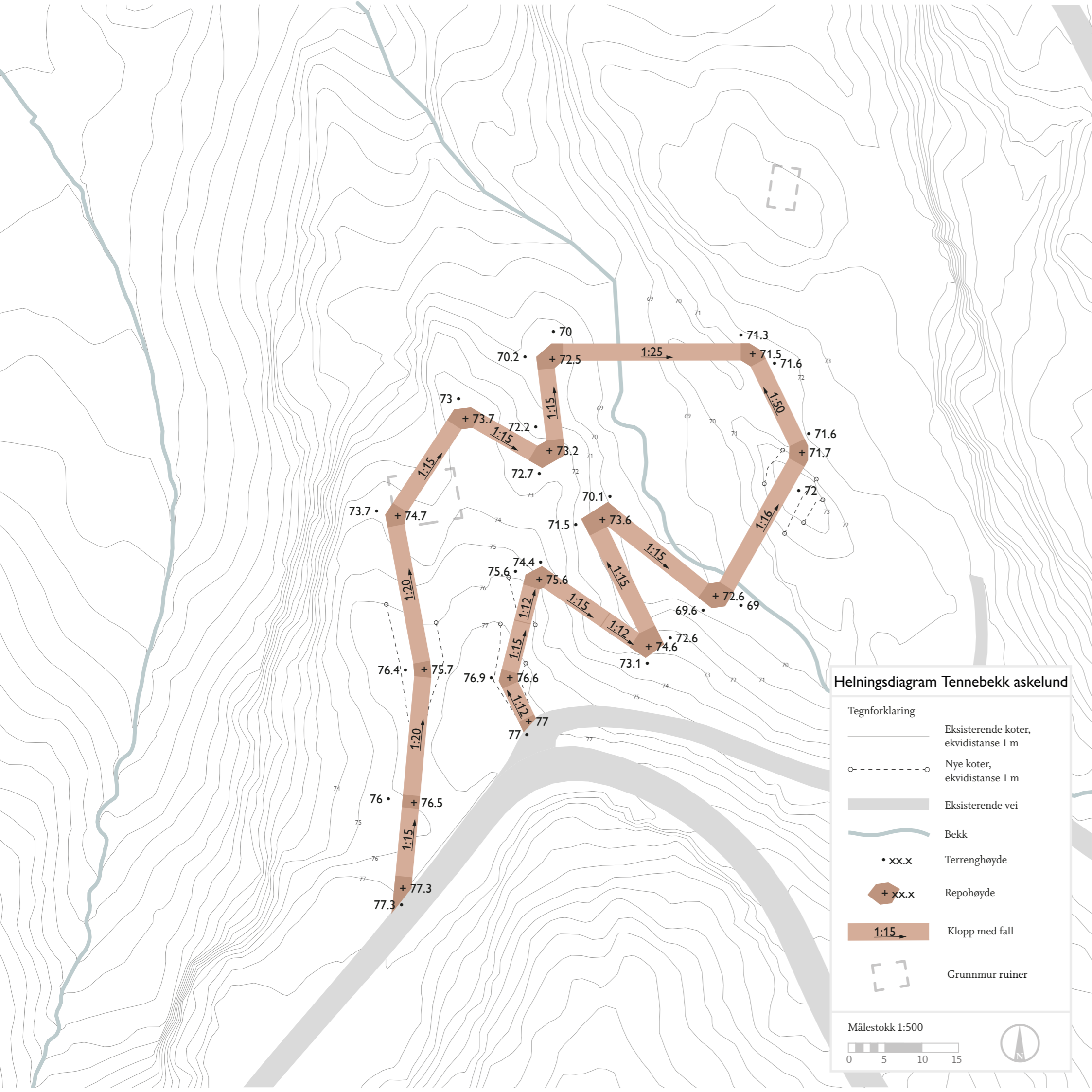
Asken spres i vegetasjonen rundt kloppen. Under en seremoni vil man kunne spre asken direkte fra kloppen eller ved at forvaltningen sprer asken i terrenget. Det vil ikke være mulig for de pårørende å gå ut i terrenget selv, for enten å spre asken eller legge igjen pynt ved spredningsplassen.

Kloppen er i tre og har et luftig preg for å forsterke opplevelsen av at den ligger over terrenget og naturen under. Man får et navn på minnesmerke langs kloppen. Siktlinjenene ut i landskapet vil forsterkes ved at man kommer over bunnsjiktet og opp under trekronene.

132

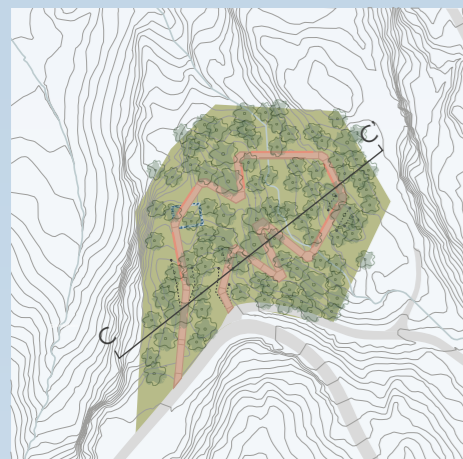
Helningsdiagram Tennebekk askelund

Tegnforklaring

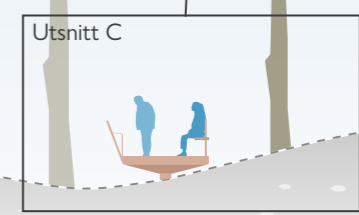
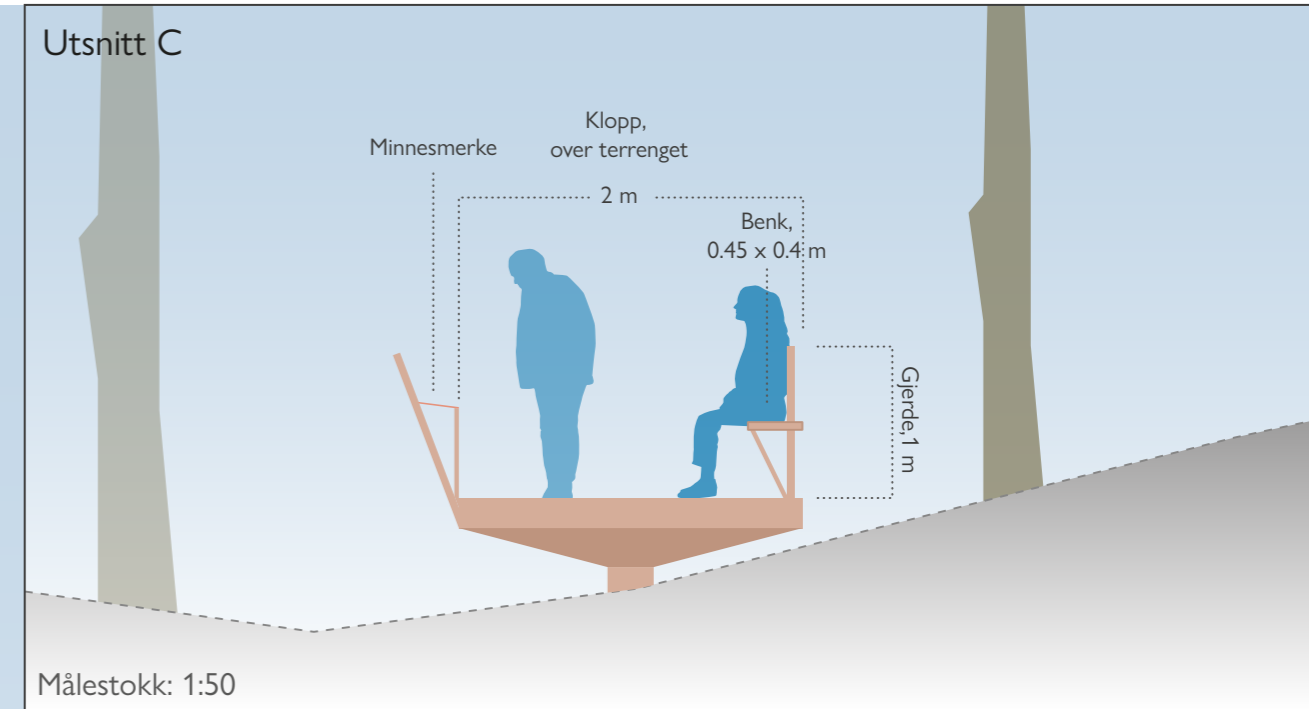
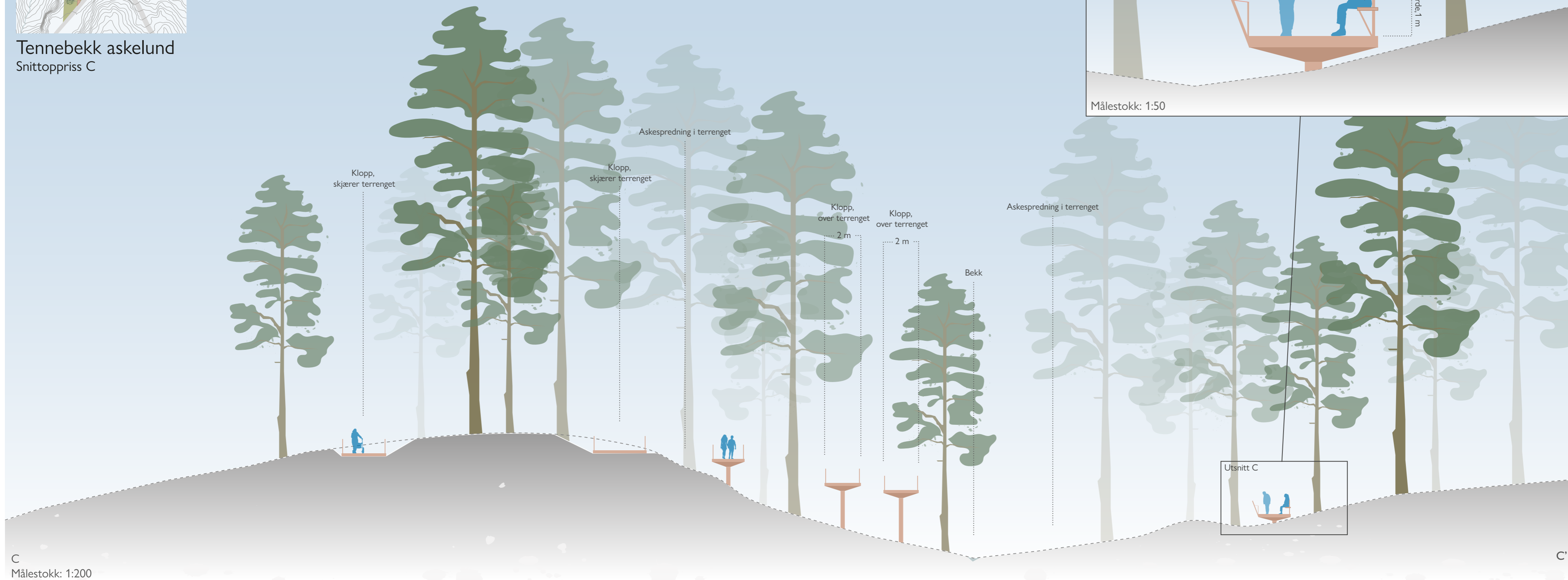
- Eksisterende koter, ekvidistanse 1 m
- Nye koter, ekvidistanse 1 m
- Eksisterende vei
- Bekk
- • xx.x Terrenghøyde
- + xx.x Repohøyde
- 1:15 → Klapp med fall
- Grunnmur ruiner

Målestokk 1:500

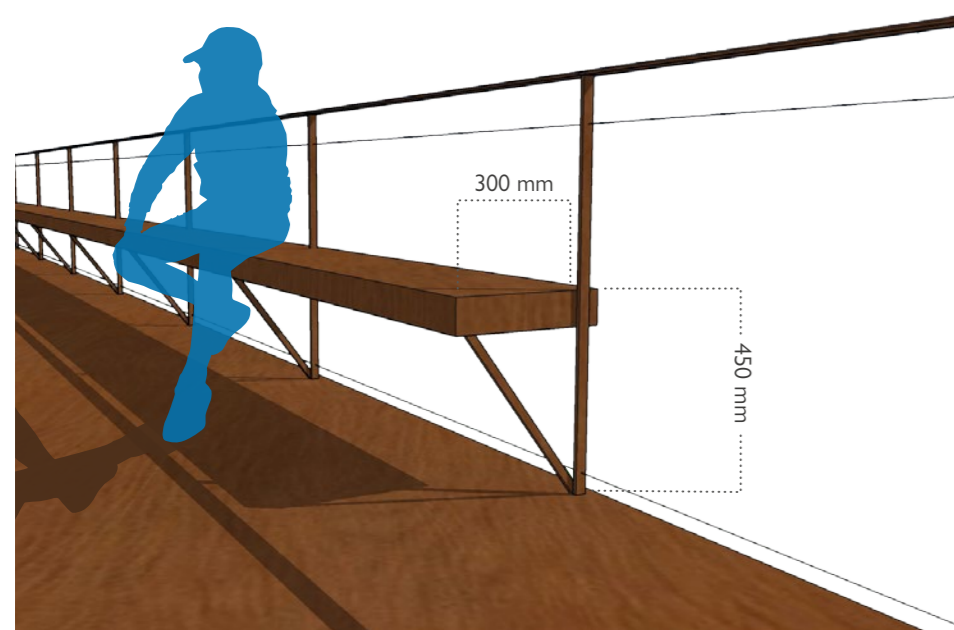

Tennebakk askelund
Snittoppriss C

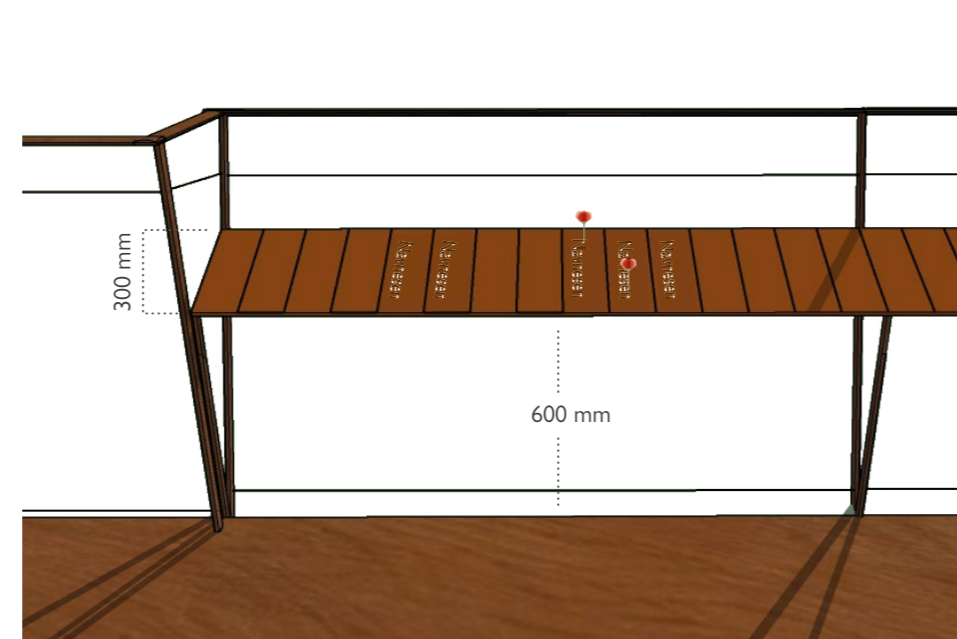
Detaljer

Gjerde og benk

I likhet med resten av kloppen er gjerdet i tre. Mellom stolpene er det en transparent netting som ikke skal hindre sikten til naturen. Gjerdet følger kloppen på begge sider langs hele strekningen. Benkene er integrert i gjerdet.

Minnesmerke

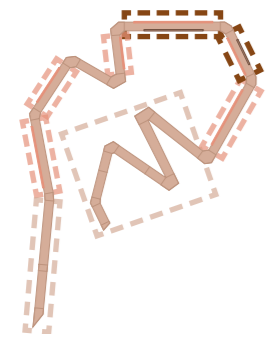
Minnesmerket på kloppen ligger på innsiden av gjerdet.

Navnene skjæres ut i valgt materiale slik at man ser gjennom bokstavene. Man velger selv hvilket navn man vil ha utskjært (etternavn, fornavn eller et kallenavn).

I askelunden er det plass til total 780 navn. Etter fredningstiden, 20 år, kan man leie plass videre, ellers utgår navneplaten.

Klopp - 3 deler

Kloppen har tre ulike deler. Enten minnesmerke og benk sammen, bare minnesmerke eller ingen av delene.

Klopp med gjerde

Illustrasjonen viser kloppen med kun gjerde. Denne delen er ved inngangene og hvor helningen er brattere enn resten av kloppen.

Klopp med gjerde og minnesmerke

Her vises kloppen med gjerde og minnesmerke som heller svakt ut over terrenget. Klopp med minnesmerke er plassert der det er utsikt, åpninger i skogen eller sikt mot bekken.

Klopp med gjerde, minnesmerke og benk

Kloppen med benk, gjerde og minnesmerke er plassert to steder hvor det er slakere helning. Ved lengre strekninger deles benken opp.

Vegetasjon

Eksisterende skogsvegetasjon

Den eksisterende skogsvegetasjonen som kommer i konflikt med selve kloppen ryddes. I noen områder vil flere trær felles for å gi mer lys til kloppen og skogbunnen. Noe skjøtsel av vegetasjonen må påregnes som tynning av oppslag av løvtrær.

Bekken som renner under kloppen er i dag delvis skjult av vegetasjon og noe vegetasjon fjernes for at den skal synliggjøres.

Case-område 4:
Tjensvoll gravlund

Tjensvoll gravlund

Sted: Tjensvoll, Stavanger, Rogaland

Årstall: 1965

Størrelse: 50 dekar

Om Tjensvoll gravlund:

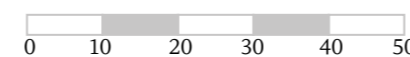
Tjensvoll gravlund ble anlagt i nærheten til Mosvatnet og tilhørende rekreasjonsområde i 1965. Gravlunden er tegnet av Arkitektene Kollandsrud i 1963 (Kiran, 2009a) og har sett omtrent lik ut siden da. Kapellet kom til i 1995 og er tegnet av Knut Hoem og Ingeborg Hoem (Kiran, 2009b). Gravplassen har kiste- og urnegraver og en stor, sirkulær, navnet minnelund anlagt i tilknytning til kapellet.

Oversiktskart Tjensvoll gravlund

Tegnforklaring

- Gravplassgrense
- Eksisterende koter, ekvidistanse 1 m
- Parkering til gravplassen
- Busstopp i nærhet av gravplassen
- Vann
- Vegetasjon
- Hekker

Målestokk 1:2000

Registreringer på Tjensvoll gravlund

Tjensvoll er en karakteristisk gravlund med et stramt formgrep. Gravplassen har to tydelige akser fra sørøst til nordvest. Mellom disse to aksene er det rette, klipte hekker som lager mindre rom rundt gravfelt. I sør er det en dobbel allé på en terreng høyde som skjærer gravplassen fra den høyt trafikkert bilveien, E39.

En sirkulær, navnet minnelund er godt integrert i terrenget med omkransende trær. På nordsiden av gravplassen heller terrenget i en bratt skråning, med tett løvevegetasjon, ned mot et rekreasjonsområde.

Registreringen nedenfor viser karakteristiske områder og akser samt ledige arealer på Tjensvoll gravlund

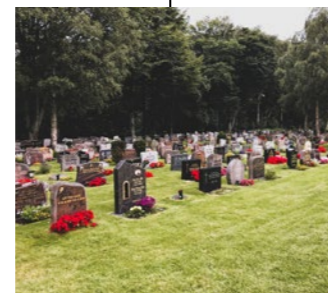
I vestenden er det flere gravfelt som er klargjort for kommende graver.

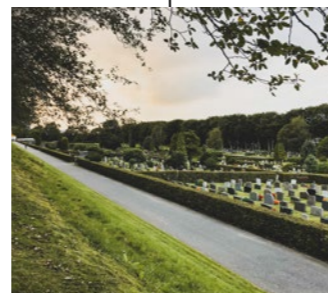
Lengst nord på gravplassen flater terrenget ut.

Sørover stiger terrenget opp mot en dobbel allé. Gangstiene er steinsatte.

Gravminnene står tett i urnefeltet. Bak urnefeltene er terrenget bratt med tett løvevegetasjon som danner en fin ramme.

Lange, rette veier forsterker den langstrakte gravplassen. Aksene på oversiden gir en god oversikt over gravfeltene som er innrammet av klipte hekker.

Den doble alléen ligger høyt over resten av gravplassen på en terreng høyde.

Konsept – Sirkel

Konseptet sirkel snakker sammen med formspråket til minnelunden, en storslagen sirkelformasjon, som ligger i terrenget. Sirkelen står i kontrast med formspråket til resten av gravplassen, og de tradisjonelle kiste- og urnegravfeltene.

Tjensvoll mangler et tilsvarende element til minneslunden i nordvest. En askelund kan bli et slikt element her.

Askelunder fra eksempelsamling

Etter registrering og analyse vil vi her se på hvilke askelunder fra eksempelsamlingen vi kan anvende på case-området.

Vi vurderte askelunder som passet på flate områder. Under har vi presentert de askelundene vi vurderte, med positive og negative sider. Samt markert de ideene vi bygger videre på.

Vannlund

+

Tilfører et vannelement.

-

Skogeffekten forsvinner fordi området er for lite.

Skogen på askelunden kan komme i konflikt med eksisterende vegetasjon.

Askesky

+

Skaper blikkfang.

Tilfører prydevegetasjon.

Snakker godt med konseptet.

-

Minneneg

+

Passer på det flate området.

-

Området er for lite for å fremheve effekten av engen.

Askehage

+

Spiller på det eksisterende formspråket.

-

Bryter med konseptet.

Vannrenne

+

Tilfører et vannelement.

-

Utnytter ikke området.

Minnemur

+

Formspråket kan tilpasses.

-

Utnytter ikke området.

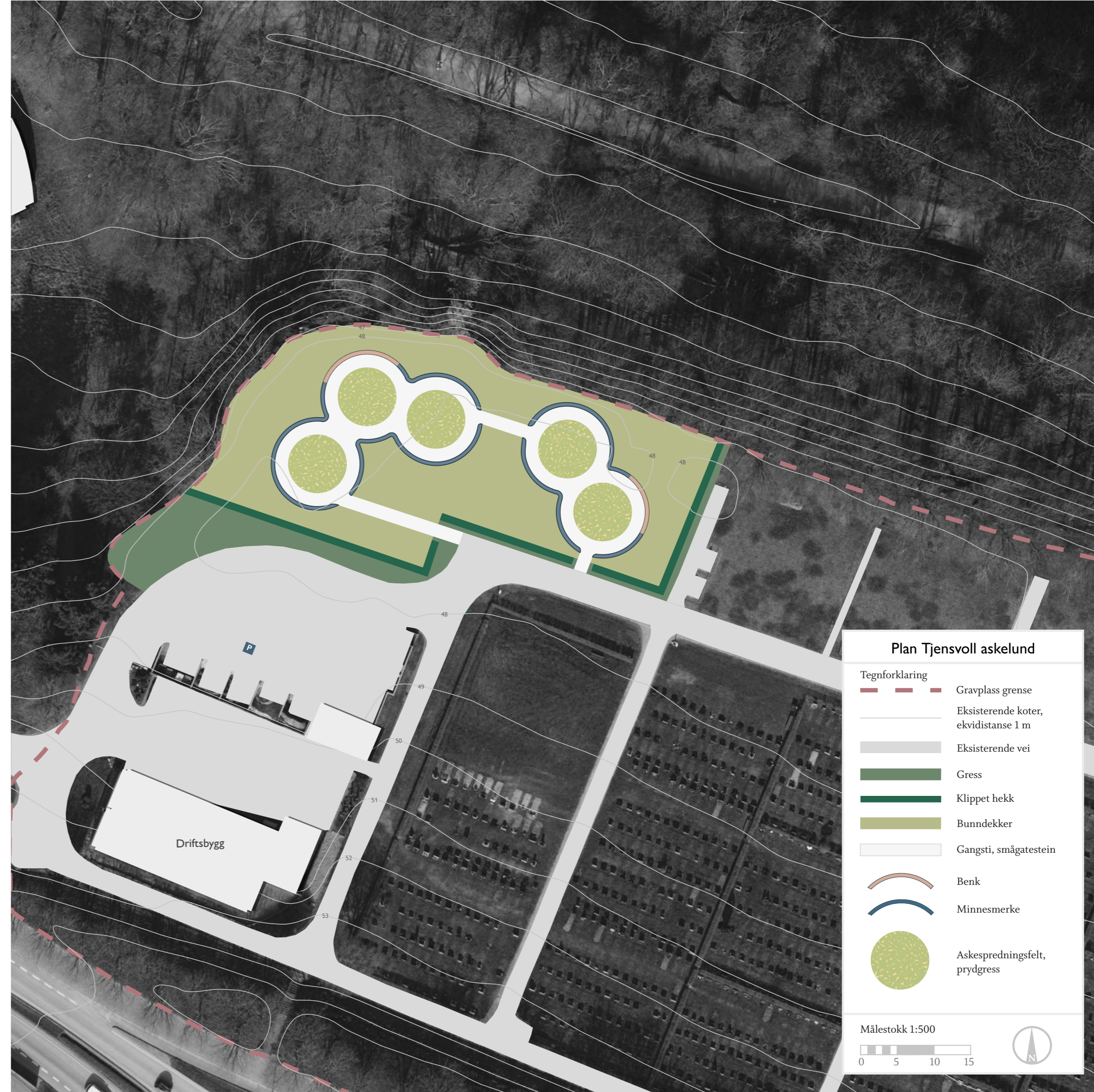
Askelunden på Tjensvoll gravlund

Tjensvoll askelund består av fem sirkler med pryddress. Asken spres over pryddresset ved hjelp av en konstruksjon, askeblomst, som er hentet fra eksempelsamlingen. Gangstien følger rundt formene til sirklene med pryddress og knytter de fem sirklene sammen. Gangstien har smågatesteinsbelegg med plan prikkhogget overflate som er sirkelsatt rundt pryddresset. Minnesmerke er lave radiehuggede steinblokker som ligger i ytterkant av sirklene hvor navn sandblåses direkte i steinen. Askelunden har to innganger, stramme hekker som avgrensner og leder besøkende inn.

Askelunden er på det flatere området i nordvestenden av gravplassen, hvor den tette løvvegetasjon i gravplassgrensen bidrar til romopplevelse og gir god avgrensning.

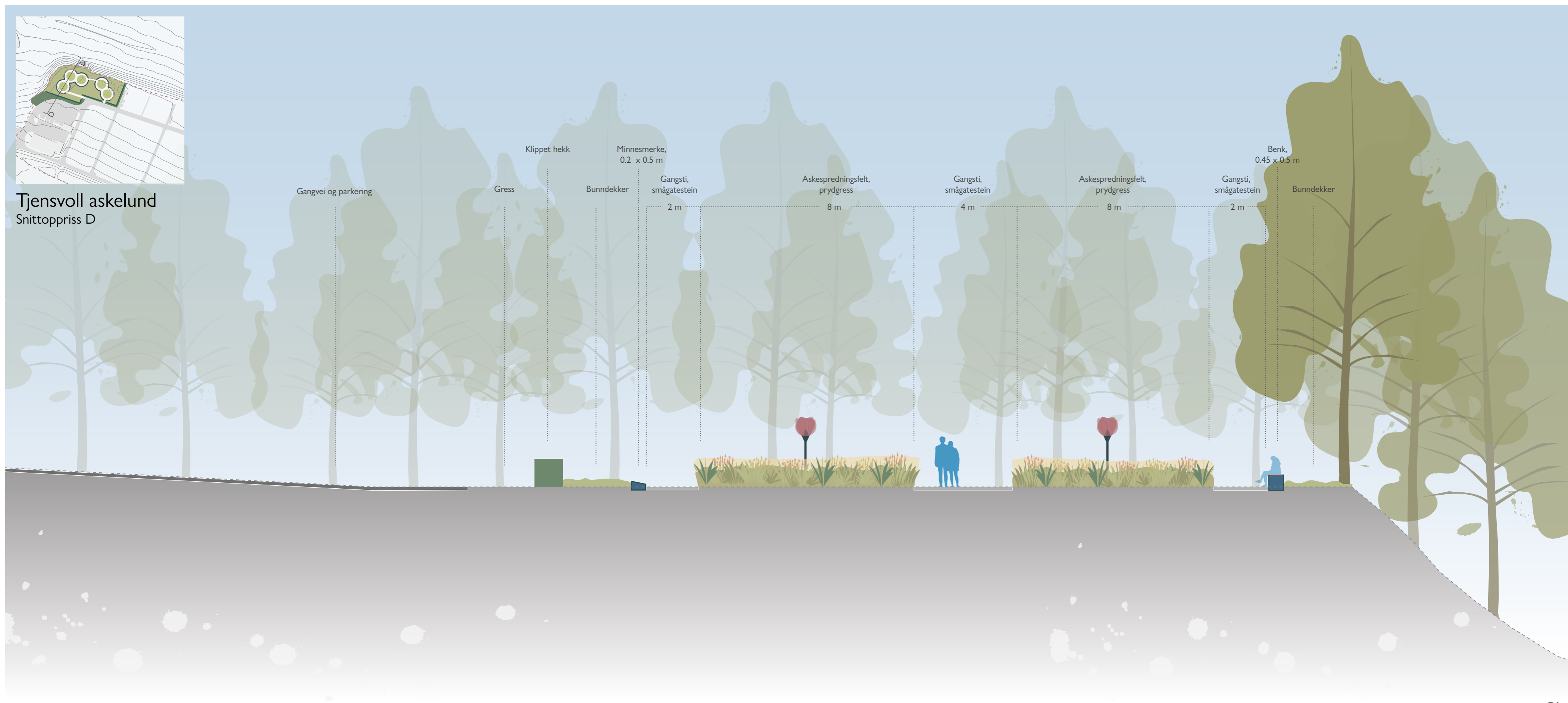
148

Tjensvoll askelund

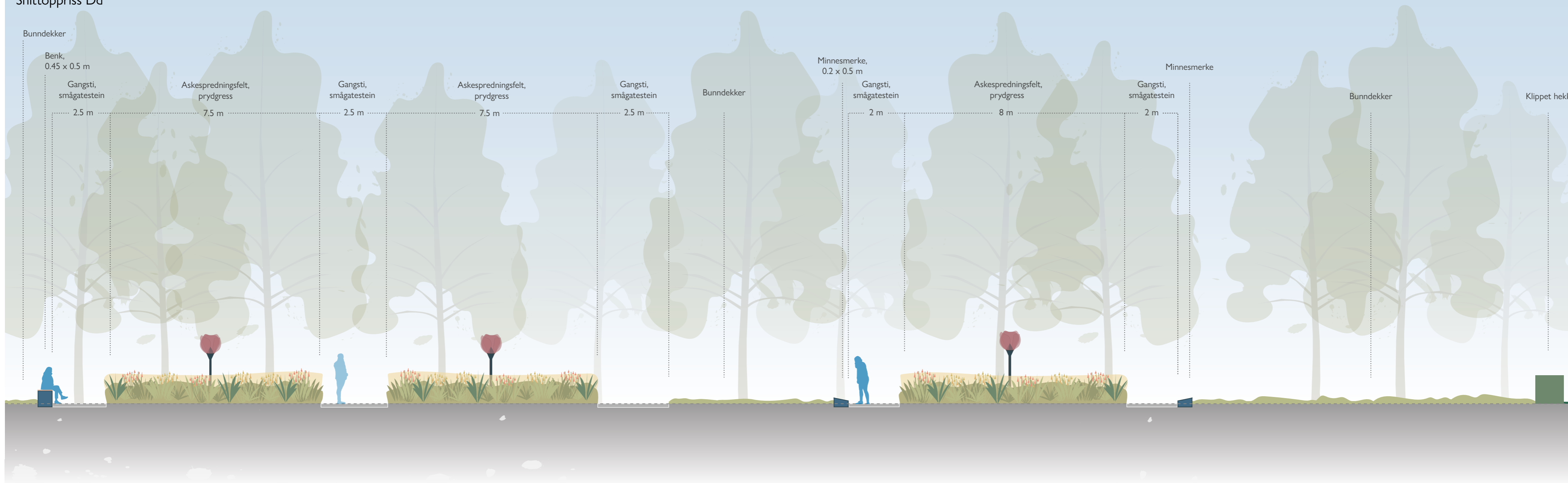
Snittoppriss D

Tjensvoll askelund

Snittoppriss Dd

Dd
Målestokk: 1:100

Dd'

Detaljer

Askeblomsten

Askeblomsten er en konstruksjon som sprer aske. Under en askespredningsseremoni vil askeblomsten bli benyttet. Designet til askeblomsten må videreutvikles med hjelp av en kunstner og ingeniør.

Askeblomsten og hvordan den fungerer må testes. Vi ser for oss en form for fjernkontroll eller knapp man trykker på, og kronbladene senker seg i et passende sakte tempo til asken er spredd. Dette skjer gjennom tre trinn som er vist i figurer under.

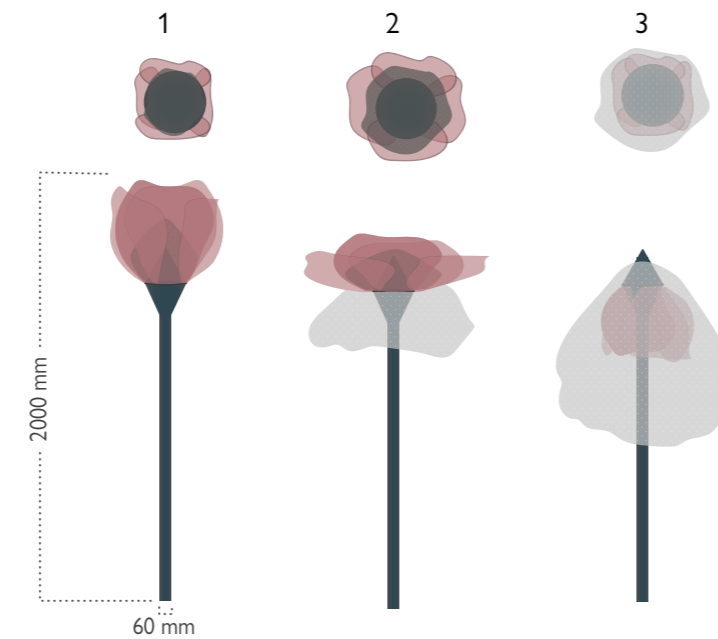
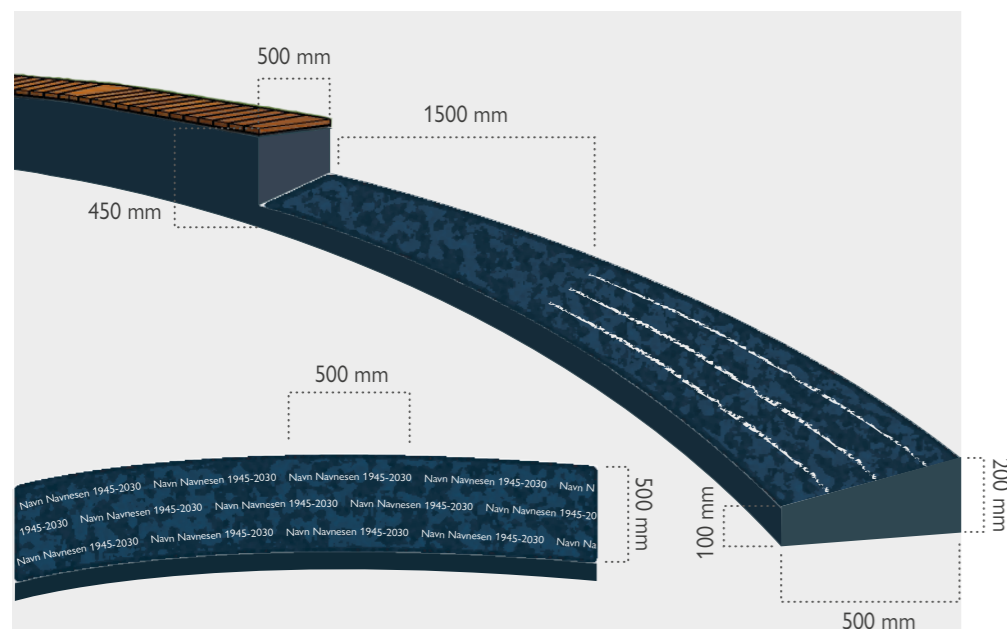
1. Askeblomsten er lukket med kremasjonsasken inni. Den er på forhånd helt opp i "beget" som kronbladene danner og klargjort til askespredning.
2. Etter å ha trykket på en knapp, gjerne av etterlatte, vil kronbladene gradvis åpne seg. Asken vil da spres ned i vegetasjonsdekket av prydgress.
3. Når kronbladene er helt nede vil all asken være spredd, og valmuen løfter kronbladene igjen.

Benk

Minnesmerket og benkene består av samme materiale, mørk granitt, og ligger langs gangstien i buer. Benkene har treseter. Det er to lange benker i askelunden.

Minnesmerke

Minnesmerket er lave blokker av mørk granitt, og skrår mot gangstien slik at navnene er lettere å lese. Navnene er blåst inn i steinen direkte på stedet og ligger i tre parallelle rekker langs med buene. Det er plass til ca. 530 navn i askelunden.

Vegetasjon

Trær

På grensen av gravplassen er det som nevnt tett løvvegetasjon. Dette vil vi beholde da det gir en avgrensning og skjerming til askelunden fra rekreasjonsområdet. Ingen nye trær vil bli plantet i askelunden.

Vegetasjonsfelt

De sirkulære askespredningsfeltene består av prydgress. Høyden på prydgressartene vil variere mellom 50-100 cm. Hovedarten i feltet vil være rørkvein (*Calamagrostis acutifolia* 'Karl Foerster') som vil bevege seg med vinden. For å skape enda mer liv i vegetasjonen vil høye løker med ulik blomstringstid prege askelunden gjennom året.

Bunndekker

Mellom minnesmerket og kanten til askelunden anlegger vi bunndekkende vegetasjon for å tydeliggjøre at man skal følge gangstien gjennom lunden. Bunndekket gir et annerledes uttrykk til gulvet enn klippet gress på de tradisjonelle gravfeltene. Aske kan alternativt også spres i bunndekket.

Hekker

De rette, klypte hekkene som er karakteristiske for gravplassen, benyttes også i askelunden. Hekkene leder inn til og avgrensner askelunden.

Case-område 5:

Varhaug gamle kirkegård

Varhaug gamle kirkegård

Sted: Varhaug, Hå, Rogaland

Årstall: ca. 1328

Størrelse: 5,3 dekar

Om Varhaug gamle kirkegård:

Varhaug gamle kirkegård dateres tilbake til 1300-tallet. Gravplassen er nærmest kvadratisk og ligger opphøyd i terrenget (Kulturminnesøk, u.å. b). Det er mulig å tyde avtrykket av den forrige kirken som stod på gravplassen før den ble revet. I dag står det et lite kapell foran avtrykket av den gamle kirken. Et skilt ved inngangen til gravplassen forteller om de gamle kirkene. Gravplassen er fredet etter kulturminneloven.

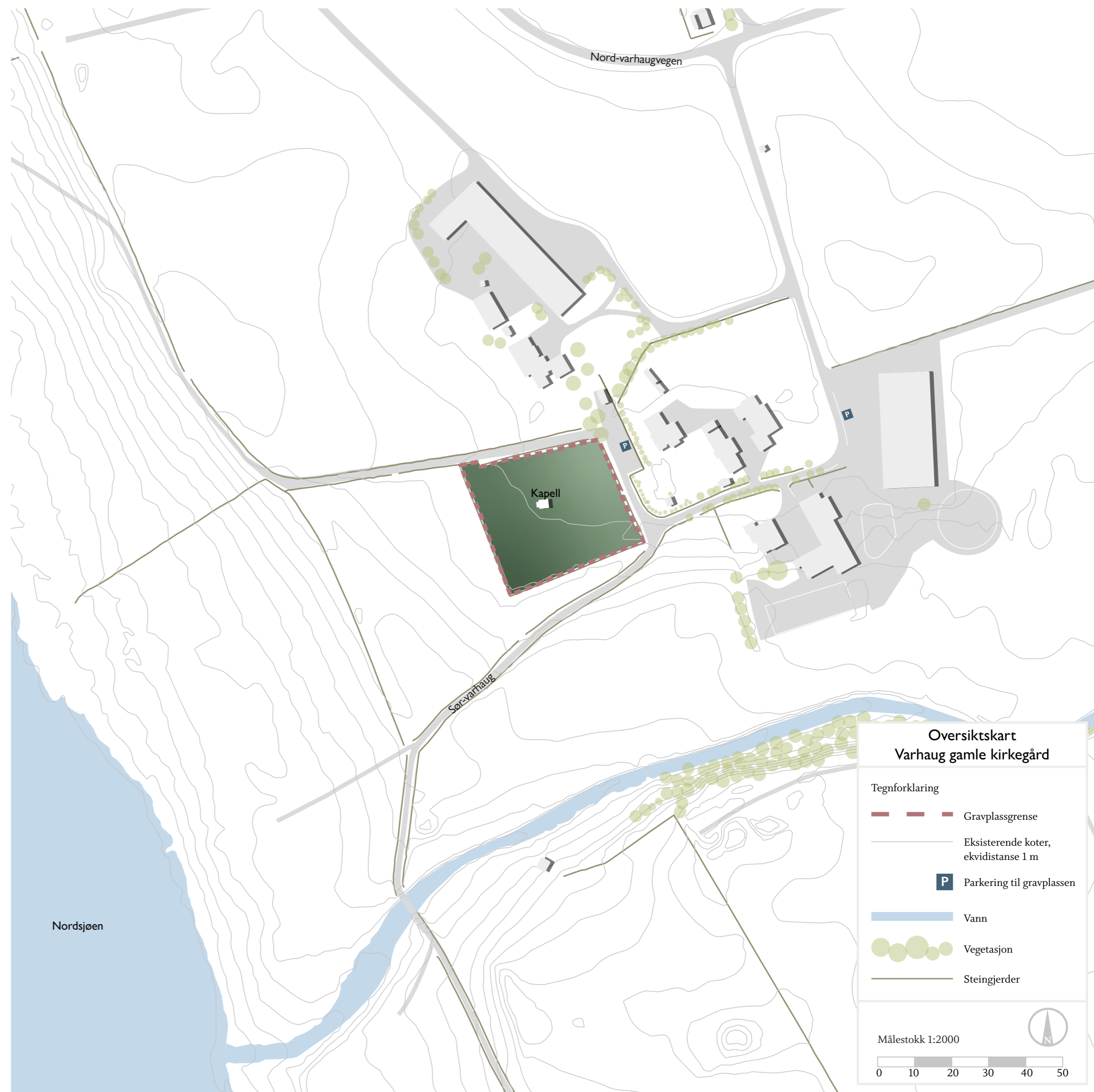
Skiltet ved inngangen av gravplassen leser:

”Varhaug gamle kyrkjegard

Her har vore kyrkjer frå den eldste kristne tid. Den første ein kjenner til er frå 1328. Seinare vart det bygt nye kyrkjer, i 1627 og 1828. Den siste vart brukt til 1905 då ny kyrkje var bygd på Odland.

Kyrkjeklokka frå 1791 heng i gravkapellet, bygt 1951.

Guds ord det er vårt fedrearn, til søner skal det ganga.
Tavla sett opp 1972”

Registreringer ved Varhaug gamle kirkegård

Varhaug gamle kirkegård er preget av landskapet den ligger i. Landskapet er flatt og vindutsatt med få trær blant store og utstrakte jorder typisk for Jæren. Utsikten mot havet, himmelen og horisonten gir en mektig, majestetisk følelse til de besøkende. Gravplassen omkranses av et tradisjonelt steingjerde. Innenfor steingjerdet er terrenget høyere enn utenfor. Et ”ytre” steingjerde rammer inn jordet vest og sør for gravplassen. Eksisterende gravplass er fredet og det er naturlig å anlegge en utvidelse av den gamle kirkegården til askelund.

Nedenfor viser vi registreringer av kvaliteter på og rundt gravplassen, samt kommenterer hvilke kvaliteter vi vil bruke videre i utformingen av en askelund.

Steingjerdet i vest som rammer inn jordet vest for gravplassen. Vi ønsker å bevare steingjerdene.

Gravplassen ligger litt opphøyd i terrenget og det er en majestetisk utsikt mot havet. Den vil vi ivareta, og benytte utsiksmotivet i askelunden. De mange eldre gravminner i jern som preger stedet, skal fortsatt få gjøre det.

Kapellet på gravplassen er lite og beskjedent, men likevel uttrykksfullt i det flate landskapet. Kapellet skal fortsatt fremstå som et signalbygg.

Bildet viser stien som går langs nordsiden av gravplassen og inn i horisonten.

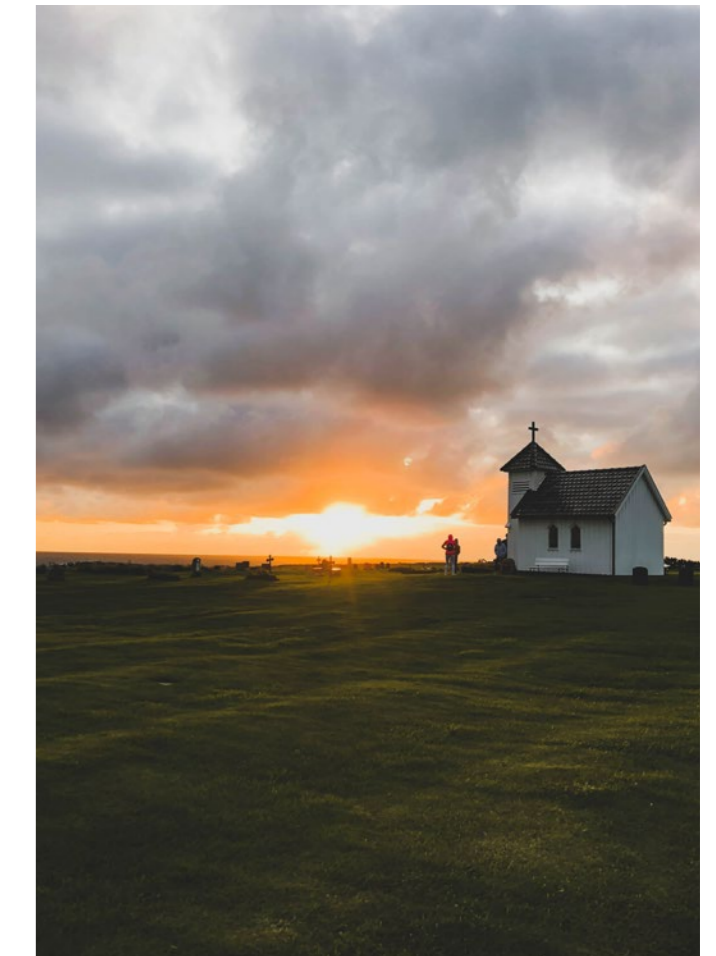

Steingjerdene i et karakteristisk jærlandskap.

Konsept – Lånt utsikt

Varhaug gamle kirkegård ligger i et unikt landskap, flatt og åpent med vidt utsyn og en stor himmel, som vi ønsker å la prege askelunden også.

Konseptet ”lånt utsikt” baserer seg på å benytte utsikten som er på Varhaug. Vi ønsker å ikke bryte siktlinjen man har fra gravplassen men ”låne” den uten å ødelegge.

Askelunder fra eksempelsamlingen

Etter registrering og analyse vil vi her se på hvilke askelunder fra eksempelsamlingen vi kan anvende på case-området.

Vi vurderte askelunder som lå lavt i terrenget med enkle og naturlige elementer. Under har vi presentert de askelundene vi vurderte, med positive og negative sider. Samt markert den ideen vi bygger videre på.

Minne-eng

+

Stort område.

Ligger lavt i terrenget.

Harmoniserer med landskapet rundt.

-

Kan være utfordrende med mye vind.

Minnevarde

+

Helling av asken, som kan fungere bedre i sterk vind.

-

Blir fullt.

Minnevardene er ganske små og området er veldig stort.

Kan konkurrere med steingjerdene som ligger rundt.

Askelunden på Varhaug

Askelunden på Varhaug

Askelunden ligger vest for og litt lavere i terrenget enn Varhaug gamle kirkegård og ”låner” utsikten mot havet.

Vi beholder de eksisterende steingjerdene som omkranser området, men legger til tre nye porter. Askelunden består av enkle horisontale elementer som underordner seg landskapet, og en stor flate med engpreg og en gangsti som går fra nord til sør langs den gamle gravplassen. Gangstien er svakt nedsenket. Utsikten fra den gamle gravplassen er uendret. Langs vestsiden av gangstien er minnesmerket, det er i stein, skrår svakt mot gangstien og har navn blåst rett inn i steinen. Vest for minnesmerket ligger engen som skal benyttes til askespredning. En tråkkhellesti går gjennom engen og danner en løs sirkelform. Innenfor denne skal asken spres. Ved å klippe stier i engen på varierende steder fra år til år sørger man for at asken bli godt fordelt på flaten.

Vi tenker at en askelund er det beste vern for landskapet inntil den gamle gravplassen, og et element som kan sikre at utsikten blir bevart.

Plan Varhaug askelund

Tegnforklaring

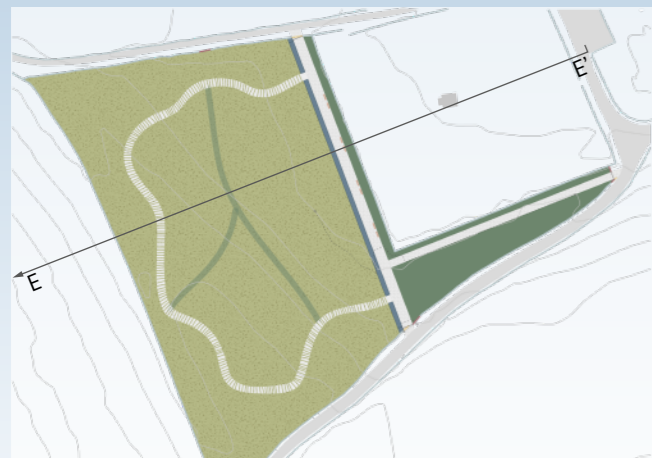
	Eksisterende koter, ekvidistanse 1 m
	Nye koter, ekvidistanse 1 m
	Eksisterende vei
	Gress
	Eng
	Ny gangsti, grus
	Ny gangsti, tråkkheller
	Sti, klippet gress
	Minnesmerke
	Benk
	Steingjerde med høyde
	Steingjerde nytt/fjernet

Målestokk 1:500

Lånt utsikt

Snittet viser landskapet fra den gamle gravplassen og ned mot havet. I det svakt hellende terrenget ligger askelunden underordnet siktlinjen fra den gamle gravplassen.

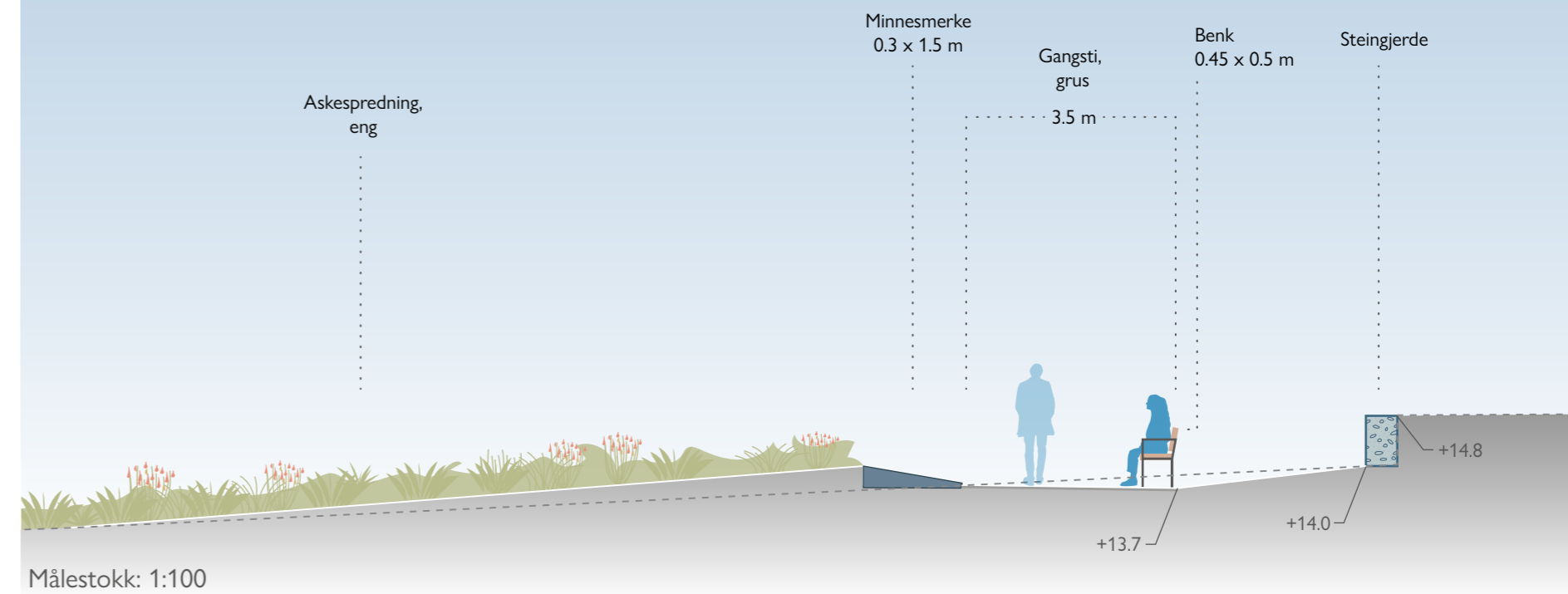

Varhaug askelund Snittoppriss E

Havet

E
Målestokk: 1:500

Utsnitt E

Askespredning, eng
84 m

Utsnitt E

Varhaug gamle kirkegård

75 m

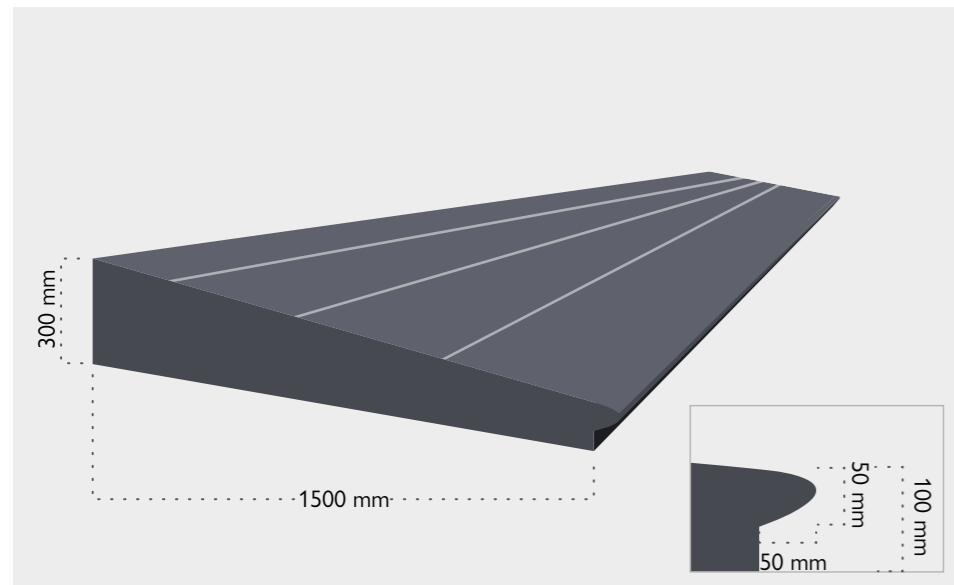
Varhaug kapell

Detaljer

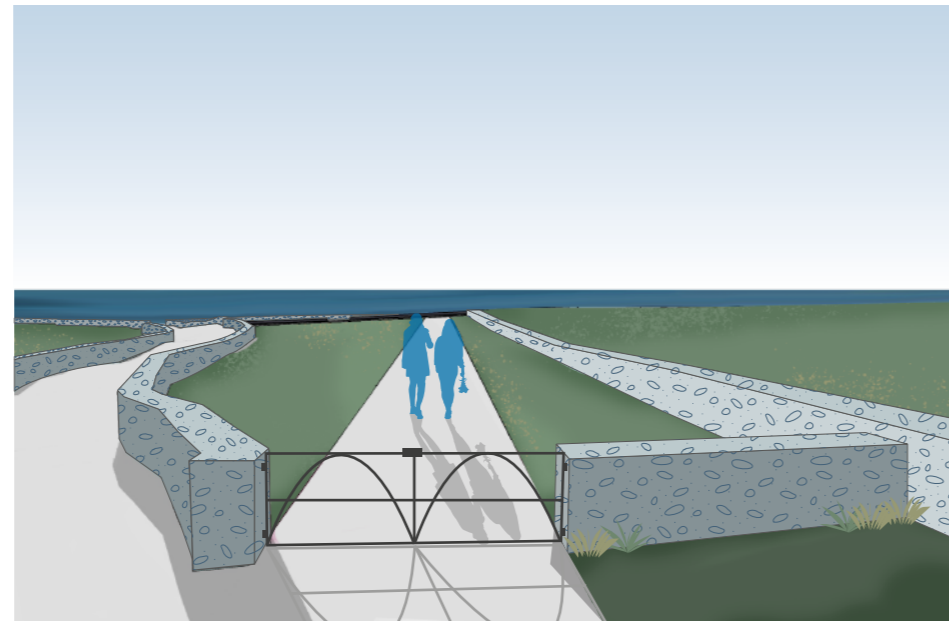
Minnesmerke

Illustrert er minnesmerket med navn. Minnesmerket ligger langs hele gangstiens vestsida. Navnene blir blåst inn i steinen på stedet og danner tre bånd som forsterker retningen og lengden på minnesmerket. Det vil være plass til ca. 450 navn. Over minnesmerket vil man se engen og havet. Minnesmerket vil være bygget opp av flere moduler slik at man kan bytte ut en modul om det blir behov.

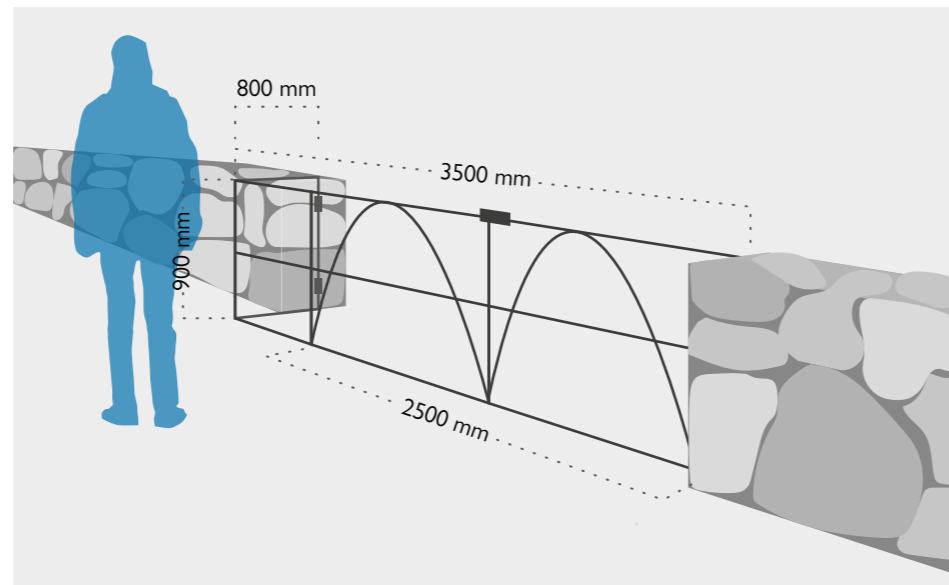

Porter

Illustrert over er porten i østinggangen. Stien går langs den gamle gravplassen. Vi bruker de eksisterende steingjerdene som innramming til utvidelsen av den gamle kirkegården og legger til tre små entreer med nye porter.

Under er inngangen i nord illustrert, inngangen i sør er tilsvarende.

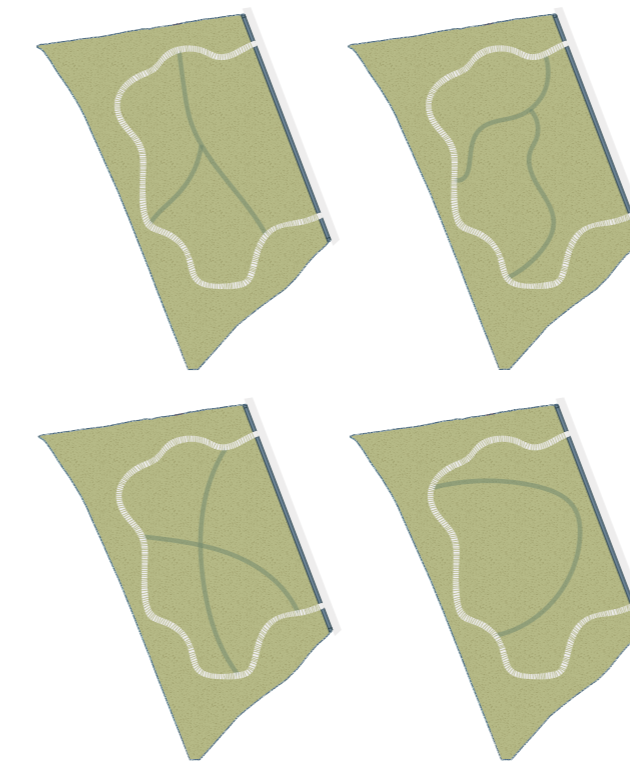

Vegetasjon

Eng

I dag er området foran den gamle gravplassen kulturmark. Vi vil bruke vegetasjonen som er der i dag og introdusere flere blomstrende engarter som tåler salt og vind.

Engen vil gi årstidsvariasjon med blomstring på sommerhalvåret og høstfarger på vinterhalvåret. Det vil bli klippet "vilkårlige" stier i engen innenfor den permanente tråkkstien. De klypte stiene vil variere fra sesong til sesong og hjelpe til med at asken blir distribuert ulikt på området. Under vises eksempler på variasjon i de klypte stiene.

Del 4 – Avslutning

I avslutningsdelen av oppgaven diskuterer vi problemstillingen og kommer frem til en konklusjon. I tillegg reflekterer vi over hva vi har lært, hvilke utfordringer vi har møtt og hva som kunne blitt gjort annerledes. Avslutningsvis presenterer vi spørsmål for videre forskning og hensyn vi mener bør tas videre om askelund blir en ny gravform i Norge.

Diskusjon

Hovedproblemstilling:

Kan en ny gravform, askelund, anlegges

på dagens gravplass i Norge?

Underproblemstillinger:

Hva finnes av eksempler på askelunder?

Hvilke verdier og behov har de som velger gravformen askelund?

Hvilke egenskaper ved askelunder på gravplasser har betydning for utforming?

Hvilke metoder for gravsetting av aske kan anvendes i askelunder?

I flere andre land praktiseres askespredning på gravplass. Vi gjennomførte litteratursøk som ga eksempler på dette, fra blant annet Sverige, Nederland og Spania. Disse eksemplene viser at gravsetting uten urne er fullt mulig. Det er naturlig å sette spørsmåltegn ved hvorfor det ikke er lovlig i Norge i dag. En grunn kan muligens være at det er så lav etterspørsel i dag. Men på den andre siden kan etterspørselen være lav fordi tilbudet ikke finnes og folk ikke vet om muligheten. Imidlertid, i en spørreundersøkelse fra 2013 svarte 11% at de ønsket å få asken spredd (NOU 2014:2). Dette tilsvarer ca. 4500 av antall døde i Norge hvert år og viser at etterspørselen for askespredning i naturen er der i dag. En ny spørreundersøkelse kunne vært hensiktsmessig for å kartlegge dagens etterspørsel og da også etterspørselen for askespredning på gravplass. En annen mulig forklaring kan være at gravformene i Norge er preget av kristne tradisjoner. Derimot har Spania, som er et katolsk land, flere askelunder eksempelvis én på Tenerife. Dette viser at det ikke nødvendigvis trenger å være en sammenheng mellom religion og gravform.

Askelund

Vinterhalvåret er en utfordring i de fleste av askelundene vi har prosjektert i oppgaven. Snømåking vil kunne være både tidkrevende og vanskelig i mange av løsningene. Imidlertid er snø en utfordring som allerede blir håndtert på de fleste gravplasser i dag. En kanskje mer problematisk side ved snø i askelundene er om det hindrer å gravsette aske i vinterhalvåret. I Sverige løser de dette ved at de ikke sprer aske på gravplassen mellom 1. desember og 31. mars (Svenska kyrkan, 2019). På en annen side vil løsninger hvor man heller asken ned i jorden kunne brukes om vinteren i lik grad som urnenedsettelse i dag. Samtidig er askespredning i naturen lovlig i Norge og blir gjort året rundt. Derfor vil vi argumentere for at selv om vinterhalvåret kan være utfordrende er det fullstendig mulig å gravsette aske uten urne i Norge da man har opptil seks måneder på å gravsette urnen etter kremasjon (Gravferdsloven, 1996). Løsningen avgjør om man kan spre aske på vinteren eller ikke.

Noen av askelundene egner seg bedre for askespredning om vinteren enn andre. For eksempel kan det lettere skje på Tennebekk og Varhaug, enn i de andre case-områdene, fordi de førstnevnte er over vegetasjon.

Askelund

Ifølge Andersson har besøkende på gravplassen tre grunnleggende behov: verdighet, evighet og trøst (Andersson, 1997 referert i Feltelius, 2007). Man kan anta at de fleste som besøker gravplassen er der for å minnes sine kjære, men kan man nødvendigvis påstå at majoriteten av besøkende har disse behovene? Det kan argumenteres for at behovene er dekkende for de fleste, men ikke alle. Folk er forskjellige og har derfor ulike behov. Hvordan man definerer eller forstår ordene verdighet, evighet og trøst spiller trolig også en rolle. Å dekke alles behov er derfor umulig. Samtidig vil behovene kanskje variere og/eller vektlegges ulikt gjennom en sorgprosess. Det kan tenkes at trøst vil spille en større rolle tidlig i sorgprosessen, men at det kanskje ikke er like viktig senere. I askelundene burde man imøtekomme disse behovene, selv om det kan hende at de ikke er dekkende for alle.

Askelund

Er det mulig å imøtekomme de tre behovene? For å dykke dypere inn i behovene til de etterlatte og besøkende på askelunden brukte vi funnene til Berglund (1994). Vi konkretiserte ni opplevelsesprinsipper som besto av konkrete elementer for å imøtekomme de tre behovene bedre. Når det gjelder opplevelsesprinsippene var noen vanskeligere å møte enn andre. Imidlertid imøtekom askelundene presentert i oppgaven nesten alle prinsippene.

Ser man på eksempelsamlingen finner man at “romlighet og avskjerming” var det prinsippet som ble møtt færrest ganger. Dette kan ha vært et resultat av at romlighet og avskjerming er vanskelig å skape. På en annen side kan det ha vært på grunn av at askelundene i eksempelsamlingen er på fiktive steder og ikke reelle case-områder. Alle de fem askelundene som ble anlagt på reelle case-områder imøtekom

opplevelsesprinsippet for “romlighet og avskjerming”. Dette betyr kanskje at romlighet og avskjerming er enklere å skape på reelle områder, enn i fiktive askelunder der landskapet rundt ikke finnes.

Askelund

Et annet prinsipp som var vanskelig å imøtekomme var “storslagen natur”. Dette følte vi var et resultat av at storslagen natur kan ta flere år med utvikling for å imøtekommes, spesielt store majestetiske trær. Et annet relevant punkt er at det var “natur” i “storslagen natur” som var vanskelig å imøtekomme, da flere av askelundene hadde storslagne elementer som ikke var naturlige. For eksempel imøtekom ikke Bekkebredde, etter vår mening, opplevelsen om “storslagen natur”, men det kan argumenteres for at bassenget føles storslagent. Det kan tenkes at opplevelsen om “storslagen natur” kunne blitt omformulert til “storslagenhet”, da prinsippet handler mye om “å føle seg liten i forhold til verden”.

Videre trenger man ikke nødvendigvis gi alle opplevelsene lik vektlegging i hver askelund. Man kan si at askelundene som svarte på alle opplevelsene er de beste, på den annen side kan man si at alle opplevelsene ikke alltid er like viktig. For eksempel i Vannlund vil ikke besøkende ha utsikt til landskap eller gravplass som ligger rundt, noe som resulterer i at opplevelsen av romlighet og avskjerming blir mye sterkere. Altså vil ulik vektlegging av prinsipp kunne resultere i at noen opplevelser blir mer fremtredende enn andre, som kan være positivt. På en annen side kan alle oppleveleseprinsippene bli imøtekommet og ivaretatt selv om noen står sterkere enn andre. Dette er for øvrig noe man ser i flere av askelundene. For eksempel på Solheim vil opplevelsen av utsikt være sterkest, men askelunden imøtekommer likevel alle opplevelsesprinsippene. Alt i alt burde man prøve å imøtekomme de fleste opplevelsesprinsippene så langt det er mulig, men naturlig nok med ulik vektlegging.

Askelund

Om man imøtekommer alle opplevelsesprinsippene, har man da automatisk oppfylt alle behovene? Til forskjell fra prinsippene er behovene ikke formulert ut fra materielle ønsker fra de besøkende, men psykiske behov.

Grunnet dette er det vanskelig å kontrollere om man har oppfylt behovene. Det kan argumenteres for at behovene er uttrykt i opplevelsesprinsippene, da besøkende på gravplassen har behov som uttrykkes i materielle ønsker. Alt i alt vil man ved å imøtekomme opplevelsesprinsippene møte ønsker besøkende har på askelunden, hvis man antar at funnene til Berglund (1994) er gjeldende.

Askelund

Skille mellom metoder for gravsetting

I loven omtales askespredning som å “spre aske for vinden”. Vi mener at ordlyden kan påvirke hva man ser for seg når man tenker askespredning. Derfor valgte vi i oppgaven å skille mellom tre metoder for å gravsette aske: spre, helle eller gravsette asken i eller ved hjelp av vann. På en side kan man argumentere for at en slik presisering er unødvendig da alle metodene kan gå under samme definisjon for å “spre aske”. På en annen side kan en slik presisering være nødvendig for å unngå misforståelser. Noe man kan si at “for vinden” gjør i dag, da uttrykket ikke dekker askespredning i sjø via vannløslige urner som settes og flyter på sjøoverflaten før den løses opp. Det kan også tenkes at felles definisjonen “gravsette aske uten urne” fungerer bedre enn deskriptive ord som “spre” og “spredning”.

Refleksjon

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Generelt har manglende ord og begreper vært en utfordring gjennom arbeidet med oppgaven. Ord som “spre” har føltes begrensede for metodene man kan gravsette aske på. Samtidig er heller ikke “gravsette” et godt implementert ord i det norske språket. Det største hullet i ordforrådet vårt fant vi da vi skulle beskrive “askespredning på gravplassen”. Det ble gjerne lange, tunge og beskrivende setninger. Derfor introduserte vi begrepet askelund tidlig i arbeidet. Gjennom oppgaven har vi brukt begrepet hyppig og det har vist seg å fungere godt. Begrepet har vært samlende for alle metodene vi har brukt for å gravsette aske. I tillegg unngår man å påpeke at asken gravsettes på gravplassen når man bruker begrepet askelund. Totalt sett vil vi oppfordre til å bruke askelund som et begrep i likhet med det godt innarbeidede begrepet minnelund.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

- Vi har lært at det finnes flere metoder for å gravsette aske uten urne på gravplassen.
- Vi har lært at askespredning har marginale påvirkninger på miljøet.

- Vi har lært at askespredning på gravplassen praktiseres og fungerer i andre land.
- Vi har lært å ha besøkendes behov og perspektiv i fokus når vi planlegger askelunder.

Hva har vært utfordrende?

I oppgaven har vi møtt på flere utfordringer knyttet til å anlegge askelunder:

- Det har vært utfordrende å planlegge med begrenset kunnskap om kremasjonsaske og hvordan den oppfører seg i ulike sammenhenger.

- Det har vært utfordrende å finne litteratur og relevante rapporter/artikler om temaet, askespredning på gravplassen.

- Det har vært utfordrende å jobbe med et følelseladd tema som til tider oppleves veldig nært og personlig.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Hva kunne vi gjort annerledes?

Det er spesielt tre ting vi vil trekke frem som vi kunne gjort annerledes i oppgaven.

- For det første presenterer vi case-områdene på et forprosjekteringsnivå for å vise askelunder på flere eksisterende gravplasser. Om vi hadde valgt færre case-områder kunne vi gått dypere inn i detaljer.

- Det andre er å presentere gravsetting av aske mer skjematisk enn vi har gjort. Istedенfor å illustrere ideer til 17 askelunder kunne vi listet opp metoder og materialer for å gravsette aske. Videre kunne vi gjort flere forsøk og fysiske tester av hvordan aske kan oppføre seg ved å bruke benmel.

- Det siste vi vil trekke frem er å inkludere medvirkning som en del av prosessen. Vi kunne gjennomført intervjuer av gravplassforvaltningen og/eller besøkende. Istedенfor å utføre egne spørreundersøkelser og intervjuer støttet vi oss på eksisterende litteratur, for da kunne vi benytte tiden til idéutvikling og prosjektering.

Terreng og arealbruk

Askelunder og tradisjonelle kiste- og urnefelt kan utnytte terrenget ulikt. Et tradisjonelt gravfelt må ha egnede løsmasser til gravene. Dette resulterer ofte i store masseutskiftninger, planering og terrassering av terrenget. I motsetning vil en askelund ikke kreve løsmasser for gravsetting. Askelunder er heller ikke like avhengig av et jevnt og relativt flatt terreng. Dette er spesielt tydelig i askelunden på Tennebekk der eksisterende terreng i høy grad blir ivaretatt, mens kistegraver her ville resultert i store terrenginngrep. Derfor kan man argumentere for at gravsetting av aske uten urne gjør mindre inngrep i naturen enn tradisjonelle kiste- og urnefelt.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Et annet aspekt er hvor stort areal en askelund trenger. Dette avhenger av metoden man velger for å gravsette aske. Å helle aske ut av urnen vil kreve mindre areal enn å spre asken over bakken. Flere av askelundene vi har vist bruker relativt store områder. Imidlertid vil de ha høyere utnyttelsesgrad enn et tradisjonelt gravfelt. For eksempel krever Vannrenne liten plass i forhold til antallet som kan bli gravsatt. Det som begrenser kapasiteten i en askelund kan være hvor mange navn man får plass til på minnesmerke, man har tilsvarende utfordring for navnete minnelunder. Videre vil hyppigheten av askespredning og hva vegetasjonen i askelunden tåler kunne være begrensende for kapasiteten.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Bruk av urnen

Etterbruk av urnen vil muligens endres hvis man innfører askelunder. Hva skjer med urnen etter at asken er gravsatt? Dette er noe man burde ta stiling til. Siden man ikke graver ned urnen ved askespredning trenger den ikke å være nedbrytbar. Derfor kan det tenkes at en mulighet vil være å gjenbruke urner via et returpunkt, hvor man kan levere den inn. Eller kanskje man kan ha egne familieurner som går i arv. Det kan vurderes om man skal få lov til å ta med urnen hjem etter seremonien

som et personlig minne. Alt i alt ser vi for øvrig ingen grunn for kun én mulighet når det kan praktiseres flere løsninger.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Illustrasjon av et gravfelt med gravplasser og gravsette aske.

Avslutningsvis vil vi konkludere med at fra et landskapsarkitektperspektiv er det mulig å anlegge askelunder på norske gravplasser i dag. Gravferdsloven er, etter vår mening, det største hinderet. Det kan tenkes at lokale gravplassforvaltninger på sikt kan vedta å innføre gravformen, slik NOU 2014:2 “Lik og likskap” foreslår. For øvrig vil man ikke nødvendigvis trenge å anlegge askelunder på alle gravplasser, men kanskje starte med å anlegge regionale askelunder. Vi kan også konkludere med at askelunder kan ha svært mange uttrykk og varierende løsninger for gravsetting av aske.

Veien videre

Veien videre for å anlegge askelunder på dagens gravplasser ligger i utgangspunktet i en lov- og forskriftsendring. Men gjennom arbeidet med oppgaven kom det frem flere spørsmål vi ser at flere enn oss gjerne skulle visst svaret på når man skal planlegge, bygge og utforme askelunder. Spørsmålene er:

- Hvordan vil aske reagere når den spres i ulikt vær, hovedsakelig nedbør og kulde?

- Hvor stort areal krever askespredning, med hensyn til vind og konsentrasjon av aske?

- Hvilke fraksjoner burde grus som benyttes på felt for gravsetting av aske ha?

- Hvor mye vann trengs for å spre aske, hvor langt kan aske føres med vann og når sedimenteres den og blir liggende i ro?

- Må aske spredd i naturlig vannkilde på gravplass, kunne samles opp for å graves ned et annet sted på gravplassen om det blir mange som velger denne gravformen?

Litteraturliste

Austad, I. mfl. (2017) Ville vekster for hager og grønntanlegg.

Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.

Begravningsforordning (1990:1147) [Sverige]

Tilgjengelig fra: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/begravningsforordning-19901147_sfs-1990-1147 (lest 16.01.2020)

Begravningslag (1990:1144) [Sverige]

Tilgjengelig fra: https://lagen.nu/1990:1144#K1 (lest 16.01.2020)

Bergen kommune (2012) Kulturminnegrunnlag.

Byantikvaren. Tilgjengelig fra: https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00150/Kulturminnegrunnlag_150001a.pdf (lest 05.05.2020)

Berglund, I. (1994) Kyrkogårdens meditative rum.

Stockholm: Verbum Förlag

Bækken, I. (2011) Historier fra en bydel - Årstad.

Tilgjengelig fra: https://www.bergenbyarkiv.no/aarstad/archives/solheim-kirkegard/943 (lest 05.05.2020)

City of London (2019, 2. september) Garden of Rest.

Tilgjengelig fra: https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/green-spaces/cemetery-and-crematorium/about-us/Pages/Garden-of-Rest.aspx (lest 24.01.2020)

De Nieuwe Ooster (u.å) Een plek voor as.

Tilgjengelig fra: https://www.denieuweooster.nl/een-plek-voor-as/ (lest 24.01.2020)

Elblogoferoz (2012, 12. juli) La Laguna inaugura

el primer ‘Jardín de las Cenizas’ de Canarias en el cementerio de San Luis. Tilgjengelig fra: https://www.elblogoferoz.com/2012/07/12/la-laguna-inaugura-el-primer-jardin-de-las-cenizas-de-canarias-en-el-cementerio-de-san-luis/ (lest 24.01.2020)

Epstein, L. (2014, 9. august) Unik askgravlund

med vatten invigdes på måndagen på Sandsborgkyrkogården. Dagens Nyheter. Tilgjengelig fra: https://finaldestinationblogmagazine.com/blogg/epstein/2014/09/08/unik-askgravlund-med-vatten-invigdes-pa-mandagen-pa-sandsborgskyrkogarden/ (lest 24.01.2020)

Feltelius, A. (2007) Där livet inte längre finns måste

döden få en mening. Rapport fra movium 1:2007. Tilgjengelig fra: http://www.movium.slu.se/system/files/book/6642/files/MoviumRapport2007-1.pdf (lest 28.01.2020)

Gravferdsforskriften. (1997) Forskrift til lov om

gravplasser, kremasjon og gravferd av 10. Januar 1997 nr. 16. Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/SE/forskrift/1997-01-10-16 (lest 16.01.2020)

Gravferdsloven. (1996). Lov om gravplasser, kremasjon

og gravferd av 7. juni, 1996 nr. 32. Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1996-06-07-32 (lest 16.01.2020)

Gravplassmyndigheten i Bergen (2017) Navnet

minnelund på Fana kirkegård er åpnet. Tilgjengelig fra: https://gravplass.no/2017/02/apning-av-navnet-minnelund-pa-fana-kirkegard/ (lest 06.04.2020)

Gravplassmyndigheten i Bergen (u.å. a) Gravplasser

i Bergen. Tilgjengelig fra: https://gravplass.no/gravplasser-i-bergen/ (lest 06.04.2020)

Gravplassmyndigheten i Bergen (u.å. b) Fakta

om Solheim gravplass. Tilgjengelig fra: https://mhi7y2zayap4flkrs2994zti-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2017/08/fakta-om-solheim-gravplass-til-sykkel-vm.pdf (lest 05.05.2020)

Jacobsen, M. H og Haakonsen, M (2008). Memento

mori - døden i Danmark i tverfagligt lys. Odense: Syddanske universitetsforlag 2008.

Jullum, B. (1964). Norsk kremasjons forening.

Tilgjengelig fra: https://vestfold.krematorium.no/_service/11455/download/id/33505/name/20130208132415.pdf (lest 21.02.2020)

Kiran, K. (2009a). Gullik Kollandsrud. I: Store norske

leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Gullik_Kollandsrud (lest 19.05.2020)

Kiran, K. (2009b). Knut Hoem – norsk arkitekt. I: Store

norske leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Knut_Hoem_-_norsk_arkitekt (lest 15.05.2020)

Kirkegårdskonsulenten (1998-2001) Kremasjonsstatistikk

1998-2001. Tilgjengelig fra: https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/kremasjonsstatistikk-1998-2001.pdf (lest 21.01.2020)

Kirkeministeriet (u.å) Askespredning. Tilgjengelig

fra: http://www.km.dk/borgerinformation/doedsfald/askespredning/ (lest 17.01.2020)

Kjeldsen B. (2017) Donna eis requiem: Kan de døde

utfordre oss etisk? *Kirkegårdskultur 2017-18*, s. 64-69.

Kulturminnesøk (u.å. a) Fana kirkested.

Tilgjengelig fra: https://kulturminnesok.no/minne/?queryString=https%3A%2F%2Fdata.kulturminne.no%2Faskeladden%2Flokalitet%2F84114 (lest 05.05.2020)

Kulturminnesøk (u.å. b) Varhaug gamle kirkested.

Tilgjengelig fra: https://kulturminnesok.no/minne/?queryString=https://data.kulturminne.no/askeladden/lokalitet/14387 (lest 05.05.2020)

Langeland, K. (2005) Stauder i norske hager. Oslo: Tun

Forlag.

Lovbekentgørelse nr. 906 af 25. Juni 2013, som ændret

senest ved lov nr. 1533 af 19. Desember 2017. (Lov om begravelse og ligbrænding) [Danmark] Tilgjengelig fra: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=203013 (lest 16.01.2020)

Lunde, K.G. (2017) Kremasjon og gravformer for

aske. Gravplassen 2-2017. Norsk forening for gravplasskultur.

Norsk forening for gravplasskultur (2018) Kremasjonsstatistikk

for Norge 2018. Tilgjengelig fra: https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2019/02/kremasjonsstatistikk-2018.pdf (lest 21.01.2020)

NOU 2014:2. Lik og likskap. Tilgjengelig

fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/9c7c0328863d4c15a53aa60e84a89e82/nn-no/pdfs/nou201420140002000dddpdfs.pdf?fbclid=IwAR051JI99h52xv9-V_t0gDYngKtq86H7WxlPpZUIJQpNF_Le68gL_1xk4zS4 (lest 21.01.2020)

Old City Cemetary (u.å) Scatter Garden for People.

Gravegarden. Tilgjengelig fra: https://www.gravegarden.org/scatter-garden-for-people/ (lest 24.01.2020)

Rundskriv F-77-99 Veiledning vedrørende saker

om spredning av aske. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, datert 10. Oktober 1999. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-f-77-99/id108598/ (lest 28.02.20)

Rundskriv P-8/2012 Veiledning vedrørende saker om

spredning av aske. Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet, datert 18. Desember 2012. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veiledning-vedrorende-saker-om-spredning/id710990/ (lest 16.01.2020)

Ruud, I.M. (2008) Den som dør, får se. Gravskikker

og forestillinger om døden i noen religioner og kulturer. Universitetsbiblioteket i Oslo. Tilgjengelig fra: https://www.ub.uio.no/om/forskning-publikasjoner/skrifter-ub/hefte02.pdf (lest 16.01.2020)

Singapore National Enviroment Agency (2019) NEA

Calls Tender For Development Works For Choa Chu Kang Ash Scattering Garden After Consultations in 2017 And Earlier Decision Announced In June 2018. Tilgjengelig fra: https://www.nea.gov.sg/media/news/news/index/nea-calls-tender-for-development-works-for-choa-chu-kang-ash-scattering-garden-after-consultations-in-2017-and-earlier-decision-announced-in-june-2018 (lest 24.01.2020)

Svenska kyrkan (2019) Välj gravplats. Tilgjengelig fra:

https://www.svenskakyrkan.se/danderyd/valj-gravplats (lest 07.05.2020)

Svenska kyrkans församlingsförbund (SKF). (2009)

Miljöpåverkan vid askspredning i minneslundar. Tilgjengelig fra: https://www.skkf.se/sites/default/files/miljoepaaverkan_vid_askspredning.pdf (lest 27.02.2020)

Sörensen, A-B. og Wembling, M. (2008). Minnenas

trädgård - om kyrkogårdens form og växter. Halmstad: Bulls Grapics

Sørensen, T.F. (2007) Nærvær og distance.

Kirkegårdskultur 2007-08, s. 6-17.

Universitet i Bergen og språkrådet (2020). Lund.

Tilgjengelig fra: https://ordbok.uib.no/lund (lest 20.03.2020)

Vestfold krematorium (2018) Spørreundersøkelse

om gravferdsritualer i Vestfold ved valg av kremasjon. Universitetet i Agder. Tilgjengelig fra: https://vestfold.krematorium.no/_service/11455/download/id/404250/name/

nstabell+sp%C3%B8rreunders%C3%B8kelse+Del+1.

pdf (lest 11.02.2020)

Vestfold krematorium (u.å) Hva er kremasjon.

Tilgjengelig fra: https://krematorium.no/kremasjon (lest 27.02.2020)

Figurliste

Alle figurer er egenproduserte.

Figur 1: Valg av gravformer i dag og foreslått ny gravform [1]. s. 27.

Figur 2: Kart over Norges krematorier og tall for urner utlevert til askespredning i 2018 [2,3]. s. 28.

Figur 3: Prosentvis økning av døde som har valgt å få asken spredd og antall utleverte urner til askespredning [3-13]. s. 29.

Figur 4: Ønsket gravform i 2013 [14] og valgt gravform i 2018 [3]. s. 29.

Figur 5: Utviklingen av antall som velger askespredning [3,14,15]. s. 29.

Figur a-q er illustrasjonsfigurer som ikke er basert på data. s.48-84.

Data:

[1] Gravferdsloven. (1996). Lov om gravplasser, kremasjon og gravferd av 7. juni, 1996 nr. 32. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1996-06-07-32> (lest 16.01.2020)

[2] Gravplassforeningen (u.å) *Krematorier i Norge*. [kart] Tilgjengelig fra: <https://www.google.com/maps/d/r?mid=lyM4OGPeH8Cb89WFQrS7CaJpaLZg&ll=58.784020093604035%2C23.48380699856409&z=4> (lest. 21.01.2020)

[3] Norsk forening for gravplasskultur (2018) *Kremasjonsstatistikk for Norge 2018*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2019/02/kremasjonsstatistikk-2018.pdf> (lest 21.01.2020)

[4] Skrøvset, Å. (2017) *Kremasjonsstatistikk for Norge 2017*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2018/03/kremasjonsstatistikk-2017.pdf> (lest 21.01.2020)

[5] Skrøvset, Å. (2016) *Kremasjonsstatistikk for Norge 2016*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2017/03/kremasjonsstatistikk-2016.pdf> (lest 21.01.2020)

[6] Skrøvset, Å. (2015) *Kremasjonsstatistikk for Norge 2015*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/kremasjonsstatistikk-2015.pdf> (lest 21.01.2020)

[7] Skrøvset, Å. (2014) *Kremasjonsstatistikk for Norge 2014*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/kremasjonsstatistikk-20141.pdf> (lest 21.01.2020)

[8] Skrøvset, Å. (2013) *Kremasjonsstatistikk for Norge 2013*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/Kremasjonsstatistikk-20131.pdf> (lest 21.01.2020)

[9] Skrøvset, Å. (2012) *Kremasjonsstatistikk for Norge 2012*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/Kremasjonsstatistikk-2012.pdf> (lest 21.01.2020)

[10] Kirkegårdskonsulenten (2011) *Norge -Kremasjonsstatistikk 2011*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/Kremasjonsstatistikk-20111.pdf> (lest 21.01.2020)

[11] Kirkegårdskonsulenten (2010) *Norge -Kremasjonsstatistikk 2010*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/Kremasjonsstatistikk-2010.pdf> (lest 21.01.2020)

[12] Kirkegårdskonsulenten (2002 – 2009) *Kremasjonsstatistikk 2002 – 2009*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/Kremasjonsstatistikk-2002-2009.pdf> (lest 21.01.2020)

[13] Kirkegårdskonsulenten (1998-2001) *Kremasjonsstatistikk 1998-2001*. Tilgjengelig fra: <https://gravplasskultur.no/wp-content/uploads/2012/11/kremasjonsstatistikk-1998-2001.pdf> (lest 21.01.2020)

[14] NOU 2014:2. *Lik og likskap*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/9c7c0328863d4c15a53aa60e84a89e82/nou-2014-20140002000dddpdfs.pdf?fbclid=IwAR051JI99h52xv9-V-t0gDYngKtq86H7WxlPpZUJQpNF_Le68gL_1xk4zS4 (lest 21.01.2020)

[15] Vestfold krematorium (2018) *Spørreundersøkelse om gravferdsritualer i Vestfold ved valg av kremasjon*. Universitetet i Agder. Tilgjengelig fra: https://vestfold.krematorium.no/_service/11455/download/id/404250/name/nstabell+sp%C3%B8rreunders%C3%B8kelse+Del+I.pdf (lest 11.02.2020)

Bildeliste

Der annet ikke er oppgitt er bilder egenprodusert.

Bilde 1: Diario de Avisos (2012) *Jardín de las cenizas*. Tilgjengelig fra: <http://www.diariodeavisos.com/2012/07/abierto-el-primer-jardin-de-las-cenizas-del-archipielago/> (hentet 24.01.2020)

Bilde 2: Direct map (u.å) *Sandsborg kyrkogård, Enschede, Stockholm, Stockholms län, Sverige*. Tilgjengelig fra: <http://directmap.se/enskede/6912> (hentet 07.05.2020)

Bilde 3: De Nieuwe Ooster (u.å) *Op de strooiweide*. Tilgjengelig fra: <https://www.denieuweooster.nl/een-plek-voor-as/> (hentet 24.01.2020)

Bilde 4: Old City Cemetary (u.å) *Scatter Garden*. Tilgjengelig fra: <https://www.gravegarden.org/scatter-garden-for-people/> (hentet 24.01.2020)

Bilde 5: City of London (2012) *Garden of Rest*. Tilgjengelig fra: <https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/green-spaces/cemetery-and-crematorium/about-us/Pages/Garden-of-Rest.aspx> (hentet 24.01.2020)

Bilde 6: Singapore National Enviroment Agency (2019) *Artist impression of Garden of Peace (Section)*. Tilgjengelig fra: <https://www.nea.gov.sg/media/news/news/index/nea-calls-tender-for-development-works-for-choa-chu-kang-ash-scattering-garden-after-consultations-in-2017-and-earlier-decision-announced-in-june-2018> (hentet 24.01.2020)

Bilde 7: Norge i bilder (2020) *Bergen, 1951*. Tilgjengelig fra: <https://www.norgebilder.no/> (hentet 05.05.2020)

Bilde 8: Norge i bilder (2020) *Bergen, 1970*. Tilgjengelig fra: <https://www.norgebilder.no/> (hentet 05.05.2020)

Bilde 9: Norge i bilder (2020) *Bergen, 1980*. Tilgjengelig fra: <https://www.norgebilder.no/> (hentet 05.05.2020)

Kartdata

Kartdataene er FKB-data og Matrikkeldata i UTM32 Euref89 og er lastet ned fra Norgedigitalt/Geonorge. Laget av Geovekst. Alle tre utsnitt fra Bergen kommune er fra 2018. Utsnittet fra Stavanger er fra 2017. Utsnittet fra Hå kommune er fra 2020.

Ortofoto er lastet ned fra Norgebilder, februar 2020. Laget av Geovekst. Alle tre utsnittene fra Bergen er fra 15.8.19. Utsnittet fra Stavanger er fra 6.4.19. Utsnittet fra Hå kommune er fra 24.4.18

Kartdata gjort tilgjengelig av Gunnar Tenge ved NMBU.

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway